

E ARDHMJA E SISTEMIT TË INTEGRUAR PËR MBROJTJEN E FËMIJËS NË SHQIPËRI

” Vizioni për përmirësimin e rezultateve të fëmijëve në Shqipëri përmes një sistemi të efektshëm të integruar për mbrojtjen e fëmijës

E ARDHMJA E SISTEMIT TË INTEGRUAR PËR MBROJTJEN E FËMIJËS NË SHQIPËRI

” Vizioni për përmirësimin e rezultateve të fëmijëve në Shqipëri përmes një sistemi të efektshëm të integruar për mbrojtjen e fëmijës

**Dokument mbi politikat përgatitur nga
zj. Anniki Lai, eksperte në Këshillin e Evropës**

Ky dokument mbi politikat është përgatitur nga zj. Anniki Lai, në cilësinë e saj si eksperte në Këshillin e Evropës për të drejtat e fëmijës dhe sistemet për mbrojtjen e fëmijës.

Vlerësimet e parashtruara në këtë dokument mbi politikat janë ato të ekspertes dhe nuk pasqyrojnë qëndrimin zyrtar të Këshillit të Evropës.

Edicioni Anglisht:

*Future of an Integrated
Child Protection System in Albania*

Opinion i shprehur në këtë punim është përgjegjësi e autorit dhe nuk pasqyron domosdoshmërisht politikën zyrtare të Këshillit të Evropës.

Të gjitha të drejtat e rezervuara. Të gjitha kërkesat në lidhje me riprodhimin ose përkthimin e të gjithë ose të një pjese të dokumentit duhet t'i drejtohen Drejtorisë së Komunikimit (F-67075 Strasbourg Cedex, ose publishing@coe.int). Çdo korrespondencë tjera lidhur me këtë botim duhet t'i drejtohet Drejtorisë së Dinjitetit të Njeriut dhe Barazisë, Divizioni për të Drejtat e Fëmijëve.

Foto e kopertinës: © Shutterstock

Kopertina dhe paraqitja grafike: Eduart Cani

© Këshilli i Evropës, qershor 2016

Printuar në Shqipëri

TABELA E LËNDËS

Raport përmbledhës	5
1. HYRJE	8
2. VËSHTRIM I SHKURTËR I PËRGJITHSHËM I GJENDJES AKTUALE TË SISTEMIT PËR MBROJTJEN E FËMIJËS NË SHQIPËRI	11
3. ÇFARË ËSHTË SISTEMI PËR MBROJTJEN E FËMIJËS?	14
4. PARIMET UDHËHEQËSE	16
5. OBJEKTIVI I DOKUMENTIT MBI POLITIKAT	19
6. PËRPJEKJE TË PËRBASHKËTA PËR MBROJTJEN E FËMIJËVE: ROLET ORGANIZATIVË DHE PËRGJEGJËSITË PËR MBROJTJEN E FËMIJËS	21
6.1. Autoritetet drejtuese në planifikimin e politikave për mbrojtjen e fëmijës, bashkërendimin dhe monitorimin e pavarur	24
6.2. Përmirësimi i udhëheqjes në nivel ministrie në sistemin për mbrojtjen e fëmijës	27
6.3. Zbatimi i politikave për mbrojtjen e të drejtave të fëmijës nga ana e agjencive përkatëse shtetërore	29
6.4. Mbrojtja e fëmijës në nivel bashkie	33
6.5. Mbledhja dhe bashkërendimi i të dhënave	36
6.6. Bashkërendimi i organizatave jofitimprurëse dhe donatorëve	38
7. KRIJIMI I MEKANIZMAVE TË EFEKTSHËM DHE HARTIMI I MASAVE PËR TË PARANDALUAR DHE PËR TË REAGUAR KUNDËR ÇDO FORME TË DHUNËS NDAJ FËMIJËVE	40
7. 1. Qasja, që merr në konsideratë shëndetin publik, për të parandaluar abuzimin dhe moskujdesjen ndaj fëmijës, ose probleme të tjera të fëmijëve dhe familjeve, dhe zbatimi i ndërhyrjeve që “funksionojnë”	43
7.2. Përmirësimi i rezultateve të fëmijëve dhe parandalimi i dhunës përmes qasjes për modifikimin e sjelljes në një periudhë të hershme dhe nxitja e prindërimit pozitiv	46
7.3. Procedurat për identifikimin dhe raportimin e fëmijëve në nevojë për mbrojtje dhe trajtimin e çështjeve lidhur me këtë kategori fëmijësh	51
7.4. Përcaktimi i procedurave për menaxhimin e rasteve dhe reagmi ndaj rasteve të fëmijëve në nevojë për mbrojtje	54
7.5. Sistemimi i fëmijëve dhe sigurimi i përkujdesjes cilësore alternative	58

8. SIGURIMI QË SISTEMI I DREJTËSISË TË JETË I PËRSHTATUR PËR FËMIJË DHE T'I PËRSHTATET NEVOJAVE TË VEÇANTA TË FËMIJËVE	63
9. REALIZIMI: 10 HAPAT E PARA	68
REFERIME	70
SHTOJCA	73
Shtojca 1. Lista e takimeve dhe e intervistave	73
Shtojca 2. Përmbledhje e seminarit me diskutime e veprimtari praktike "Krijimi i një sistemi të integruar për mbrojtjen e fëmijëve në Shqipëri, sfidat dhe mundësitë", 15 tetor 2015, Tiranë.	74

RAPORT PËRMBLEDHËS

Ky dokument lidhur me politikat për sistemet e integruara për mbrojtjen e fëmijës është hartuar në kuadër të përpjekjeve të Qeverisë Shqiptare për përmirësimin e mbrojtjes së të drejtave të fëmijëve në Shqipëri. Dokumenti kontribuon në Planin Kombëtar të Veprimit për Fëmijët dhe rishikimin e legjisllacionit ekzistues për mbrojtjen e fëmijës. Ky proces ka patur mbështetjen e Këshillit të Evropës dhe është në përputhje me Strategjinë e Këshillit të Evropës për të Drejtat e Fëmijës (2012-2015). Ky dokument është paraqitur në veprimtarinë e organizuar më datë 16 dhjetor 2015 në Tiranë nga autoritetet shqiptare në praninë e Ministrit të Mirëqenies Sociale dhe Rinisë, z. Blendi Klosi.

Nevoja për hartimin e këtij dokumenti mbi politikat me një vizion për përmirësimin e sistemit shqiptar për mbrojtjen e fëmijës u identifikua gjatë një tryeze të rrumbullakët për “Luftën kundër dhunës ndaj fëmijës” organizuar në Tiranë, më datë 26 mars 2015, nga Këshilli i Evropës bashkërisht me Agjencinë Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës në Shqipëri. Gjatë përgatitjeve dhe hartimit të dokumentit, u mbajtën disa takime me përfaqësues të autoriteteve shtetërore, bashkive vendore dhe organizatave të shoqërisë civile me qëllim identifikimin e nevojave për ndryshimet dhe përmirësimet e nevojshme për të përforcuar sistemin e mbrojtjes së fëmijës. Lidhur me vizionet strategjike, që propozohen në këtë dokument mbi politikat, janë zhvilluar konsulta të gjera me përfaqësues të bashkive vendore, institucioneve kryesore qeveritare, shoqërisë civile dhe fëmijëve në Shqipëri.

Vitet e fundit, Shqipëria ka bërë përpjekje për vendosjen e një sistemi për mbrojtjen e fëmijës. Kjo ka qenë një fushë relativisht e re për vendin. Ndonëse koha për hartimin e masave për mbrojtjen e fëmijës ka qenë e shkurtër, janë nxjerrë mësimet dhe janë përfunduar njohuri lidhur me hapat e mëtejshëm për krijimin e një sistemi gjithëpërfshirës për mbrojtjen e fëmijës. Janë ndërmarrë hapa pozitive për krijimin e strukturave dhe qasjeve të reja, si: miratimi i Ligjit “Për mbrojtjen e të drejtave të fëmijës”, ngritja e Agjencisë Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës për përmirësimin e monitorimit të politikave kombëtare lidhur me mbrojtjen e fëmijës, dhe krijimi i Njësisë për Mbrojtjen e Fëmijës (NJMF-të) – e vetmja strukturë e specializuar në nivel vendor me një mekanizëm për trajtimin e çështjeve lidhur me këtë kategori fëmijësh. Ndërsa në sfidat që mbeten përfshihet mungesa e punonjësve për mbrojtjen e fëmijës në bashkitë vendore, kapaciteti i ulët i njësisë të pushtetit vendor për të organizuar dhe ofruar shërbime, si dhe mungesa e mbështetjes nga ana e shtetit për bashkitë, si për menaxhimin e çështjeve, ashtu dhe për ofrimin e shërbimeve. Ndonëse janë ngritur strukturat përkatëse, bashkërendimi dhe bashkëpunimi mes sektorëve dhe niveleve të veprimit nuk është efikas, mungojnë strukturat drejtuese të konturuara qartë, zbatimi i politikave mbetet i dobët, dhe në Shqipëri, ende mungon një kuadër i plotë ligjor për trajtimin e mbrojtjes së fëmijëve. Kjo do të thotë që strukturat dhe shërbimet ekzistuese nuk përbëjnë një sistem për mbrojtjen e fëmijës, por “copëza” shërbimesh dhe veprimesh të shpërndara. Për më tepër, është e nevojshme që të kalohet nga qasja e fragmentuar bazuar në çështjet tek qasja që mbështet tek sistemet, për të siguruar një mënyrë tërësore për parandalimin dhe mbrojtjen e fëmijëve nga rreziku.

Për këtë arsye, ky dokument mbi politikën ofron një vizion si të kalohet tek një sistem më i avancuar dhe efikas për mbrojtjen e fëmijës. Mbi bazën e standardeve të Këshillit të Evropës dhe standardeve të tjera përkatëse ndërkombëtare. Dokumenti e vendos theksin fuqimisht mbi nevojat e veçanta të sistemit, si dhe mbi nevojën për një qasje ndërsektoriale dhe që përfshin më shumë agjenci. Studimi synon që të qartësojë përgjegjësitë dhe rolet e autoriteteve përgjegjëse për organizimin e sistemit për mbrojtjen e fëmijës, dhe ofron sugjerime lidhur me politikën në fushat prioritare. Kështu, disa elemente të sistemit për mbrojtjen e fëmijës (parandalimi, mekanizmat për raportimin, trajtimin e çështjeve lidhur me këtë kategori fëmijësh dhe reagimin, drejtësia për të mitur) janë trajtuar në mënyrë më të qartë sesa të tjerët për shkak të nevojës për përcaktimin e prioriteteve dhe rritjes së vëmendjes së Qeverisë Shqiptare, duke marrë në konsideratë sfidat dhe gjendjen aktuale lidhur me mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve në Shqipëri.

Fushat kryesore prioritare të sistemit për mbrojtjen e fëmijës që nënvizon ky dokument janë këto: qeverisje e përgjegjshme dhe përgjegjësi dhe role të mirëpërcaktuara; masa të efektshme për parandalimin dhe reagimin kundër dhunës ndaj fëmijëve; dhe sisteme gjyqësore të përshtatur për fëmijët:

Krijimi i mekanizmave për qeverisjen e përgjegjshme me përgjegjësi dhe role të mirëpërcaktuara në sistemin për mbrojtjen e fëmijës:

- ▶ Përmirësimi i strukturave drejtuese në nivel shtetëror dhe bashkërendimit ndërsektorial dhe mes më shumë agjencive në planifikimin e politikave;
- ▶ Përforcimi i rolit të Ministrisë së Mirëqenies Sociale dhe Rinisë si autoriteti kryesor bashkërendues në sistemin për mbrojtjen e fëmijës;
- ▶ Përmirësimi i performancës së agjencive përkatëse shtetërore për zbatimin e politikave dhe veprimeve për mbrojtjen e fëmijës, dhe mbështetja e procedurave për mbrojtjen e fëmijës në nivel vendor;
- ▶ Ngritja e sistemeve të efektshme për mbrojtjen e fëmijës në nivelin vendor të bashkisë, duke rritur numrin e punonjësve për mbrojtjen e fëmijës dhe duke përmirësuar cilësinë e punës;
- ▶ Përcaktimi i përgjegjësive të qarta për mbledhjen e të dhënave, analizën dhe punën kërkimore, dhe krijimi i bazave të të dhënave dixhitale për të përmirësuar disponueshmërinë e të dhënave;
- ▶ Përforcimi i bashkërendimit të organizatave jofitimprurëse dhe donatorëve me qëllim që veprimi i tyre të harmonizohet me politikën kombëtare.

Krijimi i mekanizmave të efektshëm dhe hartimi i masave të efektshme për parandalimin dhe reagimin kundër dhunës ndaj fëmijëve:

- ▶ Duke zbatuar gjatë hartimit të politikave dhe përzgjedhjes së qasjeve për modifikimin e sjelljes për parandalim në rast të abuzimit dhe moskujdesjes ndaj fëmijës dhe formave të tjera të dhunës një qasje, që merr në konsideratë shëndetin publik;
- ▶ Përmirësimi i rezultateve të politikave për fëmijët duke zbatuar masa lidhur me qasjen për modifikimin e sjelljes në një periudhë të hershme dhe duke nxitur prindërimin pozitiv;
- ▶ Vënia në zbatim e një sistemi të detyrueshëm raportimi, duke përmirësuar mekanizmat për identifikimin e fëmijëve në nevojë për mbrojtje dhe trajtimin e çështjeve lidhur me këtë kategori fëmijësh;
- ▶ Përforcimi i procedurave dhe praktikave në menaxhimin e çështjeve dhe sigurimi i përgjigjeve të duhura ndaj rasteve, kur fëmijët janë në nevojë për mbrojtje;
- ▶ Sigurimi i përkujdesjes alternative të sigurt, cilësore dhe të ngjashme me familjen për fëmijë, të cilët janë larguar nga familjet e tyre dhe/ose janë lënë pa kujdes prindëror.

Ngritja e sistemeve të drejtësisë të përshtatur për fëmijët:

- ▶ Harmonizimi i legjislacionit kombëtar me Udhëzuesit e Këshillit të Evropës për drejtësi e përshtatur për fëmijët, Konventën e Lanzarotës dhe Direktivën e BE-së për Viktimat 2012/29 për vendosjen e standarteve minimale për drejtësinë e përshtatur për fëmijët dhe për mbrojtjen e viktimave;
- ▶ Përfshirja e parimeve të drejtësisë së përshtatur për fëmijët dhe e objektivave të veçanta lidhur me fëmijët në Strategjinë për Reformën në Sistemin e Drejtësisë, dhe krijimi i mekanizmave të drejtësisë së përshtatur për fëmijët;
- ▶ Hartimi i udhëzuesit për “të mirën e fëmijës” dhe vënia e tij në dispozicion të gjithë institucioneve publike, institucioneve ligjvënëse dhe gjykatave;
- ▶ Krijimi i kapaciteteve dhe përforsimi i njohurive të gjithë profesioneve të përfshira në procesin gjyqësor, sidomos, policisë, prokurorëve dhe anëtarëve të gjyqësorit, për drejtësinë e përshtatur për fëmijët;
- ▶ Sigurimi i mbështetjes së përshtatshme dhe i rehabilitimit për fëmijët me probleme të sjelljes dhe në shkelje të ligjit, duke i bërë ato pjesë të sistemit për mbrojtjen e fëmijëve.

Dokumenti mbi politikën “E ardhmja e sistemit të integruar për mbrojtjen e fëmijës në Shqipëri” synon të ofrojë udhëzime për autoritetet shqiptare në kuadër të përmirësimit të vazhdueshëm të legjislacionit për mbrojtjen e fëmijës dhe të një Plan Veprimi Kombëtar për Fëmijët.

1. HYRJJE

Është e drejtë e gjithë fëmijëve që të gëzojnë të drejtat themelore, që në jetën e tyre të mos ekzistojë dhuna dhe të rrethohen nga një mjedis ku të gjejnë lumturi, dashuri dhe mbështetje.

Konventa e Kombeve të Bashkuara mbi të Drejtat e Fëmijës (që më poshtë quhet KKPDF) është ligji më universal për të drejtat e fëmijës. Dispozitat e Konventës kërkojnë që të krijohen kushtet ekonomike, sociale, ligjore dhe institucionale për t'u garantuar fëmijëve që t'i gëzojnë dhe t'i ushtrojnë plotësisht të drejtat e tyre.¹ Me ratifikimin e Konventës në vitin 1992, Shqipëria u angazhua që të mbrojë të drejtat e fëmijëve në Shqipëri, dhe të kujdeset që dispozitat dhe parimet e KKPDF-së të pasqyrohen plotësisht në legjislacionin vendas dhe efekti i tyre ligjor të garantohet në nivel vendi.

Këshilli i Evropës nxit dhe mbron të drejtat e fëmijëve në Evropë bazuar në KKPDF-në, Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut, Kartën Sociale Evropiane dhe standardet e tjera përkatëse ligjore. Ndër standardet dhe mjetet kryesore ligjore të Këshillit të Evropës për ngritjen e sistemeve të integruara për mbrojtjen e fëmijës përfshihen Konventa për Mbrojtjen e Fëmijëve nga Shfrytëzimi dhe Abuzimi Seksual (Konventa e Lanzarotës), Konventa për Masat kundër Trafikimit të Qenieve dhe Konventa e Këshillit të Evropës për Parandalimin dhe Luftën kundër Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje (Konventa e Stambollit). Shqipëria i ka ratifikuar të gjitha konventat e mësipërme. Një mjet për të siguruar një mbështetje të efektshme për sistemet kombëtare për mbrojtjen e fëmijës është Rekomandimi i Komitetit të Ministrave/Këshilli i Evropës (2009) 10 për strategjitë e integruara kombëtare për mbrojtjen e fëmijëve ndaj dhunës. Ndër mjetet e tjera përkatëse të Këshillit të Evropës për të mbështetur vendet që të ndërtojnë sistemet e integruara kombëtare për mbrojtjen e fëmijës përfshihen Rekomandimi i Komitetit të Ministrave (2005) 5 mbi të drejtat e fëmijëve që jetojnë në institucione rezidenciale, Rekomandimi (2006) 19 mbi politikat për të mbështetur prindërimin pozitiv, Rekomandimi i Komitetit të Ministrave (2011) mbi të drejtat e fëmijëve dhe shërbimet sociale ndaj familjeve dhe fëmijëve, Udhëzuesi për Kujdes Shëndetësor të Përshtatur për Fëmijët (2012), si dhe Udhëzuesi për Drejtësi të Përshtatur për Fëmijët (2010).

Koncepti i mbrojtjes së fëmijës është relativisht i ri për Shqipërinë, ndërsa vendi përballet me shumë sfida në fushën e të drejtave të fëmijëve. Fëmijët vuajnë nga shkelje të rënda të të drejtave të tyre, ndërsa për mirëqenien e tyre rrallëherë diskutohet si një çështje prioritare nga politikanët dhe shoqëria në përgjithësi.² Në vitin 2010, Shqipëria hodhi një hap të madh përpara kur miratoi Ligjin nr. 10347

1. Morlachetti (2013). "Sistemet gjithëpërfshirëse kombëtare për mbrojtjen e fëmijës: baza ligjore dhe praktika aktuale në Amerikën Latine dhe Karaibe". ECLAC-UNICEF.

Raport për vendin "Gjendja e të drejtave të fëmijëve në Shqipëri 2013-2014".

Cabran. M., Finelli, M., Bradford. B. (2015). "Hartëzimi dhe analiza e sistemit të Shqipërisë për mbrojtjen e fëmijës". Raport për funksionimin e reagimit ndaj risqeve për mbrojtjen e fëmijës. "Maestral International".

2. Raport kombëtar mbi situatën e të drejtave të fëmijëve në Shqipëri 2013-2014.

“Për mbrojtjen e të drejtave të fëmijës”, që hodhi bazat e konceptit të sistemit për mbrojtjen e fëmijës. Modeli i sistemit, që përmban një numër madh elementesh, ende është i fragmentuar dhe i bazuar në çështjet. Njëri nga boshllëqet kryesore është mungesa e një dokumenti apo grupi dokumentesh që të japin një përshkrim të strukturave, funksionimit dhe kapaciteteve të sistemit për mbrojtjen e fëmijës.³ Sidoqoftë, vitet e fundit është bërë progres në krijimin e kuadrit ligjor, politikave dhe strukturave për përmirësimin e mbrojtjes së fëmijëve në Shqipëri. Janë miratuar Planit Kombëtar i Veprimit për Fëmijët 2012-2015 dhe dokumente të tjerë sektorialë strategjikë. Nisma të mëtejshme parashikojnë hartimin e Planit të ri Kombëtar të Veprimit për Mbrojtjen e Fëmijës dhe një propozim për një ligj të ri për mbrojtjen e fëmijës. Reforma në drejtësinë për të mitur është pjesë e axhendës së punës së Kuvendit të Shqipërisë dhe pritet të nisë reforma në kujdesin social.

Në praktikë, mbetet ende shumë për të bërë lidhur me ngritjen e një sistemi të plotë dhe të integruar për mbrojtjen e fëmijës, që të parandalojë përvojat e dëmshme, të cilave u nënshtrohen fëmijët, dhe që të garantojë respektimin dhe mbrojtjen e të drejtave të të gjithë fëmijëve. Sidoqoftë, ndonëse në Shqipëri ekzistojnë kuadri përkatës ligjor dhe strategji mbi politikën, studime dhe raporte të ndryshme identifikojnë boshllëqe në sistem dhe tregojnë se progresi ka qenë i ngadaltë për shkak të mungesës së zbatimit të efektshëm. Ky shqetësim është ngritur edhe nga Komisioni i Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Fëmijës në vërejtjet e tij përmbyllëse në raportin për Shqipërinë lidhur me Konventën mbi të Drejtat e Fëmijës (2012). Në përgjithësi, ai vëren kapacitet të dobët të Shqipërisë për zbatimin në mënyrë të efektshme të ligjeve specifike për fëmijët dhe nxit shtetin që të krijojë mekanizma, kuadër dhe sisteme të përshtatshme që sigurojnë një zbatim të efektshëm.

Problemet lidhur me sistemin për mbrojtjen e fëmijës rrallëherë zgjidhen një herë e mirë. Ndërsa Shqipëria zhvillohet, sistemet për mbrojtjen e fëmijës dhe politikën shtetërore dhe vendore duhet t’u përgjigjen sfidave. Për të shkuar drejt një sistemi tërësor për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve, Shqipëria duhet të bëjë kalimin nga politika për mbrojtjen e fëmijës e bazuar në çështje tek qasja që mbështetet në sistem, duke e vendosur theksin fuqimisht mbi zbatimin dhe duke bërë gjithë përpjekjet e mundshme që të bëhet i mundshëm ndryshimi, pra, duke investuar në mirëqenien dhe të ardhmen e fëmijëve.

Ky dokument mbi politika lidhur me sistemet e integruara për mbrojtjen e fëmijës në Shqipëri është hartuar në kuadër të Strategjisë së Këshillit të Evropës për të Drejtat e Fëmijës (2012-2015), dhe kontribuon në Planin e Veprimit për Mbrojtjen e Fëmijës, si dhe në hartimin e propozimit për një akt të ri të Shqipërisë për mbrojtjen e fëmijës.

Nevoja për hartimin e dokumentit mbi politikën me vizionin për përmirësimin e sistemit shqiptar për mbrojtjen e fëmijës u identifikua gjatë tryezës së rrumbullakët për Luftën kundër Dhunës ndaj Fëmijëve mbajtur në Tiranë më datë 26 mars 2015. Ky takim u organizua dhe u kryesua nga Këshilli i Evropës në bashkëpunim me Agjencinë Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës. Tryeza e rrumbullakët kontribuoi në zgjerimin e njohurive dhe perceptimit të sfidave dhe mangësive të sistemit aktual kombëtar të Shqipërisë për mbrojtjen e fëmijës. Gjatë përgatitjeve dhe hartimit të dokumentit, u zhvilluan disa takime me përfaqësues të autoriteteve shtetërore, bashkive vendore dhe organizatave të shoqërisë civile. Më datë 15 tetor 2015, u zhvillua seminari me diskutime e veprimtari praktike “Krijimi i një sistemi të integruar për mbrojtjen e fëmijëve në Shqipëri, sfidat dhe mundësitë” me aktorë kryesorë të sistemit shqiptar për mbrojtjen e fëmijës. Ky seminar me diskutime e veprimtari praktike u organizua me qëllim diskutimin dhe qartësimin e përgjegjësive dhe roleve të sektorëve të ndryshëm (shëndetësisë, arsimit, drejtësisë, kujdesit social, mbrojtjes së fëmijës) dhe të institucioneve (ministrive, agjencive shtetërore, bashkive vendore). Lidhur me vizionet strategjike, që propozohen në projekt dokumentin mbi politikën, u zhvilluan konsultime të gjera me përfaqësues të bashkive vendore, institucioneve kryesore shtetërore, shoqërisë civile dhe fëmijëve.

3. Cabran. M., Finelli, M., Bradford. B. (2015). “Hartëzimi dhe analiza e sistemit të Shqipërisë për mbrojtjen e fëmijës”. Raport për funksionimin e reagimit ndaj risqeve për mbrojtjen e fëmijës. “Maestral International”.

Dokumenti mbi Politikat lidhur me Sistemet për Mbrojtjen e Fëmijës në Shqipëri është përgatitur nga zj. Anniki Lai, në cilësinë e saj si eksperte e Këshillit të Evropës për të drejtat e fëmijës dhe sistemet për mbrojtjen e fëmijës. Dokumenti u finalizua në sajë të përkushtimit, entuziazmit dhe mbështetjes së z. Blendi Klosi, Ministër i Mirëqenies Sociale dhe Rinisë të Shqipërisë, dhe zj. Ina Verzivolli, Nënkyetar i Agjencisë Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës, si dhe asistencës që dha Departamenti për Barazinë dhe Dinjitetin Njerëzor dhe Seksioni për të Drejtat e Fëmijëve të Këshillit të Evropës.

2. VËSHTRIM I SHKURTËR I PËRGJITHSHËM I GJENDJES AKTUALE TË SISTEMIT PËR MBROJTJEN E FËMIJËS NË SHQIPËRI

Vitet e fundit, Shqipëria ka bërë përpjekje për ngritjen e një sistemi për mbrojtjen e fëmijës, që ka qenë një fushë e re për vendin. Ndonëse koha për hartimin dhe zbatimin e masave për mbrojtjen e fëmijës ka qenë e shkurtër, janë nxjerrë mësimet dhe janë përfunduar njohuri lidhur me hapat e mëtejshëm për krijimin e një sistemi gjithëpërfshirës për mbrojtjen e fëmijës.

Sfidat dhe pikat e forta të sistemit për mbrojtjen e fëmijës janë shpjeguar shumë herë në të kaluarën. Janë bërë disa analiza dhe vlerësime, janë nënvizuar boshllëqet kryesore të sistemit dhe janë dhënë rekomandime për autoritetet. Ndër to përfshihen:

- ▶ Analiza e gjendjes së sistemit për mbrojtjen e fëmijës në Shqipëri (2011), nga Koalicioni i Bashkuar për Kujdesin dhe Mbrojtjen e Fëmijës (KBKMF);
- ▶ Studim mbi Gjendjen e Fëmijëve të Rugës në Shqipëri (2014) nga Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë, me mbështetjen e UNICEF-it, "Save the Children", "Arsis" dhe GFK-;
- ▶ Raport mbi Gjendjen e të Drejtave të Fëmijës në Shqipëri (2013-2014), dhe Raporti i Monitorimit të Sistemit për Mbrojtjen e Fëmijës në nivel vendor (2015) nga Agjencia Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës;
- ▶ Hartëzimi dhe analiza e Sistemit për Mbrojtjen e Fëmijës (2015) nga MAESTRAL Int., me mbështetjen e UNICEF-it, Tdh, MMSR;
- ▶ Studim mbi Përkujdesjen Alternative dhe Kujdestarinë nga Stevens, I., Connelly, G., Milligan, I. (2013);
- ▶ Analiza e Reformës në Sistemin e Drejtësisë me një qasje ndaj drejtësisë së përshtatur për fëmijën, nga Mandro, A. (2015).

Janë ndërmarrë hapa pozitive për krijimin e strukturave dhe qasjeve të reja. Shqipëria ka ndërmarrë një hap të rëndësishëm me miratimin e Ligjit "Për mbrojtjen e të drejtave të fëmijës" në vitin 2010 dhe ngritjen e Agjencisë Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës me qëllim përmirësimin e monitorimit të politikave kombëtare lidhur me mbrojtjen e fëmijës. Për më tepër dhe veçanërisht, janë ngritur Njësitë për Mbrojtjen e Fëmijës (NJMF – e vetmja strukturë e specializuar në nivel vendor me një mekanizëm për trajtimin e çështjeve lidhur me këtë kategori fëmijësh. Me drejtim nga poshtë lart, fillimisht modeli i NJMF-së krijohet nga bashkia në bashkëpunim me OJF-të, dhe më pas, institucionalizohet nga pushtetit qendror. Për bashkërendimin e politikave për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve dhe bashkërendimin e veprimtarisë së komisionit ndërsektorial shtetëror është ngarkuar Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë. Megjithatë, ndonëse janë përcaktuar pak a shumë rolet e veçanta të këtyre aktorëve, bashkërendimi dhe bashkëpunimi mes tyre nuk është i efektshëm. Është e qartë se mungojnë strukturat e përbashkëta drejtuese dhe zbatimi i politikave është pika kryesore e dobët e sistemit.⁴ "Terre des Hommes", një nga organizatat më aktive të shoqërisë civile, ka konstatuar se shërbimet ekzistuese nuk përbëjnë një sistem për mbrojtjen e fëmijës, por "copëza" shërbimesh, dhe vlerëson se në Shqipëri ende mungon një kuadër i plotë ligjor që të trajtojë në mënyrë të veçantë mbrojtjen e fëmijës.⁵

Vitet e fundit kanë shënuar progres në luftën kundër trafikimit të qenieve njerëzore dhe është krijuar një kuadër legjislativ dhe organizativ. Në konkluzionet e tij të vitit 2011 për gjendjen në Shqipëri përsa i takon Kartës Sociale Evropiane (Nenet 7, 8 dhe 19 të Kartës së Rishikuar) Komiteti Evropian i të Drejtave Sociale vëren se Shqipëria ka bërë përpjekje të konsiderueshme për ta luftuar këtë krim dhe nuk konsiderohet më një vend kryesor tranziti. Zyra e Koordinatorit Kombëtar kundër Trafikimit ka bërë një punë të madhe për parandalimin dhe ndërgjegjësimin e publikut lidhur me luftën kundër trafikimit. Gjithashtu, kjo Zyrë ka ofruar trajnime të specializuara për institucionet përkatëse në nivel vendor dhe kombëtar, ka bërë përpjekje për përmirësimin e identifikimit të viktimave të trafikimit, dhe ka nënshkruar një numër marrëveshjesh bilaterale me qëllim përmirësimin e bashkëpunimit ndërkufitar me vendet fqinje. Përpjekjet e bëra për parandalimin e trafikimit të fëmijëve janë vlerësuar gjithashtu nga Grupi i Ekspertëve të Këshillit të Evropës për Veprimin kundër Trafikimit të Qenieve Njerëzore (GRETA). Ndonëse janë marrë një sërë masash për të luftuar trafikimin e qenieve njerëzore, ka ende hapësirë për përmirësim, nëse mbahet parasysh se burimet e pamjaftueshme dhe sistemet e dobëta për mbrojtjen dhe ri-integrimin e viktimave të trafikimit mbeten pjesë e sfidave.

Ndryshime pozitive në fushën e mbrojtjes së fëmijës janë ndërmarrë gjithashtu në shkallë të gjerë nga shoqëria civile, ndërsa institucionet shtetërore nuk janë treguar mjaftueshëm aktive në reformimin e sistemit për mbrojtjen e fëmijës. Profesor Vasilika Hysi, Kryetar i Nënkomisionit për të Drejtat e Njeriut në Kuvendin e Shqipërisë ka pranuar se vendi "duhet të konsolidojë institucionet përgjegjëse për të monitoruar si zbatohet kuadri ligjor dhe cilësinë e shërbimeve për fëmijën, si dhe për të identifikuar boshllëqet e sistemit për mbrojtjen e fëmijës. Për shumë vite, këtë rol e kanë luajtur organizatat kombëtare dhe ndërkombëtare të shoqërisë civile në Shqipëri. Krahas punës së shoqërisë civile, duhen forcuar institucionet shtetërore që punojnë në këtë fushë".⁶

Gjatë hartimit kohët e fundit të sistemit shqiptar për mbrojtjen e fëmijës është arritur në përfundimin se investimet për forcat e punës të angazhuara për mbrojtjen e fëmijës dhe cilësinë e shërbimeve kryesisht kanë mbetur të papërdorura, ndërsa nuk ka të dhëna se çfarë shumash janë caktuar dhe shpenzuar nga financat publike për mbrojtjen e fëmijës. Financimi i pamjaftueshëm mund t'i atribuohet gjithashtu faktit se mbrojtja e fëmijës nuk është pjesë e programit buxhetor të qeverisë (MTBP).

4. Cabran. M., Finelli, M., Bradford. B. (2015). "Hartëzimi dhe analiza e sistemit të Shqipërisë për mbrojtjen e fëmijës". Raport për funksionimin e reagimit ndaj risqeve për mbrojtjen e fëmijës. "Maestral International".

5. Sistemi për Mbrojtjen e Fëmijës "Në procesin e krijimit". Katër histori të fëmijëve në nevojë për mbrojtje në Shqipëri. "Terre des Hommes" (2015).

6. Raport Kombëtar mbi Gjendjen e të Drejtave të Fëmijëve në Shqipëri (2013-2014).

Një aspekt shumë pozitiv i rregullimit aktual është se puna për mbrojtjen e fëmijës duhet kryer në bashkëpunim me aktorët e tjerë, duke aplikuar një qasje shumëdisiplinore në menaxhimin e çështjeve ndërsa caktohen ekipe shumëdisiplinore që të punojnë me çështje që kanë të bëjnë me mbrojtjen e fëmijës. Ndër sfidat e tjera përfshihet mungesa në bashkitë vendore e specialistëve për mbrojtjen e fëmijës, një mekanizëm i paqartë vendimmarrjeje për t'iu përgjigjur rasteve të abuzimit dhe moskujdesjes, mungesa e përcaktimit të masave të qarta lidhur me mbrojtjen, kapaciteti i ulët i njësive bashkiake për organizimin dhe sigurimin e shërbimit, si dhe mungesa e mbështetjes nga ana e shtetit për bashkitë, si për menaxhimin e çështjeve, ashtu dhe për sigurimin e shërbimeve. Sistemet cilësore të sigurisë, përfshirë rritjen e kapaciteteve, krijimin e standardeve të kualifikimit dhe mekanizmave të akreditimit për profesionistët që punojnë për mbrojtjen e fëmijës, mungojnë dhe duhen trajtuar në mënyrë më sistematike nga ana e autoriteteve shtetërore. Më në fund, kërkohen përmirësime përsa i takon krijimit të njohurive sistematike, trajnimeve shumëdisiplinore dhe unifikimit të praktikës mes profesionistëve që punojnë drejtpërsëdrejti me fëmijët në sektorë të ndryshëm.

Decentralizimi i realizuar kohët e fundit dhe reforma territoriale në Shqipëri kanë reduktuar numrin e autoriteteve vendore, gjë që shpresohet të ndikojë pozitivisht në ngritjen në bashkitë vendore të sistemeve më të fuqishme për mbrojtjen e fëmijës, me përgjegjësi më të qarta, kapacitete më të fuqishme dhe rezultate më të mira për fëmijët.

3. ÇFARË ËSHTË SISTEMI PËR MBROJTJEN E FËMIJËS?

Për krijimin e kuadrit lidhur me sistemin për mbrojtjen e fëmijës në Shqipëri, është me rëndësi që të përkufizohet “sistemi për mbrojtjen e fëmijës” në vetvete.

Mbrojtja e fëmijës është përqendruar historikisht në çështje të caktuara apo në grupe të veçanta fëmijësh, të cilët gjenden në situata të cenueshme. Ndonëse mund të kontribuojë në nevojat e një grupi të synuar, kjo qasje ka edhe kufizime të rëndësishme, meqenëse fëmijët mund të kenë shumë probleme lidhur me mbrojtjen e fëmijës. Reagimet e fragmentuara përta i takon mbrojtjes së fëmijës mund të merren me një problem të vetëm, por rrezikojnë të mos ofrojnë një zgjidhje të plotë ndaj nevojave të ndryshme të fëmijëve.⁷ Është gjithashtu me rëndësi që të vërehet se mbrojtja e fëmijës nuk duhet ngatërruar me mbrojtjen e të drejtave të të gjithë fëmijëve, që është përgjegjësi e çdokujt që punon me dhe për fëmijët. Mbrojtja gjithëpërfshirëse e të drejtave të fëmijëve është në qendër të vëmendjes së shumë organizatave, subjekteve, mekanizmave dhe shërbimeve kombëtare, rajonale dhe vendore të orientuara drejt respektimit, nxitjes, mbrojtjes, rivendosjes dhe ripërcaktimit të të drejtave të fëmijëve dhe adoleshentëve, si dhe riparimit të dëmit të bërë nga shkelja e këtyre të drejtave, siç e përcakton legjislacioni vendas për fëmijët dhe adoleshentët.⁸

Sipas përkufizimit të Fondit të Kombeve të Bashkuara për Fëmijët (UNICEF), sistemi për mbrojtjen e fëmijës është një grup ligjesh, politikash, rregullash dhe shërbimesh të nevojshme për gjithë sektorët socialë – sidomos, mirëqenia sociale, arsimi, shëndetësia, siguria dhe drejtësia – për të mbështetur parandalimin dhe reagimin ndaj risqeve përta i takon mbrojtjes. Shpeshherë, përgjegjësitë shpërndahen tek agjencitë shtetërore, ku shërbimet ofrohen nga autoritetet vendore, ofruesit joshtetërorë dhe grupet e komuniteteve që bëjnë bashkërendimin mes sektorëve dhe niveleve, përfshirë sistemet e zakonshme të trajtimit të çështjeve lidhur me këtë kategori fëmijësh, komponent i domosdoshëm ky për një sistem të efektshëm për mbrojtjen e fëmijës. Përkufizimi që i bën “Save the Children” (2011) shton komponentë të tjerë kryesorë, përfshirë drejtësinë e përshtatur për fëmijën, pjesëmarrjen e fëmijës, një publik mbështetës, një forcë pune të kualifikuar, burimet e përshtatshme, standardet dhe mekanizmat e monitorimit, si dhe sistemet për mbledhjen e të dhënave.

Në dokumentin me konkluzione për Forumin e 9-të Evropian për të drejtat e fëmijës (2015), Komisioni Evropian përkufizon se në një sistem të integruar për mbrojtjen e fëmijës, komponentët dhe shërbimet

7. Hartëzimi i sistemeve për mbrojtjen e fëmijës në BE (2014). Studim i Agjencisë së Bashkimit Evropian për të Drejtat Themelore (FRA).

8. Morlachetti (2013). “Sistemet gjithëpërfshirëse kombëtare për mbrojtjen e fëmijës: baza ligjore dhe praktika aktuale në Amerikën Latine dhe Karaibet”. ECLAC-UNICEF.

janë shumëdisiplinore, ndërsektoriale dhe i përkasin shumë agjencive, dhe ato funksionojnë bashkërisht në një mënyrë koherente. Në një sistem të integruar për mbrojtjen e fëmijës, fëmijët janë në qendër, dhe përreth janë ligjet, politikat, qeverisja, burimet, monitorimi dhe mbledhja e të dhënave, si dhe shërbimet për parandalimin, mbrojtjen dhe reagimin dhe menaxhimi i rasteve. Në rrugë formale dhe joformale, rezultatet e këtyre përpjekjeve të kombinuara dhe kolektive i mbrojnë fëmijët nga dhuna, siç përcaktohet në KKBD⁹.

Disa Vende Anëtare të BE-së japin një përkufizim më të gjerë të mbrojtjes së fëmijës ku përfshihet mbrojtja sociale (shërbimet, përfitimet, mbështetje tjetër) për sigurimin e të drejtave të fëmijëve dhe mirëqenies së tyre në përgjithësi. Konteksti më i gjerë i mbrojtjes sociale të fëmijëve përcaktohet në Rekomandimin e Komisionit Evropian të vitit 2013 lidhur me investimin tek fëmijët.

Sistemi për mbrojtjen e fëmijës duhet:

- ▶ të mbrojë fëmijët nga risqet dhe cenueshmëritë duke i ndihmuar ata dhe familjet e tyre të çlirojnë tronditjet;
- ▶ të parandalojë ndikimin e tronditjeve të jashtme duke shmangur privimet që rrisin gjasat për cenueshmëri dhe risqe;
- ▶ të nxisë mbështetjen në forcat e veta dhe aftësinë për t'u rimëkëmbur duke përmirësuar aftësitë për jetën dhe potencialet, si dhe duke mbështetur rolin e prindërimit;
- ▶ të transformojë mjedisin ku jetojnë fëmijët duke mbështetur paanësinë, drejtësinë shoqërore dhe ndërgjegjësimin.¹⁰

9. Vëmendje e veçantë i duhet kushtuar Komentit të Përgjithshëm nr. 13 (2011) të Komisionit të Kombeve të Bashkuara për të drejtat e fëmijës për liri nga gjithë format e dhunës.

10. Cabran. M., Finelli, M., Bradford. B. (2015). "Hartëzimi dhe analiza e sistemit të Shqipërisë për mbrojtjen e fëmijës". Raport për funksionimin e reagimit ndaj risqeve për mbrojtjen e fëmijës. "Maestral International".

4. PARIMET UDHËHEQËSE

Gjatë kalimit drejt një sistemi të integruar dhe gjithëpërfshirës për mbrojtjen e fëmijës, dhe gjatë ngritjes së tij, duhen ndjekur disa parime udhëheqëse.

Interesi më i lartë i fëmijës

Në gjithë veprimet që ndikojnë tek fëmijët, përfshirë ato që i mbrojnë nga gjithë format e dhunës, konsiderata mbizotëruese duhet të jenë interesat më të larta të fëmijës. Sistemet për mbrojtjen e fëmijës duhet të udhëhiqen nga interesat më të larta të fëmijës dhe e drejta e fëmijës që të mos diskriminohet, që të ketë integritet fizik dhe dinjitet, që të jetë i mbrojtur nga dhuna, abuzimi dhe shfrytëzimi, nga e drejta për t'u rritur në një mjedis familjar dhe nga e drejta për liri.

E drejta e fëmijëve për pjesëmarrje

Fëmijët kanë të drejtë të dëgjohen, të shprehin lirisht opinionet e tyre dhe të marrin pjesë në proceset vendimmarrëse të rëndësishme lidhur me jetën e tyre, si dhe të ndikojnë në vendimet lidhur me ta — në familje, shkollë, komunitet dhe shoqëri. Ndërmjet fëmijëve dhe të rriturve është i nevojshëm një dialog mbi bazën e respektit të ndërsjelltë, ku pikëvështrimet e tyre merren plotësisht në konsideratë dhe ku merren parasysh mosha dhe pjekuria e fëmijës.

Të mbahen në qendër të vëmendjes fëmijët, të cilët përballen me një risk të shtuar për shkak të shumë dizavantazheve

Fëmijët, si: fëmijët romë, emigrant ose të pakicave kombëtare; fëmijët me nevoja të veçanta ose aftësi të kufizuara, fëmijët në përkujdesje alternative ose fëmijët e rrugës; fëmijët me prindër të burgosur, si dhe fëmijët, të cilët përballen me rrezikun e varfërisë.¹¹

Parandalimi është më i mirë sesa kurimi: theksi mbi parandalimin dhe qasjen për modifikimin e sjelljes në një periudhë të hershme

Për të siguruar të drejtat e fëmijës, duhen parandaluar risqet që kërcënojnë mirëqenien e tij/të saj. Nga

11. Investimi tek fëmijët: ndërprerja e ciklit të dizavantazheve. Rekomandim i Komisionit Evropian (2013/112/EU).

investimi në parandalimin dhe qasjen për modifikimin e sjelljes në një periudhë të hershme përfitojnë jo vetëm fëmijët, por dhe shoqëria në tërësi, ndërsa kursehet ndjeshëm lidhur me masat korrigjuese lidhur me prishjen e familjes, përkujdesjen alternative, shkeljen e ligjit, problemet shëndetësore (përfshirë shëndetin mendor) etj.

Prindërimi pozitiv është gur themeltar për parandalimin e abuzimit ndaj fëmijës dhe për rezultate më të mira të fëmijëve

Mbrojtja kryesore e të drejtave të fëmijës nis në familje, nga prindërit ose kujdestarët. Për të parandaluar dhe pakësuar risqet e mundshme me të cilat mund të përballen fëmijët dhe për t'i pajisur prindërit me aftësitë përkatëse jo të dhunshme dhe proaktive për të rritur fëmijët, prindërit kanë nevojë për mbështetje nga bashkia vendore dhe shteti, si dhe nga aktorë të tjerë, të cilët janë pjesë e sistemit. Në përgjithësi, mbështetja për prindërimin është e rëndësishme për gjithë prindërit, por dhe për ata, që janë "në rrezik", apo që konsiderohen si familje keqtrajtuese, me qëllim pakësimin e gjasave për abuzim ndaj fëmijës dhe keqtrajtim të mëtejshëm të fëmijës.

Qasja bazuar në prova në ndërhyrjet dhe ofrimin e shërbimeve

Ndërhyrjet dhe shërbimet duhen bazuar mbi njohuri të shëndosha të nevojave të fëmijëve dhe familjeve, dhe duhet të jenë të përshtatura për fëmijën. Në vendimet lidhur me investimin, përparësi duhet t'u jepet ndërhyrjeve bazuar në provat më të mira të disponueshme për efektshmërinë dhe qëndrueshmërinë. Gjithë aktorët e angazhuar në sistemin për mbrojtjen e fëmijës duhet t'i përqendrojnë përpjekjet te rezultatet, që kanë më shumë rëndësi, duke bërë atë që funksionon më mirë.

Zbatimi me zgjuarsi dhe i qëndrueshëm është me rëndësi thelbësore për suksesin

Ligjet, rregullat dhe politikat në vetvete nuk funksionojnë veçmas njëra-tjetrës. Nevojiten drejtues, struktura dhe masa të fuqishme politike dhe ekzekutive, dhe para së gjithash, njerëz të përkushtuar apo "mbrojtës" me qëllim që gjërat të funksionojnë në praktikë.

Politikëbërja dhe planifikimi strategjik duhet të jenë sistematike, bazuar në prova dhe të integruara

Politikëbërja e bazuar në prova dhe qasja e ciklit të politikave (Figura 1) duhet të zënë vend qendror në planifikimin strategjik. Strategjitë lidhur me politikën për mbrojtjen e fëmijës dhe zbatimi i saj duhen bazuar në të dhëna dhe njohuri shkencore (lidhur me atë se çfarë funksionon), duhet të përmbajnë objektiva realiste dhe me afate, duhen mbështetur me burime të mjaftueshme njerëzore dhe financiare, dhe vlerësimi i tyre duhet bërë në mënyrë sistematike. Në mënyrë ideale, objektivat e politikave duhet të jenë SMART, d.m.th., Specifike, të Matshme, të Arritshme, Realiste dhe të Përbushen në Kohë.

Figura 1. Cikli i politikës.¹²

Përgjigjja më e efektshme dhe e qëndrueshme kundër dhunës ndaj fëmijës është një kuadër shumëdisiplinor dhe sistematik i integruar në procesin kombëtar të planifikimit, bazuar në KKBDf-ënë dhe i përshtatur për standardet e Këshillit të Evropës për të drejtat e njeriut. Gjithashtu, ajo duhet të bashkojë gjithë palët përkatëse të interesuara. Gjithë aktorët e angazhuar me nxitjen dhe mbrojtjen e të drejtave të fëmijës, autoritetet kombëtare, rajonale dhe vendore, institucionet e pavarura të të drejtave të njeriut, profesionistët që punojnë për dhe me fëmijët, studiuesit, shoqëria civile dhe mediat duhet të përfshihen në hartimin, zbatimin dhe vlerësimin e strategjisë. Fëmijët jo vetëm që duhen dëgjuar, por ata duhen inkurajuar që të kontribuojnë dhe që pikëvështrimet e tyre të merren në konsideratë.¹³

12. Roberts. M. e të tjerë (2008). "Realizimi siç duhet i reformës në shëndetësi. Udhëzues për përmirësimin e performancës dhe barazisë". Shtypshkronja e Universitetit të Oksfordit.

13. Udhëzues i Komitetit të Evropës mbi Politikën lidhur me strategjitë e integruara kombëtare për mbrojtjen e fëmijëve ndaj dhunës". Rekomandim i Komitetit të Ministrave 2009 (10).

5. OBJEKTIVI I DOKUMENTIT MBI POLITIKAT

“Për të shpjeguar qartë si duhet të bashkëpunojnë gjithë aktorët për mbrojtjen e fëmijëve nevojitet një vizion i qartë lidhur me mbrojtjen e fëmijës”¹²

Ky dokument mbi politikat i ofron Qeverisë Shqiptare vizionin për kalimin drejt një sistemi më të përparuar dhe bashkëkohor lidhur me mbrojtjen e fëmijës. Dokumenti është hartuar mbi bazën e kuadrit të Këshillit të Evropës dhe të standardeve të tjera ndërkombëtare ligjore, e vë theksin fuqishëm mbi nevojat e sistemit, si dhe mbi kërkesën për një qasje ndërsektoriale dhe me përfshirjen e shumë agjencive në bashkërendimin e politikave dhe veprimeve. Fokusi kryesor i dokumentit mbi politikat është që të qartësojë rolet dhe përgjegjësitë e autoriteteve përgjegjëse për organizimin e mbrojtjes së fëmijës dhe të ofrojë sugjerime lidhur me politikat në fushat përparësore të veprimit. Kështu, disa elemente të sistemit për mbrojtjen e fëmijës (parandalimi, mekanizmat për raportimin, trajtimin e çështjeve lidhur me këtë kategori fëmijësh dhe reagimin, drejtësia për të mitur) janë trajtuar në mënyrë më të qartë sesa të tjerët për shkak të nevojës për përcaktimin e prioriteteve dhe rritjes së vëmendjes së Qeverisë Shqiptare, bazuar në gjendjen aktuale dhe sfidat e ardhshme lidhur me mbrojtjen e të drejtave të fëmijës në Shqipëri.

Për të siguruar mbrojtjen e të drejtave të gjithë fëmijëve që jetojnë në Shqipëri, në mbrojtjen e fëmijës vendi duhet të miratojë qasjen me bazë sistemin, të garantojë parimet ndërsektoriale të punës dhe të përforcojë përgjigjet e sistemit në parandalimin dhe mbrojtjen e fëmijëve nga të gjitha format e dhunës.

Komponentë kryesorë të sistemit ideal për mbrojtjen e fëmijës në Shqipëri duhet të jenë:

- ▶ Pikësynimet, standardet, objektivat e qarta të politikave dhe kuadri përkatës ligjor;
- ▶ Mekanizmat për bashkërendimin dhe bashkëpunimin e efektshëm horizontal dhe vertikal mes niveleve dhe sektorëve të ndryshëm;

14. Cabran. M., Finelli, M., Bradford. B. (2015). “Hartëzimi dhe analiza e sistemit të Shqipërisë për mbrojtjen e fëmijës”. Raport për funksionimin e reagimit ndaj risqeve për mbrojtjen e fëmijës. “Maestral International”.

- ▶ Strukturat me role dhe përgjegjësi të qarta lidhur me politikëbërjen, që të jenë të përgjegjshme dhe të garantojnë zbatimin e efektshëm të politikave;
- ▶ Kapacitetet e përshtatshme të njësive shtetërore dhe të pushtetit vendor për parandalimin, dhe ofrimin e asistencës dhe mbështetjes për fëmijët dhe familjet;
- ▶ Mbështetja e vazhdueshme për sigurimin e kompetencës dhe cilësia e punës së profesionistëve të angazhuar për mbrojtjen e fëmijës dhe specialistëve të tjerë që punojnë me fëmijët;
- ▶ Përfshirja e fëmijëve dhe e familjeve në vendimmarrje, përpilimin e shërbimeve dhe përmirësimin e cilësisë, si dhe në proceset e menaxhimit të rasteve;
- ▶ Ndërhyrjet me cilësi të lartë dhe shpërndarja e barabartë e shërbimeve;
- ▶ Qasja sistematike ndaj mbledhjes së të dhënave, analizës dhe monitorimit në nivel qendror dhe vendor.

Dokumenti mbi politikat lidhur me sistemin e integruar për mbrojtjen e fëmijës në Shqipëri përcakton si duhet ta shfrytëzojë Shqipëria mundësinë aktuale për të përmirësuar mirëqenien e fëmijëve. Dokumenti i ofron sistemit shqiptar:

- ▶ një vizion me orientime strategjike dhe mënyrat për arritjen e tij;
- ▶ ide si duhet ngritur një sistem ku rolet dhe përgjegjësitë janë të qarta;
- ▶ mekanizmat që aktorë të ndryshëm të bashkëpunojnë dhe të hartojnë politika tërësore për mbrojtjen e fëmijëve;
- ▶ perceptim më të mirë se çfarë funksionon me qëllim që të bëhet i mundur dallimi;
- ▶ mënyrat për parandalimin e risqeve dhe përmirësimin e rezultateve të fëmijëve.

Kuadri i sistemit të integruar lidhur me mbrojtjen e fëmijës duhet të pasqyrohet në përgatitjen e legjisllacionit gjithëpërfshirës lidhur me mbrojtjen e fëmijës, që është me rëndësi thelbësore për përcaktimin e gjithë elementeve të sistemit për mbrojtjen e fëmijës.

6. PËRPPJEKJE TË PËRBASHKËTA PËR MBROJTJEN E FËMIJËVE: ROLET DHE PËRGJEGJËSITË ORGANIZATIVE PËR MBROJTJEN E FËMIJËS

"Shoqëria shqiptare duhet të reagojë ndaj gjendjes aktuale, të përmirësojë veprimtaritë dhe të ndërtojë një strategji gjithëpërfshirëse për mbrojtjen e fëmijës. Është me rëndësi shumë të madhe që të bashkëpunohet për ngritjen e një sistemi të plotë dhe gjithëpërfshirës për mbrojtjen e fëmijëve."

(Z. Blendi Klosi, Ministër i Mirëqenies Sociale dhe Rinisë)¹³

Vendet duhet të parandalojnë dhe mbrojnë fëmijët nga çdo lloj e cenimi dhe dhune. Kjo arrihet me një kuadër shumëdisiplinor dhe sistematik, që të integrohet në procesin kombëtar të planifikimit, të bazohet në KKBDF-ënë dhe të bashkojë gjithë palët përkatëse të interesuara. Përsa i përket strategjive të integruara për mbrojtjen e fëmijëve nga dhuna, Udhëzuesit e Këshillit të Evropës mbi Politikën (Rekomandimi i Komitetit të Ministrave (2009)) theksojnë se politikën kombëtare duhet të mbështeten në bashkërendimin dhe bashkëpunimin ndërsektorial, ku përfshihen sektorët e shëndetësisë, arsimit dhe socialë, agjencitë përgjegjëse për planifikimin dhe ndarjet buxhetore, autoritetet ligjzbatuese dhe sistemi i drejtësisë. Në nivel vendi, një agjenci, që ka përgjegjësinë kryesore për mbrojtjen e fëmijëve nga dhuna, duhet të ketë rol bashkërendues dhe monitorues, aftësia e saj për përfshirë shumë sektorë në një veprim me bazë gjerë është me rëndësi thelbësore.¹⁶

15. Shtojca 2. Përmbledhje e seminarit me diskutime e veprimtari praktike "Krijimi i një sistemi të integruar për mbrojtjen e fëmijëve në Shqipëri, sfidat dhe mundësitë", 15 tetor 2015, Tiranë.

16. Udhëzues i Këshillit të Evropës mbi Politikën lidhur me strategjitë e integruara kombëtare për mbrojtjen e fëmijëve ndaj dhunës". Rekomandim i Komitetit të Ministrave 2009 (10).

Sistemi i integruar për mbrojtjen e fëmijës mbështetet tek autoritetet dhe profesionistët që punojnë në bashkëpunim me të tjerët. Sistemi për mbrojtjen e fëmijës nuk është vetëm me shumë nivele dhe shumëdimensional, por është dhe shumësektorial. Kjo gjë bën që bashkëpunimi dhe bashkërendimi të marrin rëndësi thelbësore në politikëbërjen dhe garantimin e zbatimit të politikave. Për këtë qëllim, është me rëndësi shumë të madhe që të përcaktohen struktura drejtuese me mandat të qartë, përfshirë strukturat politike dhe teknike, si dhe role dhe përgjegjësi të mirëpërcaktuara për gjithë aktorët që punojnë për sistemin për mbrojtjen e fëmijës tashmë të ngritur në Shqipëri.

Tek "Hartëzimi dhe analiza e sistemit të Shqipërisë për mbrojtjen e fëmijës"¹⁷ analizohet si po identifikon dhe si i trajton sistemi shqiptar për mbrojtjen e fëmijës risqet ndaj përkujdesjes dhe mbrojtjes së fëmijës, dhe jepen rekomandime për politikën për të ecur përpara. Lidhur me ngritjen e mekanizmave qeverisës për projektimin, mbikëqyrjen dhe rregullimin e mbrojtjes së fëmijës në Shqipëri, raporti rekomandon që:

- ▶ Ministritë, drejtoritë dhe agjencitë, të cilat ofrojnë struktura drejtuese dhe bashkërenduese, duhet të garantojnë vendimmarrje të efektshme, pajisjen me burime dhe pjesëmarrjen e gjithë palëve të përfshira të interesuara;
- ▶ Mekanizma bashkërendues me role, përgjegjësi dhe ndarje të qartë të punës. Në bashkëpunim duhet përfshirë dimensionin vertikal (nga kombëtar në nënkombëtar e anasjelltas) dhe horizontal (në të njëjtat nivele);
- ▶ Një sistem për menaxhimin e informacionit që të ofrojë informacion të saktë dhe në kohë, si dhe një bazë të shëndoshë për politikëbërjen me bazë provat dhe zbatimin;
- ▶ Përgjegjshmëri menaxheriale në kuadër të buxhetimit dhe menaxhimit me bazë performancën për sigurimin e mbrojtjes së fëmijëve bazuar në rezultatet.¹⁸

Këto rekomandime plotësojnë vëzhgimet e Komisionit të Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Fëmijës, që nxitin Shqipërinë të zhdërvjelltësojë punën e organeve të ndryshme për të drejtat e fëmijës dhe që u sigurojnë atyre burimet e nevojshme njerëzore dhe financiare për ta kryer rolin e tyre me efikasitet. Në këtë rekomandim bëhet një vlerësim më i gjerë i të drejtave të fëmijës në Shqipëri, por ai është gjithashtu me rëndësi për mbrojtjen e fëmijës.

Për organizimin strukturor dhe institucional të sistemit shqiptar për mbrojtjen e fëmijës ekzistojnë disa sfida themelore, që duhen trajtuar në mënyrë aktive me qëllim që të bëhet i mundur përmirësimi i sistemit në tërësi:

- ▶ përzierja e roleve dhe përgjegjësive të aktorëve të ndryshëm, mungesa e strukturave të qarta drejtuese në hartimin e politikave dhe bashkërendimin ndërsektorial, zbatimin, si dhe mbledhjen dhe monitorimin e të dhënave;
- ▶ për planifikimin e politikave është shpenzuar shumë kohë dhe burime, por shumë më pak për zbatimin, duke e bërë këtë të fundit aspektin më të dobët të sistemit;
- ▶ performanca e bashkive vendore në ndihmë të fëmijëve dhe familjeve është e dobët, dhe është e nevojshme që autoritetet shtetërore të ofrojnë mbështetje sistematike për përmirësimin e menaxhimit të rasteve dhe ofrimin e shërbimeve në nivel vendor;
- ▶ kapaciteti dhe kompetenca e forcave të punës të angazhuara për mbrojtjen e fëmijës duhen forcuar;
- ▶ mbledhja e të dhënave dhe përdorimi i analizës dhe punës kërkimore nuk janë sistematike dhe nuk janë të bashkërenduara nga një qendër;

17. Cabran. M., Finelli, M., Bradford. B. (2015) "Hartëzimi dhe analiza e sistemit të Shqipërisë për mbrojtjen e fëmijës". Raport për funksionimin e reagimit ndaj risqeve për mbrojtjen e fëmijës. "Maestral International".

18. Po aty.

- ▶ mekanizmi për bashkërendimin e donatorëve mungon dhe duhet krijuar me qëllim bashkërendimin në mënyrë të rregullt dhe përmirësimin e efikasitetit të mbështetjes së donatorëve për zbatimin e politikave shtetërore lidhur me mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve;
- ▶ nevoja për analizë të vazhdueshme ligjore me qëllim identifikimin e boshllëqeve në kuadrin legjislativ për të bërë ndryshimet përkatëse.

Kështu, për të përmbushur qëllimin e saj dhe për të ngritur një sistem gjithëpërfshirës, Qeveria, bashkë me ministrinë kryesore dhe ministritë e tjera të linjës, agjencitë shtetërore dhe autoritetet vendore, duhet të kenë mandate të qarta dhe autoritetet përkatëse përgjegjëse për zbatimin e politikave lidhur me mbrojtjen e fëmijës. Duhet bërë më të qarta rolet dhe funksionet e niveleve të ndryshme të menaxhimit në qeveri; duhet përmirësuar bashkërendimi mes palëve të ndryshme të interesuara që janë të angazhuara në sistemin lidhur me mbrojtjen e fëmijës, dhe duhet ngritur një sistem mbështetës për përmirësimin e mbrojtjes së fëmijës në bashkitë vendore.

OBJEKTIVAT KRYESORE PËR KRIJIMIN E MEKANIZMAVE TË PËRGJEGJSHËM SHTETËRORE ME ROLE DHE PËRGJEGJËSI TË MIRËPËRCAKTUARA NË SISTEMIN E MBROJTJES SË FËMIJËS

1. Përmirësimi i drejtimit në nivel shtetëror dhe bashkërendimi ndërsektorial dhe me përfshirjen e shumë agjencive në planifikimin e politikave.
2. Forcimi i rolit të Ministrisë së Mirëqenies Sociale dhe Rinisë si autoriteti qendror bashkërendues në sistemin për mbrojtjen e fëmijës.
3. Përmirësimi i performancës së agjencive përkatëse shtetërore në zbatimin e politikave dhe masave për mbrojtjen e fëmijës, dhe ofrimi i mbështetjes për procedurat lidhur me mbrojtjen e fëmijës në nivel vendor.
4. Ngritja e sistemeve të efektshme për mbrojtjen e fëmijës në nivel të bashkive vendore, rritja e numrit të punonjësve të angazhuar për mbrojtjen e fëmijës dhe përmirësimi i cilësisë së punës.
5. Përcaktimi i përgjegjësive të qarta për mbledhjen e të dhënave, analizën dhe punën kërkimore, dhe krijimi i bazave dixhitale të të dhënave për përmirësimin e disponueshmërisë së të dhënave.
6. Përmirësimi i bashkërendimit të donatorëve dhe OJF-ëve me qëllim harmonizimin e veprimeve të tyre me politikat kombëtare.

6.1. AUTORITETET DREJTUESE NË PLANIFIKIMIN E POLITIKAVE PËR MBROJTJEN E FËMIJËS, BASHKËRENDIMIN DHE MONITORIMIN E PAVARUR

Ligji aktual i Republikës së Shqipërisë “Për mbrojtjen e të drejtave të fëmijës” përcakton se Këshilli Kombëtar për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës është organ këshillimor ad hoc, që bashkërendon politikën kombëtare për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve. Përgjegjëse për këtë bashkërendim është “Ministria”, si autoriteti shtetëror. Ajo duhet të mbikëqyrë zbatimin e strategjisë kombëtare dhe planit të veprimit për fëmijët, të bashkërendojë përpjekjet me autoritetet përkatëse shtetërore për hartimin dhe zbatimin e standardeve lidhur me mbrojtjen e fëmijës dhe të bashkërendojë veprimet për përgatitjen e takimeve të Këshillit Kombëtar për Mbrojtjen e Fëmijës. Autoritetet përkatëse në nivel qendror dhe vendor kanë detyrimin që të bashkëpunojnë me Ministrin Bashkërendues.

Në ligj nuk përcaktohet qartë cila Ministri duhet t’i kryejë këto funksione në Shqipëri; sidoqoftë, me vendim të Këshillit të Ministrave kjo përgjegjësi i është caktuar Ministrisë së Mirëqenies Sociale dhe Rinisë. Siç ndodh në vende të tjera, shpeshherë, Ministria drejtuese lidhur me sistemin e mbrojtjes së fëmijës është Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë, por kësaj Ministrie nuk i takojnë gjithë funksionet e sistemit për mbrojtjen e fëmijës. Krahas Ministrisë së Mirëqenies Sociale dhe Rinisë, rol drejtues në fusha të veçanta të mbrojtjes së fëmijës kanë edhe ministrinë e tjera. Për shembull, Ministria e Punëve të Brendshme ndjek çështjet lidhur me luftën kundër trafikimit të qenieve njerëzore dhe sigurinë tjetër të përgjithshme të publikut; Ministria e Drejtësisë dhe Gjyqësori janë përgjegjës për drejtësinë për të mitur; Ministria e Arsimit dhe Sportit është përgjegjëse për një mjedis të sigurt në shkollë; Ministria e Shëndetësisë për identifikimin dhe trajtimin e rasteve të dhunës dhe abuzimit, dhe më së fundi, Ministria e Financave për rishpërndarjen e burimeve, e kështu me radhë. Ndonëse bashkërendimi në nivel politik është përcaktuar përmes KKMDF-së, bashkërendimi mes ministrive përkatëse, që janë aktive në fushën e mbrojtjes së fëmijës, në nivel teknik nuk është shumë funksional dhe duhet përmirësuar.

Mbrojtja e fëmijës nuk është përcaktuar si prioritet në procesin e planifikimit të buxhetit të shtetit dhe politikave. Aktualisht, pjesa më e madhe e dokumenteve kombëtare për planifikimin e politikave dhe planeve kombëtare të veprimit përmban vetëm burimin e buxhetit, por për koston e masave nuk jepet asnjë vlerësim i buxhetit. Plani i Veprimit për Fëmijët 2012-2015 ka tregues të buxhetit vetëm për komponentin e “të drejtës për mbrojtje ligjore”.¹⁹

Në fushën e mbrojtjes së të drejtave të fëmijëve mungon dukshëm monitorimi i pavarur. Në vitin 2014, në zyrën e Avokatit të Popullit u krijua sektori për fëmijët. Ky është një hap pozitiv për garantimin e të drejtave të fëmijëve në Shqipëri, meqenëse Avokati i Popullit do të trajtojë ankesat lidhur me rastet e shkeljes së të drejtave të fëmijëve dhe do t’i mbikëqyrë ato në mënyrë të pavarur. Megjithatë, në kohën e hartimit të këtij dokumenti, pozicioni i komisionerit për të drejtat e fëmijës në zyrën e Avokatit të Popullit vazhdonte të ishte bosh.

19. Cabran, M., Finelli, M., Bradford, B. (2015) “Hartëzimi dhe analiza e sistemit të Shqipërisë për mbrojtjen e fëmijës”. Raport për funksionimin e reagimit ndaj risqeve për mbrojtjen e fëmijës. “Maestral International”.

VIZIONI STRATEGJIK PËR PËRMIRËSIMIN E PLANIFIKIMIT, BASHKËRENDIMIT DHE MONITORIMIT TË PAVARUR TË POLITIKAVE

- ▶ **Këshilli Kombëtar për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës (KKMDF)** është organi kryesor politik për vendimmarrjen dhe bashkërendimin ndërsektorial të politikave. Gjithashtu, KKMDF është një mekanizëm për monitorimin në nivel të lartë të zbatimit të politikave kombëtare nga ana e autoriteteve përgjegjëse (këto autoritete prodhojnë rezultatet e pritshme nga strategjitë dhe planet përkatëse të veprimit dhe janë përgjegjës për rezultatet e tyre). KKMDF duhet të ketë mandatin për të marrë vendime lidhur me politikat dhe për të përcaktuar objektivat dhe prioritetet lidhur me politikat; kështu, Këshilli iu paraqet gjithë ministrive përkatëse propozimet dhe udhëzimet e tij, përfshirë buxhetimin lidhur me të drejtat e fëmijës, ku theks i veçantë vihet mbi masat ndërsektoriale parandaluese.
- ▶ **Plani Kombëtar i Veprimit për Fëmijët (PKVF)** është dokumenti qendror strategjik lidhur me politikat për fëmijë. Ai duhet ta vërë theksin fuqimisht mbi mbrojtjen e fëmijës dhe të ofrojë udhëzime lidhur me politikat bazuar në bashkëpunimin dhe bashkërendimin ndërsektorial, ku janë të përfshirë sektorët e shëndetësisë, arsimit dhe socialë, agjenci përgjegjëse për planifikimin dhe ndarjet buxhetore, autoritete ligjzbatuese dhe sistemi i drejtësisë. PKVF trajton gjithë veprimet e nevojshme për krijimin e mekanizmave dhe për zbatimin e sistemit të integruar për mbrojtjen e fëmijës përmes mbrojtjes, parandalimit dhe nxitjes.
- ▶ **Me qëllim zbatimin efikas të politikave për mbrojtjen e fëmijës, Qeveria duhet të ndërtojë sistemet për të siguruar financim të qëndrueshëm.** Në PKVF dhe planet e tjera përkatëse kombëtare të veprimit duhen përfshirë vlerësimet e buxhetit dhe treguesit e kostove të veprimtarive dhe ndërhyrjeve. Gjatë krijimit të Kuadrit Afatmesëm të Shpenzimeve,²⁰ për autoritetet shtetërore dhe vendore një fushë prioritare duhet të jetë mbrojtja e fëmijës. Sidomos për menaxhimin e rasteve lidhur me mbrojtjen e fëmijës dhe shërbimet për reagimin, që janë planifikuar dhe ngritur brenda fondeve të parashikuara sociale në kuadër të reformës në kujdesin social, duhet të ketë një sektor të ngarkuar me parashikimin e fondeve.
- ▶ Është me rëndësi thelbësore që **Ministria e Financave të jetë pjesë e nismave për planifikimin e politikave**, me qëllim financimin e zbatimit të suksesshëm të reformave të planifikuara në fushën e mbrojtjes së fëmijës.²¹
- ▶ **Ekziston nevoja për një bashkërendim teknik ndërministror**, që të mundësohet zbatimi i politikave dhe veprimeve përkatëse, që të arrihet mirëkuptim për objektivat e politikës dhe veprimeve, dhe që të sigurohet mbarëvajtja mes ministrive të linjës. **Këtë rol mund ta luajë një Komitet Ndërministror për Mbrojtjen e Fëmijës (KNMF)** – që mund të ngrihet për politikëbërjen dhe bashkëpunimin në nivel teknik ndërmjet ministrive të linjës. Ky organ mund të varet nga KKMDF-ja. Roli i KNMF-së është që të bashkërendojë zbatimin e politikave dhe veprimeve, të japë miratim për objektivat e politikave dhe veprimet, të sigurojë mbarëvajtjen e bashkërendimit mes ministrive të linjës dhe të asistojë KKMDF-ënë. KNMF do të drejtojë dhe hartimin e Planit Kombëtar të Veprimit për Fëmijë (PKV), dhe do të miratojë prioritetet dhe veprimtaritë e përzgjedhura, si dhe raportet vjetore për PKV-ënë. Anëtarët e KNMF-së përcaktohen dhe emërohen nga ministrinë e linjës.
- ▶ Meqenëse ekzistojnë disa strategji të tjera ose dokumente të tjera mbi politikat, që trajtojnë çështje lidhur me mbrojtjen e fëmijës, përfshirë parandalimin e dhunës në familje, mekanizmin anti-trafik, mbrojtjen dhe përfshirjen sociale, shëndetin e fëmijëve, drejtësinë për të mitur,

20. Cabran, M., Finelli, M., Bradford, B. (2015) "Hartëzimi dhe analiza e sistemit të Shqipërisë për mbrojtjen e fëmijës". Raport për funksionimin e reagimit ndaj risqeve për mbrojtjen e fëmijës. "Maestral International".

21. Angazhimi i Ministrisë së Financave në proceset lidhur me planifikimin e politikave dhe veprimeve u theksua nga përfaqësuesit bashkiakë dhe shtetërorë gjatë konsultimeve lidhur me dokumentin mbi politikat.

anti-diskriminimin etj., si pasojë, KNMF mund të luajë rolin e një mekanizmi kryesor të bashkërendimit për këto strategji.

- ▶ Ministritë përkatëse të angazhuara për mbrojtjen e fëmijës (e Shëndetësisë, e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë, e Drejtësisë, e Punëve të Brendshme) duhet të përcaktojnë dhe të emërojnë një drejtori përgjegjës për përfaqësimin e Ministrisë në Komitetin Ndërmnistror dhe për hartimin e politikave dhe protokolleve të veçanta për mbrojtjen e fëmijës.
- ▶ KNMF, sipas rastit, mund të krijojë njësi të përkohshme të posaçme pune për të trajtuar fushat me prioritet të veçantë në mbrojtjen e fëmijës. Njësitë e posaçme të punës sipas çështjeve do të drejtohen nga ministria përkatëse. Për shembull, Njësia e Posaçme e Punës duhet të përgatisë dhe të hartojë ligjin e ri për mbrojtjen e fëmijës.
- ▶ **Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë** ka mandatin që të bashkërendojë procesin e përgatitjes dhe monitorimit të zbatimit të PKV-MF-së dhe të bashkërendojë punën e KNMF-ësë. Ministritë e tjera të linjës dhe agjencitë përgjegjëse për veprime të caktuara në kuadër të PKV-ësë i depozitojnë raportet vjetore pranë MMSR-së. Roli i MMSR-së është që të përgatisë raportin vjetor për PKV-MF-në në bashkëpunim me ministritë e linjës.
- ▶ **Është e nevojshme që të përditësohet kuadri ligjor për mbrojtjen e fëmijës në Shqipëri.** Është e qartë se kuadri ligjor duhet të rregullojë rolet dhe përgjegjësitë e aktorëve të ndryshëm të angazhuar për mbrojtjen e fëmijës duke bërë një dallim të qartë mes funksioneve të tyre; ky kuadër duhet të përcaktojë politikat zbatuese për marrjen në mbrojtje të të drejtave të fëmijëve; në të duhen përfshirë masa të qarta për ndalimin, parandalimin dhe mbrojtjen e fëmijëve nga gjithë format e abuzimit dhe moskujdesjes, duke siguruar që gjithë ligjet përkatëse të harmonizohen duke përcaktuar ndryshime të tjera përkatëse ligjore.
- ▶ **Pozicioni i komisionerit për të drejtat e fëmijës në zyrën e Avokatit të Popullit duhet të plotësohet dhe duhet vënë në jetë një strategji e qartë për monitorimin në mënyrë të pavarur të mbrojtjes së të drejtave të fëmijëve në Shqipëri.** Komisionieri për të drejtat e fëmijës duhet të bëhet i njohur publikisht, sidomos, nga fëmijët, por dhe nga publiku i gjerë.

6.2. PËRMIRËSIMI I UDHËHEQJES NË NIVEL MINISTRIE NË SISTEMIN PËR MBROJTJEN E FËMIJËS

Në Shqipëri, mungon udhëheqja nga ana e Qeverisë në bërjen e politikave që kanë të bëjnë me sistemin e përgjithshëm për mbrojtjen e fëmijës. Mbi bazën e rregulloreve, Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë (MMSR) është autoriteti shtetëror përgjegjës për planifikimin e politikave përsa i takon mbrojtjes së të drejtave të fëmijëve, përgatitjen e rregulloreve dhe bashkërendimin e veprimit. Në praktikë, MMSR nuk e përmbush në mënyrë efikase rolin e saj për politikëbërjen dhe bashkërendimin në fushën e mbrojtjes së fëmijës. Shpeshherë, funksionet e saj i delegohen Agjencisë Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës. Përveç kësaj, roli bashkërendues i MMSR-ësë lidhur me mbrojtjen e fëmijës nuk është përcaktuar qartë në ligjin për mbrojtjen e fëmijës dhe parashikohet me aktet nënligjore. Në vend të nismave ad hoc, roli i MMSR-së për sigurimin e bashkërendimit ndërministror dhe mes ministrive mund të jetë më i formalizuar dhe sistematik. Për të patur role të qarta në bashkërendimin e politikave për mbrojtjen e fëmijës dhe sigurimin e parakushteve për zbatimin e politikave, është me rëndësi thelbësore që, në nivel të MMSR-ësë, të ekzistojë një sistem i mirëstrukturuar dhe i përgjegjshëm menaxhimi.

Në drejtoritë e ndryshme të MMSR-së vërehet mungesa e qartësisë përsa i takon roleve dhe përgjegjësi lidhur me mbrojtjen e fëmijës. Për të shmangur mbivendosjen e funksioneve në MMSR, si Ministria drejtuese për mbrojtjen e fëmijës, dhe për të përcaktuar struktura të qarta teknike, brenda strukturës së MMSR-së duhet bërë një ndarje më e mirë e përgjegjësi, me qëllim që politikat mbi mbrojtjen e fëmijës të jenë të unifikuara dhe sistematike. Kjo e fundit është e rëndësishme edhe në aspektin e reformës së ardhshme në kujdesin social, që luan një rol të rëndësishëm në sistemin për mbrojtjen e fëmijës.

Reforma në kujdesin social ka qenë në axhendën e Qeverisë Shqiptare qysh nga viti 2010. Procesi i reformës drejtohet nga Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë, është thelluar më shumë vitet e fundit dhe duhet të vazhdojë edhe për 3-4 vite të tjerë. Reforma në kujdesin social synon të përmirësojë efikasitetin e sistemit për mbrojtjen sociale, si: cilësia e shërbimeve sociale për grupet e cënueshme, përfshirë fëmijët.²² Gjatë procesit të planifikimit, ka patur sugjerime që Njësitë vendore për Mbrojtjen e Fëmijës (NJMF-të) të përfshihen në sistemin e kujdesit social, që të ekzistojë një qasje e unifikuar dhe sistematike ndaj menaxhimit të çështjeve dhe që të bashkërendohet ofrimi i shërbimeve. Sigurimi i financimit të përshtatshëm të shërbimeve sociale dhe punës për mbrojtjen e fëmijës në bashkitë vendore duhet të jetë një nga fushat prioritare të veprimit për MMSR-në. Financimi mund të bëhet vitet e para të reformës në kujdesin social në formën e granteve që jepen.

VIZIONI STRATEGJIK PËR FORCIMIN E STRUKTURAVE DREJTUESE NË NIVEL MINISTRIE NË MBROJTJEN E FËMIJËS

- ▶ Në ligjet përkatëse duhet përcaktuar përgjegjësia e qartë e drejtimit të sistemit për mbrojtjen e fëmijës që, **sipas ligjit, Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë do të ketë mandatin që të marrë rolin qendror bashkërendues në sistemin për mbrojtjen e fëmijës.**
- ▶ Me qëllim forcimin e rolit drejtues të MMSR-ësë në bashkërendimin e politikës për mbrojtjen e fëmijës, funksionet e qarta të politikëbërjes do t'i atribuohen një drejtorie të veçantë brenda MMSR-ësë ose një drejtorie të re me këto përgjegjësi.

22. "Shërbimet e kujdesit social në Shqipëri: hartë e përditësuar, karakteristikat dhe tendencat (2013)". Raport i përgatitur nga Qendra Kombëtare për Studime Sociale.

► **Funksionet kryesore të MMSR-ësë në politikëbërjen dhe bashkërendimin për mbrojtjen e fëmijës** do të ishin këto:

- Hartimi i politikave dhe bashkërendimi i veprimeve në fushat e mbrojtjes së fëmijës dhe shërbimeve sociale për fëmijët dhe familjet;
 - Hartimi i strategjive dhe i dokumenteve përkatëse mbi politikat dhe i planeve të veprimit, dhe planifikimi i shpërndarjes së buxhetit;
 - Propozimi, përgatitja dhe hartimi i rregulloreve, ligjeve dhe akteve përkatëse nënligjore;
 - Sigurimi i zbatimit të politikave, ngritja e strukturave përkatëse me kapacitete të mëdha zbatimi;
 - Bashkërendimi dhe monitorimi i zbatimit të politikave dhe masave përkatëse, përgatitja e raporteve përkatëse;
 - Bashkërendimi dhe monitorimi i veprimtarisë së agjencisë përkatëse shtetërore përgjegjëse për mbrojtjen e fëmijës dhe i shërbimeve sociale për fëmijët dhe familjet;
 - Bashkërendimi i veprimit të Këshillit Kombëtar për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës;
 - Bashkërendimi i mbrojtjes së fëmijës në nivel ndërministror, kryesimi i Komitetit Ndërministror për Mbrojtjen e Fëmijës dhe përgatitja e mbledhjeve të tij;
 - Bashkërendimi i veprimtarive donatore në fushën e mbrojtjes së fëmijës;
 - Garantimi i krijimit të sistemeve të sigurimit të cilësisë dhe rritjes së kapaciteteve (përfshirë krijimi dhe financimi i institucioneve përkatëse) për mbrojtjen e fëmijës dhe ofrimin e shërbimeve;
 - Përgjegjësi për sigurimin e bashkërendimit të mbledhjes së të dhënave, analizës dhe hulumtimit në fushën e mbrojtjes së fëmijës.
- Gjithë ministritë përkatëse të linjës, si: Ministria e Drejtësisë, Ministria e Arsimit dhe Sportit, Ministria e Shëndetësisë dhe Ministria e Punëve të Brendshme, duhet të bëjnë kujdes që në politikat e tyre sektoriale të përfshihen objektiva të qarta të politikave, veprimi, rolet dhe përgjegjësitë në fushën e mbrojtjes së fëmijës. Ministritë duhet të krijojnë mekanizma të monitorimit dhe përgjegjshmërisë për të siguruar zbatimin e politikave.

6.3. ZBATIMI I POLITIKAVE PËR MBROJTJEN E TË DREJTAVE TË FËMIJËS NGA ANA E AGJENCIVE PËRKATËSE SHETËRORE

Zbatimi i politikës për mbrojtjen e fëmijës kërkon sisteme dhe struktura të efektshme me qëllim zbatimin e ligjit dhe mandatet e politikës. Në Shqipëri, sidoqoftë, zbatimi i dobët i politikave për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve është konsideruar si dobësia më e madhe e sistemit aktual për mbrojtjen e fëmijës. Ndonëse Qeveria ka ngritur struktura për mundësimin e zbatimit të politikës, ende mungojnë mekanizmat për një përgjigje dhe ndërhyrje të qartë, të efektshme dhe të bashkërenduar me role të qarta të përgjegjësisë.

Historikisht, në shoqërinë civile është diskutuar për krijimin e një drejtorie të veçantë për fëmijët në MMSR.²³ Njësi e veçantë për politikën do të kishte mundësuar ngritjen e çështjeve të fëmijëve në nivelin e planifikimit të politikave dhe vendimmarrjes, duke i bërë ato më të dukshme në sistemin shtetëror. Në fakt, u krijua Agjencia Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës (ASHMDF) për të monitoruar zbatimin e politikave për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve dhe për t'i lënë më shumë hapësirë zërit të fëmijëve. ASHMDF është institucioni kryesor që kryen detyra të shumfishta në mbrojtjen e fëmijës, si: mbikëqyrja e kuadrit ligjor për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve dhe monitorimi i zbatimit të politikave.²⁴ Gjithashtu, në praktikë, disa funksione lidhur me bashkërendimin dhe planifikimin e politikave për mbrojtjen e fëmijëve u kaluan nga Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë tek ASHMDF, duke e bërë Agjencinë autoritetin kryesor më shumë në politikëbërje sesa në zbatimin e politikave të Qeverisë. Kjo mund të shpjegohet me ndryshimin e menaxhimit të ASHMDF-ësë në vitin 2014, prioriteti i së cilës ishte konsolidimi i rolit proaktiv bashkërendues të institucionit që ndjek çështjet lidhur me mbrojtjen e fëmijës.

Bazuar në Ligjin nr. 10347, dt. 4.11.2010 "*Për mbrojtjen e të drejtave të fëmijës*", ASHMDF është përgjegjëse për monitorimin dhe kontrollin e zbatimit të këtij ligji. Neni 3 i Vendimit të Këshillit të Ministrave nr. 266, dt. 12.04.2012 "*Për bashkërendimin e veprimtarisë së mekanizmave në nivel qendror dhe vendor për çështje që lidhen me mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve*", përcakton se ASHMDF bashkëpunon me Njësitë për Mbrojtjen e Fëmijës (NJMF) në nivel bashkie/komune për të garantuar zbatimin e legjislacionit dhe politikave shtetërore për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve nëpërmjet monitorimit të zbatimit të detyrave të këtyre strukturave të përcaktuara në Nenin 39 të Ligjit nr. 10347, dt. 4.11.2010 "*Për mbrojtjen e të drejtave të fëmijës*". Vetë NJMF-të kanë nënvizuar se ASHMDF duhet të luajë një rol më të madh si institucion që mbron, nxit dhe ushtron ndikim në nivel qendror dhe vendor lidhur me rolin dhe punën e NJMF-ësë, dhe për caktimin e një fondi të veçantë për NJMF-të me qëllim trajtimin dhe mbështetjen e rasteve emergjente. Gjithashtu, aktorët vendorë të angazhuar për mbrojtjen e fëmijës presin nga ASHMDF mbështetje teknike dhe të specializuar për çështje të vështira dhe bashkërendimin e punës për mbrojtjen e fëmijës në bashkitë vendore.²⁵

Dy agjenci shtetërore (që janë subjekte ligjore dhe në varësi të Ministrisë së Mirëqenies Sociale dhe Rinisë) kanë mandatin që të zbatojnë politikën për mbrojtjen e fëmijës dhe kujdesin social: Agjencia Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës dhe Shërbimi Social Shtetëror (SHSSH) me zyrat rajonale. SHSSH luan një rol kryesor në ofrimin e shërbimeve shoqërore në Shqipëri, përfshirë shërbimet për fëmijët dhe familjet. Ndërmjet ASHMDF-së dhe SHSSH-së me zyrat rajonale vërehet menaxhim paralel dhe mbivendosje e përpjekjeve, meqenëse të dy këto autoritete janë të ngarkuara me trajtimin e çështjeve lidhur me këtë kategori fëmijësh dhe monitorimin e rasteve që kanë të bëjnë me mbrojtjen

23. Këto diskutime janë përmendur gjatë intervistave që ka bërë konsulenti në muajin korrik 2015.

24. Gjithashtu, përgatitja e udhëzuesve për Njësitë për të Drejtat e Fëmijës (NJDF) në nivel qarku dhe Njësitë për Mbrojtjen e Fëmijës (NJMF) në nivel bashkie vendore, organizimi i mbledhjes së të dhënave, analiza dhe puna kërkimore.

25. Agjencia Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës (2014). Sfida dhe rekomandime për përmirësimin e shërbimeve për mbrojtjen e fëmijës në nivel vendor. Raport i monitorimit.

e fëmijës dhe ofrimin e shërbimeve. Shembuj të këtyre përpjekjeve, që shkaktojnë mbivendosje, janë monitorimi, mbledhja e informacionit statistikor për fëmijët, propozimi i instrumenteve për punonjësit e angazhuar për mbrojtjen e fëmijëve, përcaktimi i llojit të asistencës që duhet ofruar nga aktorë të ndryshëm që punojnë në sistemin për mbrojtjen e fëmijës, dhe përmirësimi i bashkërendimit në nxjerrjen e raporteve për çështje të drejtave të fëmijës. Ky shqetësim është trajtuar gjatë përgatitjeve të reformës, dhe një nga rekomandimet është krijimi i mekanizmit bashkërendues ndërmjet ASHMDF-së dhe SHSSH-së.²⁶ Nevoja për trajtimin e përpjekjeve që shkaktojnë mbivendosje ndërmjet këtyre strukturave është me rëndësi thelbësore.

Ndër planet për reformën në shërbimin shoqëror përfshihet përmirësimi i menaxhimit të rasteve dhe organizimi i shërbimeve shoqërore në gjithë nivelet (kombëtar, qendror dhe vendor). Sipas planit, roli i SHSSH- do të jetë që të monitorojë shpërndarjen e përfitimeve, do të monitorojë drejtoritë e kujdesit social në nivel vendor lidhur me zbatimin e Planeve Sociale dhe standardeve të shpërndarjes së shërbimit shoqëror; për gjithë klientët e punës sociale do të përgatiten edhe protokolle të hollësishëm për menaxhimin e rasteve. Gjithashtu, për bashkitë vendore nga ana e SHSSH- dhe zyrat rajonale do të ofrohet këshillim, asistencë teknike dhe mbështetje. Aktualisht, në qarqet nën administrimin e Këshillit të Qarkut, Njësitë për të Drejtat e Fëmijës (NJDF) janë ngarkuar me monitorimin, mbledhjen e të dhënave dhe bashkërendimin e trajtimit të rasteve lidhur me mbrojtjen e fëmijës. Duke patur parasysh se qarqet e reja, që do të krijohen mbi bazë të reformës territoriale, nuk do të kenë rolin dhe kompetencat aktuale, roli i NJDF-ëve do të zvogëlohet.

Në këtë moment, nuk ekziston asnjë organizatë e tillë në Shqipëri që të ketë funksionet e sigurimit të sistemeve të cilësisë dhe krijimit të kompetencave gjithëpërfshirëse, me aftësi për të administruar dhe pilotuar ndërhyrje me bazë provat, përfshirë aftësitë përkatëse për analiza dhe studime në fushën e parandalimit dhe mbrojtjes së fëmijëve. Inspektoriatit Shtetëror të Punës dhe Shërbimeve Shoqërore, agjenci shtetërore në varësi të Ministrisë së Mirëqenies Sociale dhe Rinisë, i mungon personeli i mjaftueshëm dhe trajnimi me qëllim që të luajë plotësisht rolin e tij për monitorimin e cilësisë së shërbimeve. Forcimi i rolit të tij është me rëndësi thelbësore me qëllim që shërbimet e ofruara për fëmijët dhe familjet të jenë në përputhje me ligjin dhe të një cilësie të mirë.

Për të kapërcyer boshllëkun lidhur me zbatimin, për të rritur cilësinë e masave lidhur me mbrojtjen e fëmijës dhe për të përmirësuar performancën e agjencive përkatëse shtetërore, është me shumë rëndësi që të përcaktohen role dhe funksione të qarta për autoritetet qendrore, që janë përgjegjës për zbatimin e politikave lidhur me mbrojtjen e fëmijës, për bashkërendimin e veprimtarive në nivel bashkie lidhur me mbrojtjen e fëmijës dhe për mbështetjen e praktikave.

VIZION STRATEGJIK PËR PËRMIRËSIMIN E ZBATIMIT TË POLITIKAVE DHE VEPRIMEVE LIDHUR ME MBROJTJEN E FËMIJËS, DUKE PËRMIRËSUAR PERFORMANCËN E AGJENCIVE PÛRKATËSE SHTETËRORE

- ▶ **Roli i Agjencisë Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës (ASHMDF) duhet të forcohet me qëllim bashkërendimin e organizimit të sistemit për mbrojtjen e fëmijës,** përfshirë mekanizmin e ndërhyrjes dhe përgjigjes, duke ofruar mbështetje të drejtpërdrejtë për bashkitë vendore në detyrat e tyre për mbrojtjen e fëmijës, rritjen e kompetencave, sigurimin e cilësisë dhe veprimtari zhvillimore, kërkimore dhe veprimtari të tjera profesionale lidhur me mbrojtjen e fëmijës. Për bashkërendimin në mënyrë të efektshme të ndërhyrjeve për mbrojtjen e fëmijës në nivel kombëtar dhe vendor duhet të bëhet i disponueshëm autoriteti i mjaftueshëm dhe burime njerëzore, teknike dhe financiare.

26. "Mbështetja e planifikimit të shërbimeve të kujdesit social: SHËNIM MBI ROLET DHE FUNKSIONET (2015)". Raport për projektin e UNICEF-SDC-MMSR-ësë "Qeverisja e shërbimeve të kujdesit social", përgatitur nga ISB dhe "ESA Consulting".

- ▶ **Për qartësimin e funksioneve të posaçme të ASHMDF-ësë në fushën e mbrojtjes së fëmijës duhet bërë analiza ligjore dhe analiza krahasimore e sistemit për mbrojtjen e fëmijës.** Këto janë shembuj të funksioneve të mundshme të ASHMDF-së:
 - Sigurimi i bashkërendimit teknik për zbatimin e politikave kombëtare për mbrojtjen e fëmijës në nivel qendror dhe vendor;
 - Bashkërendimi i ndërveprimit dhe bashkëpunimit ndërmjet agjencive përkatëse shtetërore, sferave akademike, OJF-ve dhe sektorit privat me qëllim sigurimin e qasjeve të unifikuara në gjithë fushat e mbrojtjes së fëmijës, duke vënë theks të posaçëm mbi parandalimin;
 - Pjesëmarrja në hartimin dhe zbatimin e Planit Kombëtar të Veprimit për Fëmijët dhe dokumenteve të tjera legjislative dhe mbi politikat, duke dhënë kontribut për monitorimin dhe vlerësimin e efekteve të zbatimit të dokumenteve mbi politikat;
 - Brenda mandatit të vet për monitorimin e të drejtave të fëmijëve në Shqipëri, ASHMDF gjithashtu hulumton tendencat, problemet, masat për mbrojtjen e fëmijës dhe efektet e saj, përgatit analiza dhe raporte dhe propozon masa për përmirësimin e sistemit për mbrojtjen e fëmijës;
 - Krijon sistemin e sigurimit të cilësisë për sistemet kombëtare dhe bashkiake për mbrojtjen e fëmijës, dhe bashkërendon hartimin e standardeve të cilësisë, udhëzuesve dhe protokolleve për punonjësit e angazhuar për mbrojtjen e fëmijës;
 - Analizon nevojat për ndërhyrje të posaçme në fushën e mbrojtjes së fëmijës dhe mbështetjes për familjen, duke vënë theks të posaçëm mbi parandalimin, vë në jetë ndërhyrje bazuar në prova nga vendi dhe ndërmerr projekte pilot në bashkëpunim me organizata të shoqërisë civile;
 - Ofron mbështetje strategjike dhe udhëzime për planifikimin e politikave bazuar në prova për autoritetet përkatëse, dhe në mënyrë të veçantë, për bashkitë vendore, mbështet dhe këshillon bashkitë vendore në mbledhjen e të dhënave;
 - Bashkërendon ndërgjegjësimin lidhur me mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve në shoqëri, informon profesionistët dhe publikun e gjerë lidhur me zbatimin e mbrojtjes së fëmijës dhe nxit pjesëmarrjen e fëmijëve në gjithë fushat;
 - Ofron mbështetje të drejtpërdrejtë për bashkitë vendore në funksionet e tyre për mbrojtjen e fëmijës, përfshirë mbështetje dhe mbikëqyrje për menaxhimin e rasteve;
 - Monitoron performancën e punës së bashkive për mbrojtjen e fëmijës;
 - Bashkërendon dhe organizon trajnime të vazhduese formimi për punonjësit e angazhuar për mbrojtjen e fëmijës dhe për profesionistët e tjerë që punojnë me dhe për fëmijët;
 - Kryen akreditimin e punonjësve të angazhuar për mbrojtjen e fëmijës.
- ▶ ASHMDF duhet të marrë përsipër rolin kryesor për hartimin e **standardeve lidhur me pjesëmarrjen e fëmijës** me qëllim që këto standarde të miratohen dhe vendosen në gjithë sektorët dhe shërbimet për fëmijët. Këto standarde mund të mbështeten tek treguesit e Këshillit të Evropës për pjesëmarrjen e fëmijës.
- ▶ **Shërbimi Social Shtetëror po i kryen funksionet që i janë caktuar për ofrimin e shërbimeve, sipas përshkrimit që bëhet në Reformën në Kujdesin Social**, si agjencia shtetërore përgjegjëse për sigurimin e mbështetjes së drejtpërdrejtë për bashkitë vendore në fushën e mbrojtjes dhe kujdesit social, duke bashkërenduar krijimin e NJVNR (njësia për menaxhimin e rasteve në bashkitë vendore) dhe bashkërenduar ofrimin e shërbimeve për

fëmijët dhe familjet. SHSSH me zyrat rajonale duhet të ofrojnë konsultime dhe udhëzime të drejtpërdrejta për bashkitë vendore mbi organizimin dhe ofrimin e shërbimeve për fëmijët dhe familjet.

- ▶ **Ndërmjet ASHMDF-së dhe SHSSH-së duhet të krijohet një mekanizëm i qartë bashkërendimi dhe ndërveprimi** me qëllim garantimin e qasjeve të unifikuara dhe bashkëpunimit mes këtyre dy strukturave për kryerjen e funksioneve që u janë caktuar për ofrimin e mbështetjes për fëmijët dhe familjet.
- ▶ **Duhen forcuar roli dhe kapacitetet e Inspektoriatit Shtetëror të Punës dhe Shërbimeve Shoqërore (ISHPSHSH)** me qëllim inspektimin dhe kontrollin efikas të cilësisë së shërbimeve për fëmijët dhe familjet.
- ▶ Agjencitë përkatëse shtetërore qendrore ose Ministritë (si: Drejtoria e Përgjithshme e Policisë, Shërbimi i Provës, SHSSH, ASHMDF, Zyra e Koordinatorëve për Antitrafikun, Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Arsimit dhe Sportit) duhet të krijojnë protokollin sektoriale dhe ndërsektoriale në fushën e mbrojtjes së fëmijës, me qëllim sigurimin e qasjeve të bashkërenduara dhe të harmonizuara dhe të bashkëpunimit shumëdisiplinor ndërmjet aktorëve të ndryshëm.
- ▶ Me qëllim sigurimin e cilësisë së produkteve të agjencive përkatëse shtetërore, **rritja në mënyrë të rregullt e kapaciteteve të personelit që punon në gjithë agjencitë shtetërore me përgjegjësi për mbrojtjen e fëmijës** dhe shërbimet për fëmijët dhe familjet (p.sh.: SHSSH, ASHMDF, ISHPSHSH), duhet të jetë pjesë integrale e sistemit të menaxhimit të agjencive.

6.4. MBROJTJA E FËMIJËS NË NIVEL BASHKIE

Bashkitë dhe komunitetet vendore luajnë një rol thelbësor në mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve, përse i takon afërsisë me fëmijët dhe familjet si përfitues të shërbimeve. Kohët e fundit, Shqipëria ka ndërmarrë reformën territoriale, që ka përcaktuar strukturën e re administrative dhe ka ndryshuar përbërjen dhe madhësinë e njësive bashkiake vendore. Në vitin 2015, nga 367 bashki dhe komuna u krijuan 61 bashki. Ky proces pritet që të krijojë struktura më pak burokratike, me shpenzime buxhetore më mirë të organizuara, dhe do të ofrojë një mundësi të shkëlqyer për përmirësime të mëtejshme të decentralizuara në fushën e mbrojtjes së fëmijës. Njëkohësisht, decentralizimi ka sjellë si rezultat që në disa bashki mungojnë krejtësisht shërbimet në fushën e mbrojtjes së fëmijës, kështu që ekzistojnë ende kapacitete jo të njëjta të njësive vendore për mbrojtjen e fëmijëve dhe në shërbimet e tyre për fëmijët dhe familjet.²⁷ Ashtu siç ndodh në shumë vende të tjera, bashkitë vendore e kanë shumë të vështirë që të planifikojnë dhe të ofrojnë masa të efektshme me ndikim pozitiv, bazuar në nevojat e fëmijëve dhe familjeve, mbështetur me të dhënat dhe provat e nevojshme. Pra, mbështetja strategjike, që u japin autoritetet qendrore bashkive në kryerjen e detyrave të tyre për t'iu ofruar mbështetje dhe asistencë fëmijëve dhe familjeve, është me rëndësi thelbësore dhe e domosdoshme.

Ligji nr. 10347, dt. 4.11.2010 "Për mbrojtjen e të drejtave të fëmijës" (që më poshtë quhet Ligji "Për mbrojtjen e të drejtave të fëmijës") parashikon ngritjen e një Njësie për Mbrojtjen e Fëmijës (NJMF) brenda strukturës së çdo njësie administrative (bashki ose komunë) në Shqipëri me qëllim bashkërendimin e mbrojtjes, trajtimit të çështjeve lidhur me këtë kategori fëmijësh dhe analizës së rasteve në territorin e saj. Ngritja e NJMF-ve për menaxhimin e rasteve të mbrojtjes së fëmijës dhe ndërgjegjësimin lidhur me nevojën për mbrojtjen e fëmijëve në nivel bashkie, ka qenë një nga hapat e rëndësishëm që ka bërë vendi në fushën e të drejtave të fëmijës. Sidoqoftë, ligji nuk i detyron shprehimisht bashkitë vendore që të krijojnë Njësi për Mbrojtjen e Fëmijës. Sipas ligjit aktual për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve, NJMF-të nuk përcaktohen përmes përgjegjësisë të personave individualë, siç janë punonjësit e angazhuar për mbrojtjen e fëmijës. Lidhur me shërbimet për mbrojtjen e fëmijës, nuk ekziston ndonjë dispozitë qendrore financiare për krijimin dhe funksionimin e NJMF-ve, dhe çdo bashki/komunë pritet që të identifikojë buxhetin e duhur në nivel vendor. NJMF-të nuk kanë mbështetje financiare nga buxheti vendor për trajtimin e rasteve të fëmijëve në rrezik, kështu që mungesa e financimit për menaxhimin e rasteve të fëmijëve, financimin e masave parandaluese dhe ndërgjegjësimin është një sfidë për funksionimin e NJMF-ëve.²⁸

Ndërsa legjislativi aktual për mbrojtjen e fëmijës përcakton se në çdo bashki dhe komunë do të ngrihen NJMF-të, duket se detyrimi absolut për këtë nuk përcaktohet qartë. Një pasojë është se në Shqipëri nuk ekziston ndonjë shërbim i qëndrueshëm në fushën e mbrojtjes së fëmijës, ndonëse deri në vitin 2014, janë krijuar 196 NJMF. Mungesa e detyrimit të qartë ligjor për ngritjen e NJMF-ëve, dhe vendosjen e tyre nën drejtimin dhe kontrollin e kryetarëve të caktuar të bashkive/kryetarëve të caktuar të komunave, i bën ato të cenueshme ndaj ndryshimeve në prioritetet vendore.²⁹ Një tjetër çështje përse i takon sistemit vendor për mbrojtjen e fëmijës është se, ndonëse brenda një specifikimi ligjor, në komuna dhe bashkitë e vogla roli i NJMF-së i jepet administratorit social. Kryerja e shumë detyrave në të njëjtën kohë rrit ngarkesën me punë të një punonjësi, që sjell si rezultat kufizimin e kohës për të punuar në NJMF. Nga 196 NJMF-të, vetëm 32 e kanë patur këtë funksion të posaçëm, ndërsa 164 NJMF-të kanë qenë edhe administratorë socialë.³⁰ Një nga çështjet që duhet të trajtojnë bashkitë

27. Cabran, M., Finelli, M., Bradford, B. (2015) "Hartëzimi dhe analiza e sistemit të Shqipërisë për mbrojtjen e fëmijës". Raport për funksionimin e reagimit ndaj risqeve për mbrojtjen e fëmijës. "Maestral International".

28. Agjencia Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës (2014). Sfidat dhe rekomandime për përmirësimin e shërbimeve lidhur me mbrojtjen e fëmijës në nivel vendor. Raport i monitorimit.

29. Byrne, K. (2014). "Analizë e politikave dhe reformave që ndikojnë në gjendjen e fëmijëve në Shqipëri". UNICEF.

30. Agjencia Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës (2014). Sfidat dhe rekomandime për përmirësimin e shërbimeve lidhur me mbrojtjen e fëmijës në nivel vendor. Raport i monitorimit.

vendore dhe shteti është përgatitja dhe formimi i punonjësve të angazhuar për mbrojtjen e fëmijës, meqenëse mungesa e një profesioni të konsoliduar të punës sociale për të drejtuar ngritjen e NJMF-ve është një faktor që pengon zhvillimin e një pune gjithëpërfshirëse për mbrojtjen e fëmijës. Shumë punonjësve aktualë socialë u mungojnë njohuritë dhe ekspertiza në fushën e mbrojtjes së fëmijës.³¹

Aktualisht, NJMF-të e bashkive vendore nuk kanë akses ndaj procesit vendimmarrës përse i takon ofrimin të shërbimeve, duke bërë që të mungojë lidhja e drejtpërdrejtë mes menaxhimit të rasteve dhe ofrimin të shërbimeve. Si pasojë, asistencë që u jepet fëmijëve është e fragmentuar dhe jo efikase. Për këtë situatë zgjidhja do të kërkohej nëpërmjet reformës së kujdesit social, meqenëse plani parashikon ngritjen e **Njësisë për Vlerësimin e Nevojave dhe Referimit (NJVNR)** që merret me identifikimin e rasteve, mban dokumentacionin, harton plane individuale, bën trajtimin e çështjeve lidhur me raste të kësaj kategorie fëmijësh dhe ndjek ecurinë e rasteve. Në vend të sistemit aktual të NJMF-ve, brenda NJVNR-së, që është konsideruar si struktura përgjegjëse për menaxhimin e rasteve dhe bashkërendimin e mbështetjes në nivelin e bashkisë vendore, do të punohej të paktën një **punonjës me formim në fushën e mbrojtjes së fëmijës**. Funkcionet e NJVNR-së janë: vlerësimi i nevojave, ofrimi i informacionit dhe dhënia e këshillimit bazë, përgatitja e planeve lidhur me kujdesin, bashkërendimi i mbështetjes dhe trajtimi i çështjeve lidhur me këtë kategori fëmijësh pranë shërbimeve të kujdesit social, ndjekja e ecurisë së rasteve, monitorimi dhe vlerësimi. Gjithashtu, NJVNR synon të jetë një mekanizëm kontrolli, që do të mbështesë ndryshimin strategjik për deinstitutionalizimin dhe do të riorientojë rastet për shërbime parandaluese dhe me bazë në familje. NJVNR-të do të funksionojnë në nivel vendor administrativ, që do të thotë se bashkitë do të kenë më shumë sesa një NJVNR. Sipas planit të reformës, pushteti vendor duhet të sigurojë disponueshmërinë në territor të një pakete të përshtatur minimale shërbimesh, dhe bashkëpunimin e tyre me Shërbimin Social Shtetëror lidhur me organizimin dhe ofrimin e shërbimeve të kujdesit social.

Me pak fjalë, roli që kanë bashkitë vendore, sipas përcaktimit që bën legjislacioni përkatës, konsiston në sigurimin e strukturës, profesionistëve, financimit dhe shërbimeve përkatëse për mbrojtjen e fëmijës. Punonjësit bashkiakë të angazhuar për mbrojtjen e fëmijës duhet të ofrojnë asistencë për fëmijët dhe familjet, duke siguruar masat e nevojshme për parandalim dhe mbështetje, shërbime, këshillim etj. Gjithashtu, bashkia me shërbimet e saj për mbrojtjen e fëmijës ka detyrën që të ndërhyjë, nëse masat e marra në familje janë të pamjaftueshme për të përmbushur nevojat e fëmijës, kështu që në këto raste duhet marrë vendim për largimin e fëmijës nga familja dhe vendosjen e tij në përkujdesje alternative.

VIZIONI STRATEGJIK PËR FORCIMIN E ROLIT TË BASHKIVE NË FUSHËN E MBROJTJES SË FËMIJËS

- ▶ **Në të gjithë bashkitë duhen punësuar punonjës të angazhuar për mbrojtjen e fëmijës, të cilët duhet të veprojnë brenda strukturës së NJVNR-ësë.** Bashkitë duhet të kenë detyrimin ligjor të punësojnë punonjës të angazhuar për mbrojtjen e fëmijës, me arsim të lartë në punë sociale. Raporti minimal i numrit të punonjësve të angazhuar për mbrojtjen e fëmijës me popullsinë e fëmijëve duhet të jetë 1:3000.³²
- ▶ **Punonjësi bashkiak i angazhuar për mbrojtjen e fëmijës është menaxheri kryesor i rasteve të fëmijëve në nevojë për mbrojtje.** Profesionistët e tjerë, që punojnë me fëmijët, duhet ta informojnë punonjësin e angazhuar për mbrojtjen e fëmijës në mënyrë sistematike për rastet ose situatat, që dëmtojnë ose rrezikojnë të dëmtojnë mirëqenien e fëmijës, dhe për ndërhyrjet që kanë bërë për të mbështetur fëmijën. (Një përshkrim i procedurave dhe përgjegjësitë për menaxhimin e rasteve jepet në paragrafin 7.4.)

31. Byrne, K. (2014). "Analizë e politikave dhe reformave që ndikojnë në gjendjen e fëmijëve në Shqipëri". UNICEF.

32. Raporti 1:3000 mbështetet në analizën që ka bërë ASHMDF në bashkëpunim me Observatorin për të Drejtat e Fëmijëve bazuar në të dhënat aktuale për ngarkesën e punës së NJMF-ëve, si dhe në standardet e punës së NJMF-ësë.

- ▶ **Mekanizmi për marrjen e vendimeve për largimin e përkohshëm në një periudhë afatshkurtër të një fëmije nga familja në situata krize dhe vendosjen e fëmijës në një vend të sigurt (për shembull, strehë ose familje kujdestare në situata krize) duhet sqaruar dhe përmirësuar.** Aktualisht, ndërhyrja e NJMF-së për mbrojtjen e fëmijëve në situata me rrezik të lartë është e dobët dhe, ndonëse ekzistojnë rrugë ligjore që një NJMF të largojë fëmijën nga familja për ta mbrojtur, ky mekanizëm nuk duket se funksionon siç duhet. Autoriteti vendimmarrës, si: punonjësi ose komisioni i autorizuar për mbrojtjen e fëmijës, duhet të jetë në nivelin e bashkisë dhe mund të lidhet me autoritetin qendror të ngarkuar me organizimin e sistemit për mbrojtjen e fëmijës.
- ▶ Për të garantuar organizimin ndërsektorial të mbrojtjes së fëmijës në nivel vendor, **bashkitë mund të krijojnë organizma me një mandat të qartë për planifikimin e politikave dhe bashkërendimin e veprimit në nivel vendor.** Ky funksion mund të kryhet nga Komitetet Vendore për Mbrojtjen e Fëmijës, që kanë në përbërje vendimmarrës vendorë të bashkisë dhe profesionistë të angazhuar për mbrojtjen e fëmijës nga gjithë sektorët përkatës.
- ▶ **Politika vendore dhe buxhetimi në fushën e mbrojtjes së fëmijës duhet të mbështeten në provat më të mira në dispozicion.** Për këtë arsye, objektivat e politikave të pushtetit vendor në këtë fushë duhet të mbështeten në informacionin dhe të dhënat që pasqyrojnë mirëqenien e fëmijëve dhe familjeve. Komiteti Vendor për Mbrojtjen e Fëmijës do të bashkërendojë buxhetimin ndërsektorial dhe zbatimin e Planeve Sociale në fushën e mbrojtjes së fëmijës. Planet vendore duhet të jenë në përputhje me objektivat e Planit Kombëtar të Veprimit për Fëmijë.
- ▶ **Në territor duhet të jetë e disponueshme një paketë e përshtatur minimale shërbimesh për fëmijët dhe familjet dhe qeveria duhet të sigurojë financim të qëndrueshëm të shërbimeve.** Meqenëse disponueshmëria e shërbimeve është sfida kryesore për shumë bashki vendore, sidomos, për ato me kapacitet më të vogël, rekomandohet që për krijimin dhe organizimin e shërbimeve të vendoset bashkëpunimi me autoritetet e tjera vendore, ose të lidhen marrëveshje me ofruesit e shërbimeve që ndodhen në territorin e një bashkie tjetër fqinje.
- ▶ **Duhet krijuar rrjete vendore për nxitjen e mirëkuptimit dhe bashkëpunimit të aktorëve të ndryshëm, ofruesve të shërbimeve, OJF-ve etj.,** që veprojnë në fushën vendore. Për bashkitë më të mëdha mund të kërkohet ngritja e disa rrjeteve. Synimi i lidhjes në rrjet është mundësia e shkëmbimit të informacionit, përfitim i një perceptimi më të mirë të roleve dhe përgjegjësive të gjithë aktorëve në sistemin vendor për mbrojtjen e fëmijës, dhe shmangia e dublikimit të punës. Gjithashtu, ekspertiza e aktorëve vendorë të angazhuar për mbrojtjen e fëmijës mund të arrihet duke organizuar takime të rregullta në rrjet ose platforma të mediave sociale për të shkëmbyer informacione.
- ▶ Me qëllim që rolet dhe përgjegjësitë e të gjitha palëve të jenë të qarta në ofrimin e mbështetjes për fëmijët dhe familjet, **duhet përgatitur udhëzues ose protokolle të bashkëpunimit ndërmjet agjencive në nivel vendor,** që duhen miratuar në komunitetin vendor. Protokollet mund të ofrojnë udhëzime për punonjësit që të angazhohen me njëri-tjetrin në organizata.
- ▶ **Krijimi i kapaciteteve të punonjësve të angazhuar për mbrojtjen e fëmijës duhet të bëhet në mënyrë të rregullt dhe të nxitet nga qeveria** me qëllim funksionimin e duhur sipas ligjit, menaxhimin cilësor të rasteve, mbështetjen e duhur dhe të efektshme që u jepet fëmijëve dhe familjeve.
- ▶ Autoriteti përkatës shtetëror i ngarkuar me bashkërendimin e zbatimit të politikave për mbrojtjen e fëmijës dhe drejtuesit e Drejtorive të Shërbimeve Shoqërore në nivel vendor duhet të vënë në dispozicion dhe të organizojnë trajnime të rregullta për rritjen e kapaciteteve menaxhuese të bashkive vendore.

6.5. MBLEDHJA DHE BASHKËRENDIMI I TË DHËNAVE

Komiteti i Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Fëmijës ka inkurajuar Shqipërinë që të rrisë përpjekjet për të ngritur, me mbështetjen e partnerëve të saj, një sistem të plotë për mbledhjen e të dhënave si bazë për vlerësimin e progresit, që është bërë në realizimin e të drejtave të fëmijës, dhe për të kontribuar në hartimin e politikave dhe programeve për zbatimin e Konventës mbi të Drejtat e Fëmijës dhe Protokolleve Opsionale.

Legjislacioni, politikat, proceset e buxhetimit dhe planifikimi i veprimeve duhet të karakterizohen nga prova dhe të dhëna të qëndrueshme. Gjithashtu, puna kërkimore dhe analiza e politikave janë thelbësore për përpunimin e përgjigjeve me qëllim trajtimin e fenomeneve të reja sociale, apo planifikimin e riorganizimit të sistemeve. Ndërtimi i strategjive të efektshme për mbrojtjen e fëmijëve nga dhuna dhe cenime të tjera varet nga disponueshmëria dhe analiza e duhur e të dhënave në nivel kombëtar, rajonal dhe vendor. Miratimi i një axhende kombëtare hulumtuese përfaqëson rrugën më të përshtatshme për nxitjen e një qasjeje të integruar dhe tërësore ndaj mbledhjes së të dhënave, analizës, shpërndarjes dhe hulumtimit.³³

Në Shqipëri vërehet një numër i konsiderueshëm përpjekjesh për mbledhjen e të dhënave dhe nismash kërkimore, por mbledhja e të dhënave është e parregullt; mungon gjithashtu bashkërendimi, analiza dhe përdorimi i të dhënave që orienton hartimin e objektivave të politikave. Pritej që Agjencia Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës të drejtonte mbledhjen e të dhënave në shkallë të gjerë dhe të krijonte një mekanizëm monitorimi për të dhënat lidhur me fëmijën, por, për shkak të mungesës së personelit dhe kapacitetit, Agjencia nuk e përmbush rolin e saj në mënyrë efikase. Me ligj, detyrat e ASHMDF-së janë të konsiderueshme dhe kërkojnë krijimin e sistemeve për mbledhjen e statistikave dhe për mbikëqyrjen e mbledhjes së të dhënave, unifikimin e të dhënave lidhur me çështjet e fëmijëve, organizimin e mbledhjes, analizës dhe përhapjes së informacionit, si dhe krijimin dhe mirëmbajtjen e sistemeve të informacionit. Kërkohet që dikasteret qendrore, bashkitë vendore dhe njësitë për të drejtat e fëmijës në nivel qarku të depozitojnë raporte të rregullta pranë ASHMDF-së për analizë dhe hartimin e rekomandimeve. Si njësitë për mbrojtjen e fëmijës në bashkitë vendore, ashtu dhe njësitë për të drejtat e njeriut në nivel qarku kanë detyra të mbivendosura në mbledhjen e të dhënave dhe raportimin pranë ASHMDF-së. Gjithashtu, një mbivendosje e mundshme e mbledhjes së statistikave dhe të dhënave mund të parashikohet mes funksioneve të Shërbimit Social Shtetëror dhe ASHMDF-së pas aktivizimit të reformës së kujdesit social.

Mbledhja e statistikave dhe informacionit mbështetet me tepri në studime dhe kërkime që janë të kushtueshme dhe kërkojnë shumë kohë. Informacioni i disponueshëm nuk përdoret mirë për të analizuar pikët e forta dhe të dobëta të praktikave për mbrojtjen e fëmijës.³⁴ Sistemi për mbrojtjen e fëmijës nuk dëshmon për ndonjë dokumentim dhe ruajtje të bashkërenduar të të dhënave. Legjislacioni nënvizon se “NJMF-të ruajnë të dhëna për çdo fëmijë si në format elektronik, ashtu dhe në kopje të shtypur”, por nuk ka përcaktuar qartë formatin që duhet përdorur për mbledhjen dhe ruajtjen e këtyre të dhënave, në kuptimin që NJMF-të përdorin një shumëllojshmëri mënyrash për ruajtjen e të dhënave.³⁵

Për ta përfunduar, shumë autoritete të angazhuara për mbrojtjen e fëmijës luajnë role në mbledhjen dhe monitorimin e të dhënave, por ekziston një dublikim dhe paqartësi e dukshme përsa i takon

33. Rekomandim i Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës 10 (2009) për strategjitë e integruara kombëtare për mbrojtjen e fëmijëve nga dhuna.

34. Cabran. M., Finelli, M., Bradford. B. (2015). “Hartëzimi dhe analiza e sistemit të Shqipërisë për mbrojtjen e fëmijës”. Raport për funksionimin e reagimit ndaj risqeve për mbrojtjen e fëmijës. “Maestral International”.

35. Agjencia Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës (2014). Sfida dhe rekomandime për përmirësimin e shërbimeve lidhur me mbrojtjen e fëmijës në nivel vendor. Raport i monitorimit.

roleve dhe përgjegjësi të tyre. Mungon zotërimi i orientuar nga qeveria dhe mbikëqyrja e mbledhjes, analizës dhe hulumtimit të të dhënave.

VIZIONI STRATEGJIK PËR PËRMIRËSIMIN E MBLEDHJES DHE BASHKËRENDIMIT TË TË DHËNAVE

- ▶ MMSR duhet të krijojë një kuadër të plotë për mbledhjen e të dhënave, me qëllim përgatitjen e raporteve statistikore dhe raporteve të tjerë, dhe analizës bazuar në të dhënat, dhe ajo paraqet pranë autoritetit shtetëror me funksione të bashkërendimit të politikave propozimet lidhur me politikën. Disa prej detyrave, si: zbatimi i udhëzuesve, krijimi i grupit minimal të treguesve dhe procedurave për mbledhjen e të dhënave për raste të abuzimit seksual ndaj fëmijëve, përgatitja e raporteve periodike e të tjera, mund t'i delegohen ASHMDF-së. Gjithashtu, ekziston mundësia që funksionet e ndryshme lidhur me të dhënat të ndahen ndërmjet niveleve të ndryshme; mbledhja e të dhënave teknike dhe verifikimi i cilësisë së të dhënave mund të jenë role të Agjencisë Shtetërore, ndërsa analiza dhe vlerësimi i mbështetjes së politikave në nivel Ministrie.
- ▶ Bashkitë vendore duhet të kenë përgjegjësi të qarta për mbledhjen e statistikave dhe të dhënave kryesore për individë të veçantë.
- ▶ Të dhënat e mbledhura për dhunën ndaj fëmijëve duhen zbërthyer sipas gjinisë, moshës, formës së dhunës, familjes urbane ose rurale, karakteristikave të familjes, nivelit të arsimit dhe origjinës kombëtare, shoqërore dhe etnike. Autoritetet përgjegjëse duhet të sigurojnë mbledhjen sistematike të të dhënave sasiore dhe cilësore për kohëzgjatjen dhe rezultatet e proceseve gjyqësore ku përfshihen fëmijë, përfshirë masat mbrojtëse që ofrohen për fëmijët viktimë të dhunës.³⁶
- ▶ Ngritja e një banke të dhënash për menaxhimin e rasteve me qëllim dixhitalizimin e mbledhjes së të dhënave për menaxhimin e rasteve dhe për ofrimin e shërbimeve fëmijëve në nevojë për mbrojtje dhe familjeve të tyre. Banka e të dhënave duhet të kombinojë sigurinë e të dhënave me lehtësinë e përdorimit. Të krijohen mundësi ndërsektorale për të punuar me të dhëna të personalizuar, përfshirë hulumtimet ndërmjet bankave të të dhënave (p.sh.: shëndetësia, arsimit, bankat e dhënave për shërbime sociale dhe dosjet penale).
- ▶ Të krijohen bankat kombëtare të të dhënave për lindjet dhe vdekjet e fëmijëve; për fëmijët që hyjnë, largohen ose ndryshojnë institucionet, përfshirë gjithë format e përkujdesjes alternative dhe qendrat e paraburgimit; për personat e dënuar për vepra të dhunshme kundër fëmijëve, përfshirë profilin e tyre gjenetik (ADN).³⁷

36. Rekomandim i Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës 10 (2009) për strategjitë e integruara kombëtare për mbrojtjen e fëmijëve nga dhuna.

37. Rekomandim i Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës 10 (2009) për strategjitë e integruara kombëtare për mbrojtjen e fëmijëve nga dhuna.

6.6. BASHKËRENDIMI I ORGANIZATAVE JOFITIMPRURËSE DHE DONATORËVE

Organizatave ndërkombëtare joqeveritare kanë luajtur një rol të rëndësishëm në Shqipëri, me qëllim nxitjen e shtetit për zhvillim të qëndrueshëm dhe mbështetjen për të drejtat e fëmijëve, duke krijuar praktikatat për mbrojtjen e fëmijës dhe duke ofruar shërbime. Shqipëria merr asistencë të konsiderueshme ndërkombëtare për zhvillim, që kontribuon në krijimin e sistemit dhe ofrimin e shërbimeve që, përndryshe, nuk mund të përballohen. Megjithatë, vërehet një dublikim dhe mungesë bashkërendimi të veprimtarive të ngjashme që kryejnë agjenci të ndryshme donatore. Veprimtaria donatore në fushën e mbrojtjes së fëmijës nuk bashkërendohet mirë nga Qeveria. Për shkak të mungesës së bashkërendimit nga ana e shtetit, veprimtaritë donatore janë të fragmentuara, jo sistematike dhe të paharmonizuara drejtpërsëdrejti me politikatat kombëtare. Kjo bën që politikatat t'i hartojnë donatorët, jo Ministria, dhe si rezultat, një pjesë e madhe e punës për hartimin e politikave në Shqipëri, praktikisht, i ka kaluar donatorëve.

Gjithashtu, është vërejtur një rritje e shpejtë e organizatave vendase të shoqërisë civile, që tregohen gjithnjë e më aktive në shumë fusha lidhur me të drejtat e fëmijëve. Fondet shtetërore për OJF-ët janë të kufizuara, ndërsa donatorët ndërkombëtarë kanë dhënë një mbështetje financiare shumë të konsiderueshme. Mungesa e bashkërendimit të donatorëve ka sjellë si rezultat që prioritetet e OJF-ëve janë drejtuar nga vetë donatorët dhe jo nga politika shtetërore. Në këto rrethana, në një periudhë afatgjatë, nuk është as e mundshme, as e qëndrueshme që OJF-të të lejohen të kontribuojnë në përmbushjen e detyrimeve dhe funksioneve shtetërore.

Duke patur parasysh mungesën e burimeve shtetërore, kontributi i shoqërisë civile është konsideruar me rëndësi thelbësore, ndërsa mbështetja tek OJF-të për ofrimin e shërbimeve është tepër e madhe. Shumë pak bashki punojnë për të bashkëpunuar me organizatat e shoqërisë civile në ofrimin e shërbimeve.³⁸ Një komponent me rëndësi thelbësore është gjithashtu rritja e kapaciteteve të agjencive vendore joqeveritare në ofrimin e shërbimeve për fëmijët dhe familjet e tyre.

VIZIONI STRATEGJIK PËR BASHKËRENDIMIN E DONATORËVE

- ▶ Procedurat për bashkërendimin e donatorëve duhen vendosur në nivelin e pushtetit qendror, duke organizuar takime të rregullta me organizatat kryesore donatore aktive në mbrojtjen e fëmijës në Shqipëri. Synimi i bashkërendimit të donatorëve, në bashkëpunim me ministrinë e tjera të linjës, duhet të jetë harmonizimi i veprimtarive dhe fondeve të donatorëve me prioritetet e politikave kombëtare, që përcaktohen nga MMSR. Përgjegjësinë për sigurimin e bashkërendimit të përgjithshëm të donatorëve në fushën e mbrojtjes së fëmijës duhet ta ketë MMSR. Takimet për bashkërendimin e donatorëve duhet të zhvillohen rregullisht (p.sh.: një herë në tre muaj) dhe në to duhet të përfshihen përfaqësues të ministrive përkatëse dhe të organizatave kryesore donatore me qëllim vlerësimin e ecurisë, efektshmërisë dhe ndikimit të fondeve, si dhe planifikimin e rishpërndarjeve të reja të asistencës së donatorëve.
- ▶ Shpërndarjet e donatorëve për OJF-të kombëtare duhet të jenë pjesë e bashkërendimit të donatorëve me qëllim që OJF-të të përmbushin rolin e tyre siç përcaktohet nga politikatat kombëtare për veprimtaritë e OJF-ve.
- ▶ Të përcaktohet roli i OJF-të që ofrojnë asistencë lidhur me shërbimet për mbrojtjen e fëmijës që

38. Shërbimet e kujdesit social në Shqipëri: hartë e përditësuar, karakteristikat dhe tendencat (2013). Qendra Kombëtare për Studimet Sociale.

ofrohen si nga shteti, ashtu dhe nga bashkitë, në ofrimin e shërbimeve dhe në veprimtaritë për nxitjen e mbështetjes. Autoriteti përkatës shtetëror ose OJF-të kryesore duhet të organizojnë tryeza të rrumbullakëta tematike të OJF-ve për bashkërendimin e veprimtarive bazuar në çështjet (p.sh.: mbështetja për prindërimin, nxitja e mbështetjes për të drejtat e fëmijëve etj.), me qëllim ofrimin e mbështetjes për krijimin e shërbimeve, reduktimin e dublikimit të veprimtarive dhe rritjen e bashkërendimit të OJF-ve.

7. KRIJIMI I MEKANIZMAVE TË EFEKTSHËM DHE HARTIMI I MASAVE PËR TË PARANDALUAR DHE PËR TË REAGUAR KUNDËR ÇDO FORME TË DHUNËS NDAJ FËMIJËVE

“Asnjë dhunë ndaj fëmijëve nuk është e përligjshme; e gjithë dhuna ndaj fëmijëve është e mundur që të parandalohet.”³⁷

Siç ndodh në shumë vende, në Shqipëri, shpeshherë, problemi i dhunës ndaj fëmijëve, abuzimit dhe moskujdesjes ndaj fëmijës është i fshehur dhe më pak i deklaruar. Parandalimi i dhunës nuk është prioritet për Qeverinë, dhe për këtë arsye, ekziston një mungesë shumë e madhe politikash dhe ndërhyrjesh që synojnë parandalimin e gjithë formave të dhunës ndaj fëmijëve. Studimet tregojnë se shumë fëmijë në Shqipëri përjetojnë dhunë në familje dhe rrezikojnë të bëhen subjekt i abuzimit, moskujdesjes, shfrytëzimit dhe dhunës. Sipas raportit të OBSH-ësë të vitit 2012, përhapja e abuzimit fizik tek të rinjtë shqiptarë gjatë fëmijërisë (18 vitet e para të jetës) ishte 41.5%, dhe abuzimi seksual 6%.⁴⁰ Në Shqipëri, si në pjesën më të madhe të vendeve, dhuna seksuale ndaj fëmijëve është përgjithësisht më pak e deklaruar. Fushata e Këshillit të Evropës “Një në pesë” për të ndaluar dhunën seksuale ndaj fëmijëve bazohet në të dhënat e disponueshme, gjë që tregon se afërsisht 1 në 5 fëmijë në Evropë është viktimë e njëfarë forme të abuzimit seksual. Në Shqipëri, kjo mund të japë një vlerësim për numrin e mundshëm të fëmijëve viktimë të abuzimit seksual. Komiteti Evropian për të Drejtat Sociale ka ardhur

39. Koment i Përgjithshëm nr. 13 për Konventën e Kombeve të Bashkuara mbi të Drejtat e Fëmijës.

40. OBSH (2012). Anketim në komunitet për përhapjen e përvojave negative të fëmijërisë në Shqipëri. Organizata Botërore e Shëndetësisë 2013.

në konkluzionin se gjendja në Shqipëri nuk ka qenë në përputhje me Kartën Sociale Evropiane për shkak të nivelit të problemit të shfrytëzimit seksual dhe mungesës së provave se Qeveria ka marrë masa të mjaftueshme për të luftuar fenomenin.⁴¹

Me qëllim që të sigurohet mbrojtja e fëmijëve nga dhuna, sistemet kombëtare për mbrojtjen e fëmijës duhet të disponojnë mekanizma të efektshëm për parandalimin, identifikimin dhe raportimin, trajtimin e çështjeve lidhur me këtë kategori fëmijësh, menaxhimin e rasteve, trajtimin dhe ndjekjen e ecurisë. Sidoqoftë, shumë vende, përfshirë Shqipërinë, po përpiqen që ta realizojnë këtë, meqenëse janë të shumta aspektet që sfidojnë efektshmërinë e sistemeve. Si një sfidë e rëndësishme në mbarë botën është identifikuar nevoja për t'u përqendruar më shumë në parandalimin si aspekt i rëndësishëm i një sistemi mirëfunksionues për mbrojtjen e fëmijës. Kështu, Raporti Botëror i Kombeve të Bashkuara 2006 mbi dhunën ndaj fëmijëve kërkonte nga shoqëritë që ta trajtonin "parandalimin si aspektin kryesor".⁴² Rëndësia e parandalimit është nënvizuar në Komentin e Përgjithshëm të Kombeve të Bashkuara nr. 13 (2011) mbi të drejtën e fëmijës për të qenë i lirë nga të gjitha format e dhunës, që shprehet se parandalimi parësor, përmes shëndetit publik, edukimit, shërbimeve shoqërore dhe qasjeve të tjera, i të gjitha formave të dhunës është me rëndësi të dorës së parë. Në udhëzuesit e tij mbi politikën lidhur me strategjitë e integruara për mbrojtjen e fëmijëve nga dhuna (Rekomandim i Komitetit të Ministrave (2009) 10), Këshilli i Evropës e vë theksin mbi veprimet parandaluese në kuadër të legjisllacionit kombëtar, si: regjistrimi i fëmijëve menjëherë pas lindjes, ndalimi i punësimit në vende pune ku fëmijët mbikëqyren nga persona të dënuar për vepra të dhunshme, përfshirë veprat seksuale, ndaj fëmijëve; hartimin e programeve të ndërhyrjes për parandalimin e rrezikut të dhunës që ushtrohet ndaj fëmijëve etj. Për ndalimin e gjithë dhunës ndaj fëmijëve në çdo kohë dhe në gjithë mjediset, dhe për të ofruar mbrojtje për gjithë fëmijët, duhen marrë masat e duhura legjislative, administrative, sociale dhe edukative.

Dhuna ndaj fëmijëve dëmton, para së gjithash, mirëqenien e fëmijëve, ku si rezultat fëmijët përjetojnë ndikimet në shëndetin e tyre fizik dhe mendor, edukimin dhe cilësinë e përgjithshme të jetës, por ajo krijon edhe një barrë financiare për shoqërinë. Dëshmitë tregojnë se, për shkak të pasojave të rënda sociale dhe shëndetësore të abuzimit dhe moskujdesjes ndaj fëmijëve, kostot ekonomike dhe sociale janë shumë të larta, me kosto të mëdha për kujdesin shëndetësor, mirëqenien sociale, drejtësinë dhe humbjen e produktivitetit.⁴³ Sipas Raportit të vitit 2014 të Aleancës së Fondit për Fëmijë, ndikimet e përgjithshme ekonomike, si rezultat i pasojave të dhunës ndaj fëmijëve, mund të shkojnë deri në 7 trilion dollarë amerikanë, shumë kjo mjaft më e lartë sesa investimi që kërkohet për parandalimin e dhunës. Ndonëse dëshmitë tregojnë se "parandalimi të shpërblen", shpenzimet që bën shumica e qeverive për veprime parandaluese dhe reaguese lidhur me dhunën ndaj fëmijës mbeten shumë të ulëta.

Në seminarin me diskutime e veprimtari praktike të datës 15 tetor 2015, aktorët kryesorë në sistemin shqiptar për mbrojtjen e fëmijës nënvizuan nevojën që theksi të vihet mbi parandalimin, qasjen për modifikimin e sjelljes në një periudhë të hershme, përmirësimin e mekanizmave për identifikimin, trajtimin e çështjeve lidhur me këtë kategori fëmijësh dhe menaxhimin e rasteve, si dhe mbi ofrimin e shërbimeve cilësore për mbështetje. Pjesëmarrësit në seminar vunë gjithashtu në dukje se sistemi për mbrojtjen e fëmijës duhet të veprojë në përputhje me nevojat aktuale të fëmijëve, dhe fëmijët duhen inkurajuar që të identifikojnë rastet e abuzimit ndaj tyre.⁴⁴

41. Komiteti Evropian për Konkluzionet lidhur me të Drejtat Sociale në Shqipëri (2011). Nenet 7, 8 dhe 19 të Kartës së Rishikuar Sociale Evropiane.

42. Komision Evropian (2015). Forumi i 9-të Evropian për të Drejtat e Fëmijës. Bashkëndrimi dhe bashkëpunimi në sistemet e integruara për mbrojtjen e fëmijës: dokument me konkluzione. Gjetet tek: http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/2015_forum_roc_background_en.pdf

43. OBSH (2013). Raporti evropian për parandalimin e keqtrajtimit të fëmijës. Organizata Botërore e Shëndetësisë, 2013.

44. Shtojca 2.

OBJEKTIVAT KRYESORE NË KRIJIMIN E MEKANIZMAVE TË EFEKTSHËM DHE MASAT PËR PARANDALIM DHE REAGIM NË RAST DHUNE NDAJ FËMIJËVE

1. Kur hartohen politikat dhe kur përzgjidhen qasjet për parandalimin e abuzimit dhe moskujdesjes ndaj fëmijës dhe problemeve të tjera lidhur me fëmijët, të përdoret qasja që merr në konsideratë shëndetin publik.
2. Të përmirësohen rezultatet e fëmijëve duke nxitur dhe zbatuar masa të qasjes për modifikimin e sjelljes në një periudhë të hershme, si dhe duke nxitur rolin e prindërimit.
3. Të vihet në jetë sistemi i detyrueshëm i raportimit, duke përmirësuar mekanizmat për identifikimin e fëmijëve në nevojë për mbrojtje dhe trajtimin e çështjeve lidhur me këtë kategori fëmijësh.
4. Të përmirësohen praktikrat dhe procedurat në menaxhimin e rasteve dhe të sigurohen përgjigje të përshtatshme ndaj rasteve të fëmijëve në nevojë për mbrojtje.
5. Të sigurohet përkujdesje e sigurt, cilësore dhe të ngjashme me familjen për fëmijët, të cilët privohen nga familjet e tyre dhe/ose mbeten pa kujdes prindëror.

7.1. QASJA, QË MERR NË KONSIDERATË SHËNDETIN PUBLIK, PËR TË PARANDALUAR ABUZIMIN DHE MOSKUJDESJEN NDAJ FËMIJËS, OSE PROBLEME TË TJERA TË FËMIJËVE DHE FAMILJEVE, DHE ZBATIMI I NDËRHYRJEVE QË "FUNKSIONOJNË"

Për të kuptuar çfarë lloj politikash duhen zbatuar dhe çfarë masash duhen planifikuar për parandalimin e abuzimit dhe moskujdesjes ndaj fëmijës, dhe problemeve të tjera, në dokumentet përkatëse mbi politikën në Shqipëri duhet përfshirë një qasje tërësore bazuar në masa dhe ndërhyrje të besueshme parandaluese. Pra, duhet zbatuar një qasje e unifikuar me qëllim forcimin e parandalimit dhe zbatimin e ndërhyrjeve të efektshme.

Qasja, që merr në konsideratë shëndetin publik, është një strategji që zbatohet më rëndom në mbarë botën për pakësimin e faktorëve të riskut lidhur me abuzimin dhe moskujdesjen ndaj fëmijës dhe të risqeve të tjera me të cilat mund të përballen fëmijët. Kjo qasje përfshin përcaktimin e shkallës dhe përhapjes së problemit, identifikimin e faktorëve mbrojtës dhe të riskut, dhe përzgjedhjen e ndërhyrjeve të besueshme për pakësimin e rrezikut apo forcimin e faktorëve mbrojtës. Përgjithësisht, ndërhyrjet për parandalimin e problemeve dhe pakësimin e faktorëve të riskut klasifikohen në tre nivele (p.sh.: tek raporti i OBSH-ësë i vitit 2007 me një përmbledhje të politikave e të tjera):

- (1) **Parandalimi parësor** (shërbimet e përgjithshme që synohen për gjithë popullsinë): synimi i ndërhyrjeve në nivel parësor është që problemet të shmangen përpara se të ndodhin. Ndërhyrjet në nivel parësor mund të jenë fushata mediatike për ndërgjegjësimin e përgjithshëm, me qëllim që të bëhen ndryshime në qëndrimet a njohuritë, për shembull, në prindërimin pozitiv apo kallëzimin e abuzimit ndaj fëmijëve për të cilin ekzistojnë dyshime; legjislacioni për ndalimin e sjelljes së dëmshme ose nxitjen e sjelljes proaktive; vlerësimi i kapaciteteve për zhvillimin e fëmijës ose për të luajtur rolin e prindit përmes programeve për amësinë ose vizitave në shtëpi; programet dhe masat e tjera për edukimin e prindërve dhe forcimin e familjes.
- (2) **Parandalimi dytësor** (shërbimet e synuara për fëmijët ose familjet me faktorë të riskut dhe që identifikohen se janë në nevojë për mbështetje të mëtejshme): ndërhyrjet synojnë individët ose grupet, që kanë shenja të hershme të risqeve të problemeve të mundshme, ose faktorë të riskut shoqëruar me keqtrajtimin e fëmijës, si: abuzim me thelbin e prindërimit, mosha e re e prindit dhe shqetësime të shëndetit mendor. Ndërhyrjet mund të synojnë ndryshimin e sjelljes ose përmirësimin e aftësive të grupeve të synuara. Shembujt e parandalimit dytësor janë gjithashtu ndërhyrje të synuara, si: programet për vizita në shtëpi për nënat adoleshente ose programet e edukimit për prindërit me nivel të lartë stresi ose prindërit e fëmijëve me probleme të sjelljes.
- (3) **Parandalimi terciar** (shërbimet e specializuara kur ndodh(ndodhin) problemi(problemet)): ndërhyrjet ofrohen, për shembull, kur është zbuluar keqtrajtimi i fëmijës ose kur fëmijët kanë kryer vepra penale. Ndërhyrjet në nivelin tretësor synojnë parandalimin e riviktimizimit dhe kryerjes së krimeve të tjera, duke pakësuar ndërlikimet ose pasojat e tjera negative që kanë shkaktuar problemet, dhe duke ofruar rehabilitim dhe trajtim. Këto mund të jenë shërbime lidhur me shëndetin mendor për fëmijët dhe/ose familjet, me qëllim përmirësimin e programeve të tyre lidhur me funksionimin, ose terapinë për fëmijët viktime të dhunës ose familjet me fëmijë me sjellje të ashpër antisociale.

Qasja, që merr në konsideratë shëndetin publik, mund të veprojë për faktorët e riskut në gjithë nivelet e modelit ekologjik: gjithë shoqëria, komuniteti, marrëdhëniet (familjare), në nivel individual (prind, fëmijë).

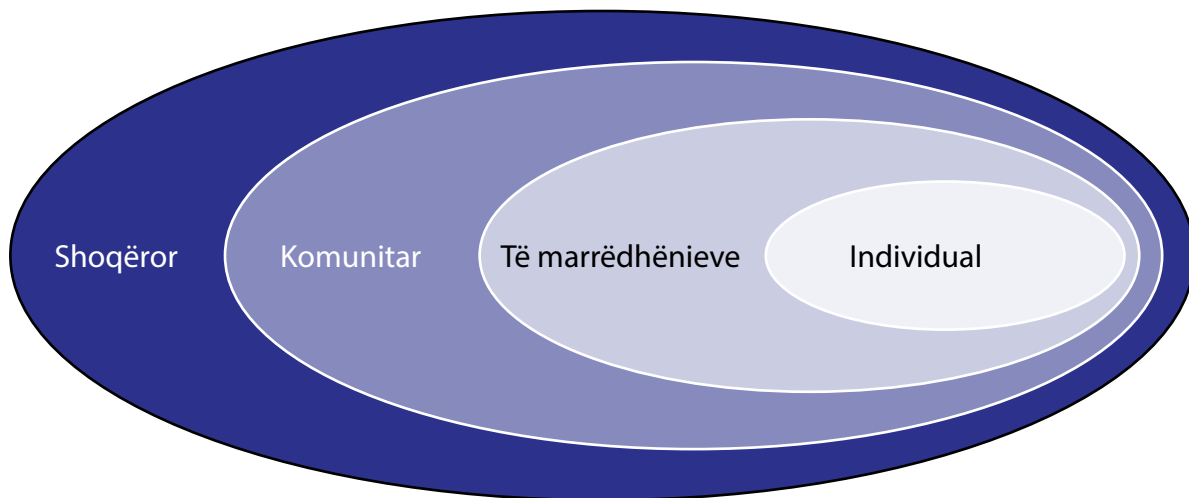

Figura 2. Kuadri ekologjik që jep një përshkrim të faktorëve të riskut për dhunën⁴⁵

Në nivel individual, faktorët personalë ndikojnë se si sillen individët dhe rrisin gjasat për t'u bërë viktimë apo autor krimesh. Ndër këta faktorë janë çrregullimet psikologjike, abuzimi me substancat, sjellja arrogante, aftësitë e dobëta të prindërimit dhe faktorë të tjerë. Marrëdhëniet personale (familja, miqtë, shokët) mund të ndikojnë tek risqet për t'u bërë viktimë apo autor krimesh, për shembull, ngacmimi dhe sjellja arrogante ndërmjet shokëve, mungesa e mbështetjes sociale për familjen, dhuna në familje etj. Konteksti i komunitetit në të cilin zhvillohen marrëdhëniet shoqërore, si: shkollat, fqinjësitë, gjithashtu, ndikon tek dhuna. Ndër faktorët e riskut këtu mund të përfshihet niveli i papunësisë, mungesa e shërbimeve në komunitet, normat kulturore etj. Faktorët shoqërorë ndikojnë nëse dhuna inkurajohet ose ndalohet, si: mungesa e ligjeve për mbrojtjen e fëmijës ose normave kulturore që mbështesin dhunën si një metodë e pranueshme për zgjidhjen e konflikteve etj. (Qasja e OBSH-së Aleanca për Parandalimin e Dhunës).

Gjithë puna me fëmijët dhe familjet duhet të mbështetet me provat më të mira që disponohen. Ndërhyrjet bazuar në prova mund të sigurojnë përfitime ekonomike për qeveritë, pasi mund të çojnë në kursime në një periudhë afatgjatë, të cilat lidhen me uljen e krimit, përfshirë kursimet lidhur me koston për viktimën dhe koston për krimin. Më e rëndësishme, këto praktika përmirësojnë mirëqenien e fëmijëve duke u siguruar atyre mundësi më të mira për të ardhmen. Për më tepër, konsiderohet si etikë profesionale që fëmijëve dhe familjeve të tyre t'u ofrohet mbështetja më e mirë e mundshme.⁴⁶ Për të marrë rezultatet më të mira në pakësimin e faktorëve të riskut dhe forcimit të faktorëve mbrojtës, në Shqipëri duhet nxitur kultura e vlerësimit. Vendi duhet të investojë në ndërhyrje që "funksionojnë", si: programe, shërbime dhe masa, që është provuar se janë të efektshme përmes vlerësimeve dhe studimeve të rezultatit përfundimtar.

45. Krug, E.G., e të tjerë, red. (2002). Raporti botëror për dhunën dhe shëndetin. Gjenevë, Organizata Botërore e Shëndetësisë.

46. "Eurochild" (2015). Pozicioni i politikës "Eurochild" ndaj provave dhe metodologjive të vlerësimit për politikën dhe përvojën lidhur me mbështetjen e familjes dhe prindërimit.

VIZIONI STRATEGJIK PËR QASJEN E PËRGJITHSHME TË POLITIKAVE NË PARANDALIMIN DHE VLERËSIMIN E NDIKIMIT TË NDËRHYRJEVE

- ▶ Plani Kombëtar i Veprimit për Fëmijët dhe dokumentet e tjera përkatëse mbi politikat duhet të përcaktojnë prioritetet dhe të ravijëzojnë masat përkatëse për përmirësimin e rezultateve të fëmijëve përmes parandalimit. **Gjatë hartimit të mekanizmave për parandalimin, duhet përdorur qasja që merr në konsideratë shëndetin publik.**
- ▶ Me drejtuesit e Ministrisë së Shëndetësisë duhet hartuar një plan i posaçëm veprimi për parandalimin e keqtrajtimin të fëmijës, dhe duhet zbatuar me qëllim bashkërendimin e masave parandaluese me sektorë të ndryshëm, si: shëndetësia, asistenca sociale, arsimi dhe drejtësia. Një plan veprimi i tillë duhet të jetë pjesë përbërëse e Planit Kombëtar të Veprimit për Fëmijë.
- ▶ Kur qeveria, bashkitë, organizatat donatore ose OJFtë financojnë zbatimin e programeve për parandalimin, duhen preferuar ato që tregojnë prova dhe rezultate të mira për fëmijët.⁴⁷
- ▶ **Vlerësimi i ndikimit të ndërhyrjeve dhe shërbimeve, që ofrohen për fëmijët dhe familjet,** duhet të bëhet pjesë përbërëse e sistemit për mbrojtjen e fëmijës dhe kujdesin social. Autoritetet shtetërore përgjegjëse duhet të bashkëpunojnë me sferat akademike me qëllim krijimin e mjeteve për vlerësimin e ndikimit dhe të treguesve për matjen e efektshmërisë së ndërhyrjeve.
- ▶ **Metoda e analizës së normës fitim-kosto** duhet marrë në konsideratë që të aplikohet për të bërë vlerësimin e përfitimeve financiare të ndërhyrjeve për fëmijët nga parandalimi te trajtimi dhe gjatë jetëgjatësisë së fëmijës, dhe për t'iu treguar politikëbërësve ndërhyrjet për efekt të të cilave ata duhet të investojnë për përfitime të mira ekonomike dhe sociale.⁴⁸
- ▶ Autoritetet kombëtare dhe rajonale duhet të ofrojnë mbështetjen e duhur për programet vendore të parandalimit në nivel bashkie përsa i përket financimit, trajnimit, vlerësimin dhe ndjekjes së ecurisë.⁴⁹

47. Programet, që gjenden tek: www.blueprintsprograms.com/programCriteria.php, rekomandohen kur merren vendime për të investuar në qasje që "funksionojnë", meqenëse këto janë shqyrtuar nga një grup i pavarur ekspertësh vlerësimi dhe konsiderohen se përmbushin një grup të qartë standardesh shkencore.

48. DSRU (2013). "Investimi tek fëmijët: vështrim i përgjithshëm". Njësia për Studime Shoqërore e Dartingtonit. Gjendet tek: [http://investinginchildren.eu/sites/default/files/Investing in Children - An Overview \(Versioni 1.0 i muajit shtator 2013\)_1.pdf](http://investinginchildren.eu/sites/default/files/Investing%20in%20Children%20-%20An%20Overview%20(Versionsi%201.0%20i%20muajit%20shtator%202013)_1.pdf)

49. Rekomandim i Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës 10 (2009) për strategjitë e integruara kombëtare për mbrojtjen e fëmijëve nga dhuna.

7.2. PËRMIRËSIMI I REZULTATEVE TË FËMIJËVE DHE PARANDALIMI I DHUNËS PËRMES QASJES PËR MODIFIKIMIN E SJELLJES NË NJË PERIUdhË TË HERSHME DHE NXITJA E PRINDËRIMIT POZITIV

Qeveritë duhet të njohin natyrën thelbësore të familjeve dhe të rolit të prindit, dhe të krijojnë kushtet e nevojshme për prindërimin pozitiv në interesin më të lartë të fëmijës.⁴⁸

Synimi i qasjes për modifikimin e sjelljes në një periudhë të hershme dhe i parandalimit është që prindërve dhe familjeve t'u jepet mbështetje përpara se problemet të ndodhin ose të bëhen serioze, për të shmangur rezultatet e këqija për fëmijët, prishjen e familjes, probleme të shëndetit mendor dhe përjashtimin social. Kjo kërkon një qasje shumëdisiplinore dhe me pjesëmarrjen e shumë agjencive, ku sistemi i kujdesit shëndetësor, mbrojtja e fëmijës, shërbimet sociale dhe arsimit luajnë role të rëndësishme.

Rekomandimi i Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës 10 (2009) për strategjitë e integruara kombëtare për mbrojtjen e fëmijëve nga dhuna sugjeron që pikësynimi i përgjithshëm i politikës kombëtare për fëmijët dhe familjet duhet të jetë: të mbështeten familjet në përgjegjësitë e tyre për rritjen e fëmijëve; të parandalohet, sa më shumë që të jetë e mundur, ndarja e fëmijëve nga familjet e tyre; të parashikohen alternativa të ngjashme me familjen dhe me bazë komunitetin ndaj sistemit të fëmijëve në institucione, që janë në interesin më të lartë të fëmijëve; në rastet e ndarjes dhe, sipas rastit, të sigurohet kontakti i vazhdueshëm i fëmijëve me prindërit e tyre, dhe të mbështetet bashkimi familjar kur kjo gjë është në interesin më të lartë të fëmijës.

Shqipëria, si vende të tjera të botës, po lufton kundër rezultateve negative të fëmijëve që përballen me situata të ndryshme të dëmshme, që shkaktohen nga prindërit dhe kujdestarët e tyre. Ndonëse, në Shqipëri, ndëshkimi fizik i fëmijëve në familje është i kundërligjshëm, rreth 77% e fëmijëve në grupmoshën 2-14 vjeç përjetojnë "disiplinë" të dhunshme (ndëshkim fizik dhe/ose agresivitet psikologjik) në shtëpi, dhe shumë prindër ende mendojnë se ndëshkimi fizik është një metodë e nevojshme për rritjen e fëmijëve.⁵¹ Shpeshherë, niveli i lartë i stresit, mungesa e aftësive prindërore apo njohuritë dhe ndërgjegjësimi i kufizuar lidhur me pasojat negative të dhunës ndaj fëmijëve janë arsye të prindërit përfundojnë që i dispijonojnë fëmijët e tyre me mjete dhe pasoja të dëmshme. Studimi i vitit 2007⁵² mbi praktikën e rritjes së fëmijës mund të japë njëfarë ideje për situatën lidhur me prindërimin në Shqipëri, që ndoshta është i rëndësishëm edhe sot. Gjithashtu, të anketuarit treguan mungesë të aftësive të prindërimin dhe pranuan se TV-ja ka qenë mjeti kryesor për edukimin e fëmijëve në familje. Për rritjen e fëmijëve informacioni në dispozicion të publikut është i pakët, ndërsa nuk ekziston sistemi që parashikon vizita të rregullta në shtëpi për familjet në rrezik. Më së fundi, baballarët shqiptarë ndërveprojnë pak me fëmijët foshnja.⁵³

50. Rekomandim i Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës (2006) 19 për Shtetet Anëtare mbi politikën për të mbështetur prindërimin pozitiv.

51. UNICEF (2014). "Fshehur ndërsa duket qartë: analizë statistikore lidhur me dhunën ndaj fëmijëve". Nju Jork: UNICEF.

52. Tamo, A., Karaj, T. (2007). "Praktika të rritjes së fëmijëve në zonat e thella veriore dhe nënurbane në Shqipëri". Raport studimor përgatitur nga Qendra për Zhvillimin Njerëzor, Tiranë.

53. Byrne, K. (2014). Analizë e politikave dhe reformave që ndikojnë në gjendjen e fëmijëve në Shqipëri. UNICEF.

Sistemet e kujdesit shëndetësor kanë shumë mundësira për parandalimin e dëmit që mund t'u bëhet fëmijëve duke krijuar sisteme të efektshme të qasjes për modifikimin e sjelljes në një periudhë të hershme, duke zbuluar risqet e mundshme për zhvillimin dhe për abuzim përmes shërbimeve të përgjithshme të kujdesit shëndetësor, dhe duke bashkëpunuar ngushtë me shërbimet për mbrojtjen e fëmijës dhe shërbimet sociale. Ndër mundësitë për modifikimin e sjelljes në një periudhë të hershme përfshihen shtatzënia dhe vitet e para të jetës, që përbëjnë një nga fazat më të rëndësishme të ciklit të jetës; gjithashtu, kjo është një periudhë, kur prindërit janë veçanërisht të hapur ndaj mësimnxënies dhe bërjes së ndryshimeve. Prova të shumta dëshmojnë se rezultatet si të fëmijëve, ashtu dhe të të rriturve ndikohen shumë nga faktorë që veprojnë gjatë shtatzënisë dhe viteve të para të jetës.⁵⁴ Gjithashtu, studimet tregojnë se qasjet për modifikimin e sjelljes në vitet e para dhe mbështetja për prindërimin pozitiv ofrojnë mundësi për përmirësime në një periudhë afatgjatë në jetën e fëmijëve, duke parandaluar problemet sociale, shëndetësore, ekonomike dhe ligjore, duke ndërprerë ciklin e privimit dhe keqfunktionimit nga brezi në brez, dhe për kursime në një periudhë afatgjatë të shpenzimeve publike.⁵⁵

Institucionet arsimore, si: qendrat e kujdesit ditor, kopshtet dhe shkollat, mund të luajnë një rol të rëndësishëm në zhvillimin e fëmijës dhe parandalimin e dhunës. Provat tregojnë se mësimnxënia në një periudhë të hershme në qendra cilësore të kujdesit ditor përmirëson përballjen social-emocionale, njohjen dhe notat në shkollë. Kjo gjë ka efekte më të ndjeshme tek fëmijët e pafavorizuar dhe ndikim të mirë tek fëmijët e favorizuar, zvogëlon pabarazinë sociale në shëndetësi, mund të kompensojë mjediset negative familjare, ka efekte në një periudhë afatgjatë tek shëndeti mendor dhe fizik, tek rezultatet shkollore dhe punësimi, dhe është me leverdi në pikëpamje ekonomike. Nuk ekzistojnë prova të qarta se ndërhyrjet e gjithanshme dhe të synuara, me bazë shkollën, që zbatohen mirë, parandalojnë problemet mendore, dhunën, ngacmimin dhe sjelljen arrogante, konfliktin dhe zemërimin.⁵⁶

Meqenëse konceptet e qasjes për modifikimin e sjelljes në një periudhë të hershme dhe prindërimi pozitiv janë relativisht koncepte të reja për Shqipërinë, për këto terma duhen formuluar përkufizime në nivel vendi, nisur nga parimet e pranuar në shkallë ndërkombëtare, si në rastin e këtyre shembujve:

*"Prindërimi pozitiv, një sjellje e prindit bazuar në interesat më të larta të fëmijës, është edukues, inkurajues dhe jo i dhunshëm, dhe garanton njohje dhe udhëzim, që nënkupton vendosjen e kufijve për të mundësuar zhvillimin e plotë të fëmijës."*⁵⁷

*"Qasjet për modifikimin e sjelljes në një periudhë të hershme janë qasjet e përgjithshme, si dhe politikat dhe programet e posaçme, që kontribuojnë për t'u dhënë fëmijëve të moshës 0-3 vjeç bazën sociale dhe emocionale për të cilën ata kanë nevojë që të realizojnë potencialin e tyre të plotë; si dhe atyre, të cilët ndihmojnë fëmijë në moshë më të rritur që të bëhen prindër të mirë në të ardhmen."*⁵⁸

Me qëllim që të pakësohet numri i fëmijëve në nevojë për mbrojtje, të parandalohet abuzimi dhe moskujdesja ndaj fëmijëve dhe që të shmanget ndarja e fëmijëve nga familjet, qasja për modifikimin e sjelljes në një periudhë të hershme dhe masat për të mbështetur prindërimin duhen renditur sipas prioriteteve në qasjet ndaj politikave dhe të bëhen të disponueshme në Shqipëri.

54. Shribman, S., Billingham, K. (2009). Programi për Fëmijë të Shëndetshëm – shtatzënia dhe pesë vitet e para.

55. Graham, A. (2011). Qasja për modifikimin e sjelljes në një periudhë të hershme: hapat e mëtejshëm.

56. <http://www.mentalhealthandwellbeing.eu/assets/docs/publications/PolicyBrief%20Education.pdf>

57. Rekomandimi i Këshillit të Ministrave të Këshillit të Evropës (2006) 19 për Shtetet Anëtare mbi politikën për të mbështetur prindërimin pozitiv.

58. Graham, A. (2011). Qasja për modifikimin e sjelljes në një periudhë të hershme: hapat e mëtejshëm.

VIZIONI STRATEGJIK PËR NXITJEN DHE ZBATIMIN E MASAVE LIDHUR ME QASJEN PËR MODIFIKIMIN E SJELLJES NË NJË PERIUdhË TË HERSHME DHE PRINDËRIMIN POZITIV

Masat e përgjithshme për politikat

- ▶ **Në qasjet e efektshme për modifikimin e sjelljes në një periudhë të hershme dhe parandalimin e efektshëm duhen përfshirë trajnime lidhur me prindërimin pozitiv, vizitat në shtëpi, trajnimet me bazë spitali të prindërve për parandalimin e “sindromës së tronditjes së fëmijës”, dhe programe me bazë shkollën për të mbështetur fëmijët që të njohin shenjat e abuzimit seksual dhe forma të tjera keqtrajtimi, duke ofruar trajnim për personelin e kujdesit shëndetësor dhe profesionistët e tjerë, si: mësuesit, punonjësit socialë dhe punonjës të policisë për zbulimin në një periudhë të hershme dhe përgjigjet e duhura ndaj keqtrajtimit me qëllim mbrojtjen e fëmijëve nga cenimi i mëtejshëm, fushata të marketingut social për të ndryshuar qëndrimet ndaj disiplinës së dhunshme të prindërimit.⁵⁹**
- ▶ **Ministria e Shëndetësisë duhet të luajë rolin kryesor në përgatitjen e masave lidhur me qasjen për modifikimin e sjelljes në një periudhë të hershme në sektorin e shëndetësisë në bashkëpunim me autoritetet përkatëse shtetërore, sidomos, MMSR-në, ASHMDF-në, OBSH-në, UNICEF-in dhe organizatat e tjera, me qëllim përmirësimin e sistemit të kontroleve mjekësore të fëmijëve, vizitave në shtëpi dhe masave të tjera parandaluese, dhe sigurimin e efektshmërisë së këtyre shërbimeve shëndetësore dhe rritjes së kapaciteteve të profesionistëve në fushën e shëndetit.**
- ▶ Në strukturën organizative të kujdesit parësor shëndetësor, me qëllim përmirësimin e aksesit ndaj kujdesit shëndetësor të fëmijëve dhe cilësisë së tij, duhet institucionalizuar një qasje ndërsektoriale dhe që ka në qendër fëmijën. Këtu duhet përfshirë krijimi i shërbimeve të integruara, vlerësimi në mënyrë tërësore i nevojave të fëmijëve dhe familjeve të tyre, trajtimi i çështjeve lidhur me këtë kategori fëmijësh pranë shërbimeve të tjera profesionale, si dhe bashkëpunimi me punonjësit e angazhuar për mbrojtjen e fëmijës dhe punonjësit socialë në bashki.⁶⁰
- ▶ **Rritja e kapaciteteve dhe zgjerimi i njohurive lidhur me parandalimin e abuzimit dhe moskujdesjes ndaj fëmijës, përfshirë parimet e qasjes për modifikimin e sjelljes në një periudhë të hershme dhe mbështetja për prindërimin, duhen përfshirë në programet mësimore të studentëve të mjekësisë dhe të shëndetit publik, punonjësve socialë, psikologëve, pedagogëve dhe profesionistëve të tjerë përkatës.**

Vlerësimi i mirëqenies dhe nevojat e fëmijëve dhe familjeve

- ▶ **Profesionistëve duhet t’u vihen në dispozicion instrumente të standardizuara vlerësimi me qëllim që të bëjnë vlerësimin e zhvillimit të fëmijës, shëndetit mendor, kapaciteteve për prindërimin etj.**⁶¹ Përgjegjësinë për depistimin në mënyrë të rregullt për

59. OBSH (2014). Investimi tek fëmijët: plani evropian i punës për parandalimin e keqtrajtimit të fëmijës 2015–2020.

60. Po aty.

61. Disa shembuj të mjeteve të vlerësimit: Sistemi i vlerësimit i Connors-it – i rishikuar (CRS-R) për të vlerësuar problemet lidhur me sjelljen dhe problemet emocionale të fëmijëve nga mosha 3-17 vjeç, Anketimi për faktorët mbrojtës (PFS) – mjet për vlerësimin para dhe pas që synon të bëjë vlerësimin e faktorëve mbrojtës në familje të kujdestarëve që marrin shërbime për parandalimin e abuzimit ndaj fëmijëve, Perceptimi i prindërimit sipas vlerësimit të aftësive (PSOC) – mat aftësitë e prindërimit Lista e sjelljeve të fëmijës me autor Eyberg (ECBI) – një sistem vlerësimi i prindit që vlerëson problemet lidhur me sjelljen e fëmijës dhe shumë të tjera.

qëllime parandaluese duhet ta kenë ofruesit e kujdesit parësor shëndetësor, të cilët kanë akses ndaj fëmijëve dhe familjeve të tyre përmes kontrolleve të rregullta mjekësore. Mjetet e vlerësimit duhen përdorur edhe nga profesionistë të tjerë, si: punonjësit e angazhuar për mbrojtjen e fëmijës dhe punonjësit socialë, psikologët në shkolla, kur bëhet vlerësimi i nevojave të fëmijëve për mbrojtje.

- ▶ Trajnimet për profesionistët në përdorimin e instrumenteve të vlerësimit duhen ofruar nga autoritetet përgjegjëse për sigurimin e këtyre instrumenteve për profesionistët, në bashkëpunim të ngushtë me sferat akademike.
- ▶ **Vlerësimi i zhvillimit të fëmijës dhe i kapaciteteve të prindërimit duhet bërë në bashkëpunim me fëmijët dhe familjet.** Profesionistët mund të trajnohen në përdorimin e metodave, siç janë motivimi i brendshëm për të ndryshuar sjelljen, aftësitë për të dëgjuar dhe qasjet me bazë pikat e forta, me qëllim përfshirjen e fëmijëve dhe familjeve në këto procese.

Vënia në dispozicion e qasjes për modifikimin e sjelljes në një periudhë të hershme dhe të masave për parandalimin, përfshirë programe për prindërimin pozitiv

- ▶ Përzgjedhja e programit/shërbimit nga ana e bashkisë vendore, institucioneve shtetërore ose OJF-të duhet të mbështetet tek vlerësimi i nevojave të fëmijës ose të familjes, dhe të bazohet tek provat më të fundit apo tek njohuritë lidhur me efektshmërinë e programit. Vlerësimi për programet e disponueshme për të mbështetur prindërimin apo trajnimet lidhur me aftësitë, që zbatohen aktualisht në Shqipëri, duhet bërë përsa i takon efektshmërisë së tyre. Në programet për të mbështetur prindërimin duhen inkurajuar që të marrin pjesë si nënat, ashtu dhe baballarët.
- ▶ Mbështetja për familjet rome dhe egjiptiane, si dhe për familjet e fëmijëve të tjerë në situata të cënueshme (pakicat kombëtare, fëmijët me aftësi të kufizuara, fëmijët në institucione rezidenciale, fëmijët e pastrehë dhe të rrugës, familjet me të ardhura të ulëta, fëmijët e prekur nga migracioni, fëmijët e pashoqëruar, fëmijët e abuzuar dhe të lënë pas dore) duhet bërë pjesë e qëndrueshme e sistemit të kujdesit social dhe shëndetësor. Përvojat e mira ekzistojnë, si, për shembull, vizitat e posaçme në shtëpi për kontrolle mjekësore dhe projektet sporadike për familjet rome, por këto nisma janë vetëm me bazë projekti.
- ▶ **Për prindërit shqiptarë duhet të vihen në dispozicion programe lidhur me prindërimin pozitiv.** Rekomandohet që të merren në konsideratë programe bazuar në prova të prindërimin pozitiv (p.sh.: Treshja P, Vite të Pabesueshme e të tjerë).

Sigurimi i zhvillimit të fëmijës dhe parandalimi i dhunës në mjediset edukative

- ▶ Sigurimi i një sistemi shërbimesh cilësore parashkollore të përbalueshme, të disponueshme dhe të arritshme (kopshte, çerdhe dhe forma të tjera të qendrave të kujdesit ditor). Duhet rritur përqindja e fëmijëve, të cilët shkojnë në kopsht/çerdhe ditore, meqenëse formimi parashkollor luan një rol të rëndësishëm për zhvillimin dhe mirëqenien e fëmijës.
- ▶ **Ndërhyrjet për mbështetjen e shëndetit mendor dhe fizik të fëmijës dhe parandalimin e dhunës duhet të jenë pjesë përbërëse e sistemit arsimor.** Sistemi edukativ është fusha më e rëndësishme jashtë familjes për zhvillimin e fëmijës⁶² dhe për të nxënë sjellje jo të dhunshme.

62. <http://www.mentalhealthandwellbeing.eu/assets/docs/publications/PolicyBrief%20Education.pdf>

- ▶ Në institucionet parashkollore dhe shkolla duhen nxitur qasje edukative dhe metoda të mësimdhënies. Këto bëjnë të mundur që fëmijët të përftojnë njohuri dhe aftësi për të nxitur kohezionin social, për të vlerësuar shumëllojshmërinë dhe barazinë, për të vlerësuar ndryshimet dhe zgjidhur mospërputhjet dhe konfliktet në mënyrë jo të dhunshme duke respektuar të drejtat e njëri-tjetrit, si dhe për të luftuar të gjitha format e diskriminimit dhe dhunës, sidomos, sjelljen arrogante dhe ngacmimin.⁶³
- ▶ Zbatimi i ndërhyrjeve me bazë provat dhe shkollën për të nxitur programet kundër sjelljes arrogante dhe masa të tjera për të luftuar dhunën në shkolla me qëllim krijimin dhe ruajtjen e një mjedisi mësimnxënës ku dhuna nuk tolerohet.⁶⁴ Mund të merren në konsideratë programe me tregues të lartë efektshmërie, si: Programi për Parandalimin e Sjelljes Arrogante me autor Olweus⁶⁵, KiVa⁶⁶ ose të tjera.
- ▶ Sistemi arsimor duhet t'i pajisë fëmijët me njohuri për barazinë gjinore, sjelljen e përgjegjshme seksuale, shëndetin seksual, aftësi për marrëdhënie të barabarta partneriteti dhe praktikën e prindërimit pozitiv. Në programet mësimore shkollore duhen përfshirë trajnime lidhur me aftësitë për ndërveprim shoqëror dhe aftësitë për jetën, duke i inkurajuar fëmijët që të mësojnë si të respektojnë veten, të respektojnë të tjerët, të shprehin ndjenjat e tyre dhe t'i zgjidhin konfliktet pa përdorur dhunë.

Ndërgjegjësimi dhe nxitja e prindërimit pozitiv në shoqëri

- ▶ Për të kundërshtuar konceptimet e gabuara lidhur me efektshmërinë e ndëshkimit fizik dhe për të rritur perceptimin publik të shkallës dhe natyrës së abuzimit ndaj fëmijëve dhe si duhet parandaluar ai është e nevojshme që të organizohen **fushata ndërgjegjësimi me qëllim nxitjen e prindërimit pozitiv**. Prindërit duhet të marrin dijeni për programet dhe shërbimet që mbështesin trajnime lidhur me aftësitë e prindit, dhe duhet të marrin informacion lidhur me zhvillimin e fëmijëve.
- ▶ Nënvizimi i rolit të baballarëve në rritjen e fëmijëve duhet të jetë pjesë e politikave shtetërore në dhënien e mbështetjes për rolin e prindit dhe familjen, duke u përqendruar tek rëndësia e përfshirjes së babait në rritjen dhe zhvillimin e fëmijës.

“Ndëshkimi fizik është i gabuar, prindërit nuk duhet ta përdorin atë. Ai mund të na dëmtojë emocionalisht, fizikisht. Prindërit duhet të na mbrojnë, të na flasin ëmbël, dhe nëse është e nevojshme, të na kritikojnë. Prindërit duhet të përpiqen ta kuptojnë botën e fëmijëve, t'i dëgjojnë fëmijët dhe ta vënë veten në vendin tonë. Kur bëjmë gabime, ata duhet të na e shpjegojnë pse ishte e aabuar ajo që bëmë. Prindërit duhet të mësojnë si t'i rrisin fëmijët.” (Grup fëmijësh nga Qarku i Elbasanit)

63. Rekomandim i Komitetit të Ministrave (2010) 7 për Shtetet Anëtare lidhur me Kartën e Këshillit të Evropës mbi Edukimin për Qytetari Demokratike dhe Edukimin për të Drejtat e Njeriut.

64. “Eliminimi i dhunës në shkollë”. Raport. Takim i ekspertëve të nivelit të lartë bashkëorganizuar nga Qeveria Norvegjeze, Këshilli i Evropës dhe Përfaqësuesi i Posaçëm i Sekretarit të Përgjithshëm të Kombeve të Bashkuara për Dhunën ndaj Fëmijëve, Oslo 2011.

65. Gjetet tek: <http://www.clemson.edu/olweus>

66. Gjetet tek: <http://www.kivaprogram.net>

7.3. PROCEDURAT PËR IDENTIFIKIMIN DHE RAPORTIMIN E FËMIJËVE NË NEVOJË PËR MBROJTJE DHE TRAJTIMIN E ÇËSHTJEVE LIDHUR ME KËTË KATEGORI FËMIJËSH

Procedurat për identifikimin dhe raportimin e fëmijëve në nevojë për mbrojtje dhe trajtimin e çështjeve lidhur me këtë kategori fëmijësh janë me rëndësi shumë të madhe. Gjithë profesionistët, që kanë kontakte të shpeshta me fëmijët, kanë detyrimin ligjor që t'i raportojnë rastet e abuzimit dhe moskujdesjes ndaj fëmijës pranë agjencisë së përshtatshme, si: shërbimet për mbrojtjen e fëmijës, polici ose shërbimi i asistencës për fëmijë në telefon. Ndër këta profesionistë përfshihen punonjësit socialë; mësuesit, drejtorët dhe personeli tjetër i shkollës; personeli që punon në çerdhe dhe kopshte; mjekët e familjes, infermierët dhe punonjësit e tjerë në fushën e kujdesit shëndetësor; psikologët, terapistët dhe profesionistët e tjerë në fushën e shëndetit mendor; ofruesit e shërbimit të kujdesit për fëmijën; policia, prokurorët, gjyqtarët dhe të tjerë. Është me rëndësi që detyrime të posaçme ligjore të parashikohen edhe për gjithë qytetarët, kur raportojnë raste të abuzimit, moskujdesjes dhe dhunës ndaj fëmijës. Në sistemet e integruara për mbrojtjen e fëmijës theksi duhet vënë mbi parandalimin parësor dhe krijimin e shërbimeve të përgjithshme për fëmijët dhe familjet.⁶⁷

Për të garantuar që Shqipëria të ketë mekanizma të efektshëm funksionalë për të zbuluar dhe për të reaguar kundrejt rasteve të dhunës ndaj fëmijëve, Qeveria Shqiptare duhet të bëjë hapa konkrete për krijimin e sistemeve gjithëpërfshirëse të raportimit dhe trajtimit të çështjeve lidhur me këtë kategori fëmijësh. Aktualisht, siç tregojnë studimet, raportohet vetëm një pjesë shumë të vogël e rasteve të dhunës ndaj fëmijëve dhe pjesa më e madhe e fëmijëve, që kanë mundësi të përdorin shërbimet, u është nënshtruar tashmë formave të shumta të dhunës.⁶⁸ Shembull i mungesës së një mekanizmi gjithëpërfshirës për raportimin dhe trajtimin e çështjeve lidhur me raste të abuzimit dhe moskujdesjes ndaj fëmijës mund të jetë edhe praktika e zakonshme që identifikohet në studimin BECAN (2013). Ndonëse konfirmohet dhuna ndaj fëmijëve, agjencitë nuk i raportojnë apo nuk i ndjekin rastet pranë autoriteteve të përshtatshme ligjore. Shërbimi social është institucioni kryesor ku raportohet shumica e rasteve të konfirmuara të dhunës ndaj fëmijëve (80%), pasuar nga policia dhe shërbimet shëndetësore, por provat tregojnë se vetëm për 18 % të rasteve të dhunës fizike është bërë më tej kallëzim pranë autoriteteve ligjore.

Rëndësia e trajtimit të deklaramit të pamjaftueshëm theksohet edhe në studimin e Agjencisë së Bashkimit Evropian për të Drejtat Themelore mbi sistemet për mbrojtjen e fëmijës në BE. Një arsye, që është identifikuar lidhur me deklaramin e pamjaftueshëm, ka qenë paaftësia e profesionistëve për të trajtuar abuzimin, e për të kuptuar dhe përmbushur përgjegjësitë e tyre profesionale, kur vërehen këto shqetësime. Pra, konstatohet një nevojë e madhe përsa i takon trajnimit të profesionistëve, të cilët janë në kontakt me fëmijët, lidhur me shenjat treguese të abuzimit dhe me përgjigjet ndaj këtyre rasteve. Është me rëndësi themelore që jo vetëm profesionistët të dinë si ta identifikojnë dhe ta raportojnë abuzimin ndaj fëmijëve, por dhe publiku i gjerë, krahas faktit se abuzimi nuk duhet të jetë një tabu, dhe se është përgjegjësi e të rriturve që të marrin masat e nevojshme për ta thyer këtë tabu.⁶⁹

Manuali jep një përshkrim të llojeve të ndryshme të keqtrajtimit të fëmijës dhe të shenjave që mund të tregojnë se ka ndodhur një keqtrajtim, jep një vështrim të përgjithshëm të përgjigjes fillestare dhe hetimit në rastet kur dyshohet për keqtrajtim, shpjegon si duhet të përgatiten dhe si duhet të dëshmojnë në

67. Hartëzimi i sistemeve për mbrojtjen e fëmijës në BE (2014). Studim i Agjencisë së Bashkimit Evropian për të Drejtat Themelore.

68. Hazizaj, A., Coku, B., Cenko, E., Haxhiymeri, E. (2013). Studim me bazë mbikëqyrjen lidhur me dhunën ndaj fëmijëve në Shqipëri. Tiranë: QMDF, Shqipëri.

69. Flander, G.B. (2015). "Lufta kundër dhunës ndaj fëmijëve në Shqipëri". Raport për vlerësimin e nevojave, bazuar në tryezën e rrumbullakët të datës 26 mars 2015.

gjyq personat e përfshirë në dhënien e përgjigjes së parë lidhur me rastet e keqtrajtimit, dhe ravigëzon si mund të reagojnë personat e përfshirë në dhënien e përgjigjes së parë dhe agjencitë e tyre ndaj rasteve të keqtrajtimit të fëmijës në emergjenca dhe katastrofa, përfshirë si duhet të përgatiten për këto situata.

Në bazë të legjislacionit aktual shqiptar, nuk ekziston ndonjë detyrim ligjor për kallëzim të detyrueshëm. Megjithatë, në Shqipëri ekziston një vullnet gjithnjë e më i madh politik për të përmirësuar sistemin për mbrojtjen e fëmijës dhe për të përfshirë kallëzimin e detyrueshëm në veprimtaritë publike, krahas atyre për edukimin e profesionistëve që punojnë me fëmijë, dhe në fushata ndërgjegjësimi.

KRIJIMI I MEKANIZMAVE PËR KALLËZIM TË DETYRUESHËM NË SHQIPËRI DHE PËRMIRËSIMI I ZBULIMIT TË DHUNËS NDAJ FËMIJËVE

- ▶ **Kallëzimi i detyrueshëm duhet të bëhet detyrim ligjor në Shqipëri**, që çdokush, që dyshon se një fëmijë është viktimë e dhunës, duhet të bëjë kallëzim pranë shërbimeve kompetente.
- ▶ **Një fëmijë duhet të jetë në gjendje që të bëjë kallëzim dhe të ankohet për çdo lloj abuzimi (sidomos, ato që kryhen në familje dhe në rrethin e personave të besuar) pa lejen e prindit, tutorit ose kujdestarit.**⁷⁰
- ▶ **Profesionistët**, që punojnë me dhe për fëmijët (punonjësit e angazhuar për mbrojtjen e fëmijës dhe punonjësit socialë, mësuesit, personeli parashkollor, profesionistët në fushën e kujdesit shëndetësor, ofruesit e përkujdesjes alternative etj.), **duhet të kenë detyrime të qarta për të bërë kallëzim**. Duhet marrë masa me qëllim që normat e konfidencialitetit të mos e pengojnë raportimin, kur fëmija jep miratimin e vet, ose gjykohej se nuk e ka zotësinë që të kuptojë, dhe kur profesionistët mendojnë se kallëzimi ose trajtimi i çështjeve lidhur me këtë kategori fëmijësh është në interesin më të lartë të fëmijës.⁷¹
- ▶ Në gjithë **protokollet dhe udhëzuesit** përkatës, me bazë veprimtaritë e agjencive dhe profesionet, duhen përfshirë procedurat për identifikimin dhe raportimin e fëmijëve në nevojë për mbrojtje dhe trajtimin e çështjeve lidhur me këtë kategori fëmijësh (punonjësit e angazhuar për mbrojtjen e fëmijës, shërbimet sociale, punonjësit në fushën e kujdesit shëndetësor, policia, prokurorët, mësuesit e shkollave, personeli i çerdheve dhe kopshteve etj.).
- ▶ **Shërbimi Kombëtar i Asistencës për Fëmijë me Telefon (ALO 116)** mund të jetë pjesë e sistemit shtetëror të raportimit. Ai siguron platformën lidhur me kallëzimin e detyrueshëm për publikun e gjerë 24 orë në ditë për 7 ditë, duke garantuar anoniminë. Numri i shërbimit të asistencës me telefon duhet t'u bëhet i ditur gjithë fëmijëve dhe publikut të gjerë, duke përdorur fushatat mediatike, duke e përfshirë numrin në tekstet shkollore të fëmijëve, gazeta, pllakatet në shkolla dhe në vende publike etj.
- ▶ Në nivel shteti, në mënyrë sistematike duhen ndërmarrë nisma për ndërgjegjësimin e publikut të gjerë dhe të profesionistëve, që punojnë me dhe për fëmijët (profesionistët në fushën e kujdesit shëndetësor, profesionistët në fushën e punës sociale, mësuesit etj.), për ndryshimin e qëndrimeve lidhur me dhunën ndaj fëmijëve, duke shpjeguar shenjat dhe pasojat e dhunës, dhe për përfshirjen e detyrimeve dhe mekanizmeve të detyrueshme lidhur me kallëzimin.
- ▶ Identifikimi dhe kallëzimi lidhur me dhunën ndaj fëmijëve duhet të jenë pjesë e programeve të rregullta të detyrueshme mësimore, kur përgatiten profesionistët e ardhshëm që do të punojnë

70. Rekomandim i Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës (2009) 10 mbi strategjitë e integruara kombëtare për mbrojtjen e fëmijëve ndaj dhunës.

71. Po aty.

me dhe për fëmijët. Kjo do t'i mundësojë ata që të pajisen me aftësitë për të parandaluar, për të zbuluar dhe për t'u përgjigjur në mënyrë të efektshme përsa i takon abuzimit dhe moskujdesjes ndaj fëmijës. Trajnimet lidhur me identifikimin e risqeve ndaj mirëqenies së fëmijës dhe mekanizmat sinjalizues për profesionistët kryesorë (punonjësit e angazhuar për mbrojtjen e fëmijës dhe punonjësit socialë, profesionistët në fushën e kujdesit shëndetësor, mësuesit, personeli i kopshteve) duhen organizuar nga autoritetet përgjegjëse për edukimin e vazhdueshëm e këtyre profesionistëve.

- ▶ **Njoftimi nga ana e sistemit të shëndetësisë dhe arsimit duhet forcuar**, meqenëse profesionistët e angazhuar në dy sistemet shpeshherë janë në kontakt të drejtpërdrejtë me fëmijët dhe mund t'i zbulojnë në një periudhë të hershme simptomat e abuzimit dhe moskujdesjes. Kështu që, në bashkëpunim me MMSR-ënë, Ministria e Arsimit dhe Sportit dhe Ministria e Shëndetësisë duhet të sigurojnë njohjen sistematike të legjislacionit, protokolleve dhe udhëzuesve përkatës nga ana e profesionistëve që punojnë në fushën e arsimit (përfshirë çerdhet dhe kopshtet) dhe të sistemeve të shëndetësisë.
- ▶ Studimet me bazë vëzhgimet ndërmjet agjencive dhe me bazë rastet për të monitoruar si raportojnë dhe përgjigjen agjencitë lidhur me dhunën ndaj fëmijëve duhen bërë në mënyrë të rregullt. Studime të tilla mund të ndërmerren nga ASHMDF dhe të kryhen në bashkëpunim me sferat akademike dhe OJF-të.

Kur ndodh diçka, fëmijët flasin me mësuesit, prindërit, shokët e tyre ose i telefonojnë ALO 116. Në raste sjelljesh arrogante dhe ngacmimi ose abuzimi, ata e dinë se mund të kontaktojnë NJMF-ënë (Njësinë për Mbrojtjen e Fëmijës), për shembull, në Facebook, meqenëse disa prej tyre e kanë këtë kontakt. Edhe pse vendet ku duhet bërë kallëzim ekzistojnë, disa fëmijë janë të ndrojtur dhe nuk e bëjnë këtë gjë. NJMF-të mund të prezantohen me fëmijët, në mënyrë që ata ta dinë dhe t'u besojnë. Fëmijët presin nga të rriturit që t'i mbështesin dhe t'i ndihmojnë të gjejnë zgjidhje.

(Grup fëmijësh nga Qarku i Elbasanit)

7.4. VENDOSJA E PROCEDURAVE PËR MENAXHIMIN E RASTEVE DHE REAGIMI NDAJ RASTEVE TË FËMIJËVE NË NEVOJË PËR MBROJTJE

“Menaxhimi i rasteve mund të përkufizohet si procesi që i siguron një fëmijë të identifikuar përmes nevojave të tij/të saj për kujdes, mbrojtje dhe mbështetje. Zakonisht, kjo është përgjegjësi e një punonjësi social që caktohet të takohet me fëmijën, familjen, ndonjë kujdestar tjetër dhe profesionistët e përfshirë me fëmijën, me qëllim vlerësimin, planifikimin, dhe trajtimin e fëmijës dhe/ose familjes për shërbime apo trajtimin e çështjeve lidhur me këtë kategori fëmijësh dhe/ose familjesh, si dhe monitorimin dhe shqyrtimin e ecurisë.”⁷⁰

Në sistemin për mbrojtjen e fëmijës mekanizmat e efektshëm për menaxhimin e rasteve janë me rëndësi thelbësore me qëllim që rastet e fëmijëve në nevojë për mbrojtje të kenë përgjigjet e duhura dhe urgjente, që nevojat e fëmijëve dhe familjeve të tyre të vlerësohen dhe që ata të marrin mbështetjen e duhur derisa të jetë zgjidhur situata e dëmshme. Është me rëndësi shumë të madhe që punonjësit e bashkive vendore, që do të trajtojnë mbrojtjen e fëmijës, të përgatiten në përgjegjësitë që do të mbajnë si menaxherët kryesorë të rasteve, duke u dhënë atyre mjetet përkatëse për vlerësimin e risqeve dhe të nevojave për mbështetjen e fëmijëve dhe familjeve të tyre, dhe që të zbatohen metodat e menaxhimit të rasteve.

Sigurisht, në sistemin për mbrojtjen e fëmijës, para së gjithash, duhet të renditen sipas përparësisë parandalimi, qasja për modifikimin e sjelljes në një periudhë të hershme, mbështetja për familjen dhe sigurimi i shërbimeve me bazë komunitetin, me qëllim që të shmanget ndarja e fëmijëve nga familja e tyre. Sidoqoftë, realiteti është se fëmijëve iu ndodhin gjëra të këqija dhe shumë prej tyre abuzohen dhe lihen pas dore nga ana e prindërve të tyre. Abuzimi dhe moskujdesja ndaj fëmijëve mund t'i ndodhë çdo fëmijë, në familje të pasura ose të varfra, në qytete ose fshatra, djemve dhe vajzave, në bashkësi pakice dhe shumice. Për të mbrojtur fëmijët nga dëmi i mëtejshëm, sistemi për mbrojtjen e fëmijës duhet të përgjigjet, dhe sipas rastit, duhen marrë vendime për largimin e fëmijës nga familja. KKBDF ka përcaktuar një standard, që fëmijët nuk duhet të ndahen nga prindërit kundër dëshirës së tyre, përveç kur autoritetet kompetente, në bazë të shqyrtimit gjyqësor, vendosin, në përputhje me ligjin dhe procedurat në fuqi, që kjo ndarje është e nevojshme për interesin më të lartë të fëmijës. Kjo, për shembull, mund të jetë e nevojshme në rast të abuzimit ose moskujdesjes nga ana e prindërve.

Pas miratimit zyrtarisht të Protokollit për Mbrojtjen e Fëmijës në vitin 2015⁷³, dhe pas vendosjes së standardeve për punën e NJMF-ësë, në Shqipëri janë bërë disa përmirësime. Protokollit për Mbrojtjen e Fëmijës përcakton procedura të qarta lidhur me menaxhimin e rasteve dhe ndërhyrje jo vetëm për NJMF-ënë, por dhe për agjencitë e tjera në nivel vendor. Megjithatë, duket se ky udhëzim nuk mund të mbushë një boshllëk të legjislacionit përsa i takon përcaktimit të roleve dhe përgjegjësisive të qarta të agjencive të ndryshme. Si pasojë, zbatimi i tij ende ka mbetur mbrapa.

Gjithashtu, masat e përgjithshme dhe të posaçme për mbrojtjen që mund të zbatohen nga profesionistët e angazhuar për mbrojtjen e fëmijës, dhe kategoritë e fëmijëve që mund të kërkojnë mbrojtje, janë

72. Cabran, M., Finelli, M., Bradford, B. (2015). “Hartëzimi dhe analiza e sistemit të Shqipërisë për mbrojtjen e fëmijës”. Raport për funksionimin e reagimit ndaj risqeve për mbrojtjen e fëmijës. “Maestral International”.

73. Udhëzim i përbashkët i 4 ministrave mbi procedurat e ndërhyrjes dhe format e bashkëpunimit për raste të mbrojtjes së fëmijës nr. 10, dt. 25.2.2015.

përcaktuar qartë dhe specifikuar në ligj. Ndonëse Protokollin për Mbrojtjen e Fëmijës ka vendosur një mekanizëm për të ndërhyrë për largimin e fëmijës nga familja ose situata në rrezik, ky mekanizëm nuk është përdorur. Kjo ndodh për shkak të mungesës së profesionistëve të trajnuar, të një mekanizmi të qartë vendimmarrës bazuar në interesin më të lartë të fëmijës, në largimin e fëmijës, si dhe të linjave të përgjegjshmërisë në këto raste.

Për më tepër, brenda SHSSH-ësë ekziston një mekanizëm tjetër për sistemimin e fëmijëve në institucione rezidenciale të kujdesit. NJMF ia referon rastet e fëmijëve SHSSH-ësë, që merr vendimin. Kjo mbart rrezikun e konfliktit të interesit në vendim, meqenëse SHSSH, gjithashtu, menaxhon shumicën e institucioneve rezidenciale për fëmijë, dhe kështu, vendimi mund të mos jetë gjithnjë në interesin më të lartë të fëmijës. Përveç kësaj, kjo shtron edhe problemin e shkëputjes së vendimit për largimin e fëmijës nga familja nga mekanizmi për mbrojtjen e fëmijës. Me qëllim që vendimet të merren në interesin më të lartë të fëmijës, vendimin për largimin e fëmijës nga familja duhet ta marrin mekanizmat për mbrojtjen e fëmijës.

Në Shqipëri, Njësitë për Mbrojtjen e Fëmijës në bashki/komunë (NJMF), ose punonjësit e angazhuar për mbrojtjen e fëmijës si anëtarë të ekipit të NJVNR-së bashkiake pas aktivizimit të Reformës në Kujdesin Social, janë aktorët kryesorë me përgjegjësitë e menaxhimit të rasteve të fëmijëve në nevojë për mbrojtje. Statistikat nga viti 2013 tregojnë se NJMF-të kanë menaxhuar 1,321 raste të fëmijëve në rrezik, 537 prej të cilave ishin raste të reja. Gjatë vitit 2014, NJMF-të kanë menaxhuar 1,407 raste, 703 prej të cilave ishin raste të reja (jo të gjithë NJMF-të e kanë deklaruar numrin e rasteve të tyre). Rastet e menaxhuara janë kryesisht raste të fëmijëve në rrezik, ose viktime të dhunës, abuzimit, moskujdesjes ose shfrytëzimit. Fëmijët në rrezik vijnë nga familje të varfra dhe janë përbërës të situatave të dhunës në familje, abuzimit fizik dhe seksual, shfrytëzimit për punë në rrugë, trafikimit, dhe në shumë raste, ata janë lënë pas dore nga prindërit apo kujdestarët në përmbushjen e nevojave të tyre bazë për mbijetesë.⁷⁴ Sidoqoftë, meqenëse NJMF-ëtë, zakonisht, mbulojnë edhe rolin e administratorit social, sipas Agjencisë Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës, shumica e rasteve të deklaruara si raste lidhur me mbrojtjen e fëmijës lidhet kryesisht me varfërinë dhe kushtet ekstreme ekonomike të familjes. Përdorimi i procedurave për menaxhimin e rasteve, vlerësimi i nevojave dhe mirëqenies së fëmijës, dhënia e përgjigjes së duhur dhe ndjekja e ecurisë së rasteve të abuzimit dhe moskujdesjes ndaj fëmijës, me masa të ashpra, si: largimi i fëmijës nga prindërit, nëse është e nevojshme, përbëjnë një fushë që ka shumë nevojë për përmirësime në Shqipëri. Kjo gjë mund të ilustron me faktin se fëmijët nuk ndahen nga familjet për shkak të moskujdesjes, edhe kur kjo është e rëndë.

Ndonëse aktorët në nivel qarku dhe në nivel vendor janë të mirëinformuar për procedurat ekzistuese të menaxhimit të rasteve dhe për udhëzuesit kombëtar, shumë prej tyre shfaqin një mungesë serioze përputhshmërie në praktikën e menaxhimit të rasteve në çdo ditë. Gjithashtu, në kuadrin e procesit të menaxhimit të rasteve, rolet dhe përgjegjësitë e aktorëve të ndryshëm të angazhuar për mbrojtjen e fëmijës nuk janë aq të qarta.⁷⁵ Një aspekt tjetër është mungesa e mbështetjes dhe mbikëqyrjes për punonjësit e angazhuar për mbrojtjen e fëmijës për menaxhimin e rasteve. Përsa i takon menaxhimin të rasteve të vështira, pjesa më e madhe e NJMF-ve ka kërkuar mbështetje dhe këshilla nga persona të kualifikuar.⁷⁶

Punonjësit e angazhuar për mbrojtjen e fëmijës, si në nivel qendror, ashtu dhe në nivel bashkie, që punojnë me fëmijët në nevojë, duhet t'u kushtojnë vëmendje të veçantë grupeve të cenueshëm të fëmijëve, si: fëmijët nga familjet rome, fëmijët me aftësi të kufizuara, fëmijët që jetojnë në varfëri etj.

74. Agjencia Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës (2014). Sfidat dhe rekomandime për përmirësimin e shërbimeve lidhur me mbrojtjen e fëmijës në nivel vendor. Raport i monitorimit.

75. Cabran, M., Finelli, M., Bradford, B. (2015). "Hartëzimi dhe analiza e sistemit të Shqipërisë për mbrojtjen e fëmijës". Raport për funksionimin e reagimit ndaj risqeve për mbrojtjen e fëmijës. "Maestral International".

76. Agjencia Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës (2014). Sfidat dhe rekomandime për përmirësimin e shërbimeve lidhur me mbrojtjen e fëmijës në nivel vendor. Raport i monitorimit.

Hapa pozitive janë bërë lidhur me fëmijët që përballen me situatën e rrugës, dhe në katër bashki, është hartuar plani i punës, është ofruar trajnim për profesionistët dhe janë ngritur ekipet lëvizëse. Megjithatë, krahas planifikimit të mjeteve dhe shërbimeve që përmbushin më së miri nevojat e grupeve të veçanta, gjithë përpjekjet që bëhen për grupe të veçanta të fëmijëve duhet të jenë pjesë e sistemit për mbrojtjen e fëmijës dhe duhet të mbështeten në të njëjtat struktura.

Roli i medias është thelbësor për rritjen e ndërgjegjësimit lidhur me abuzimin dhe moskujdesjen ndaj fëmijës. Megjithatë, ka patur raste kur mossukseset e shërbimeve për mbrojtjen e fëmijës janë trajtuar në media në një mënyrë që nuk merrte parasysh parimin e interesit më të lartë të fëmijës. Në Shqipëri, mediat e lajmeve shpeshherë kanë dhënë informacione lidhur me rastet e abuzimit seksual ose fizik të fëmijëve, apo lidhur me të burgosur në moshë të re/mitur, ku fëmijët zakonisht janë identifikuar përpara publikut të gjerë, dhe kjo nuk është në interesin më të lartë të këtyre fëmijëve.

VIZIONI STRATEGJIK LIDHUR ME PËRGJIGJEN NDAJ RASTEVE TË FËMIJËVE NË NEVOJË PËR MBROJTJE

- ▶ **Punonjësit e angazhuar për mbrojtjen e fëmijës**, profesionistët, të cilët kanë mbaruar shkollën e lartë për punë sociale dhe janë specializuar në fushën e asistencës dhe mbrojtjes së fëmijëve, duhet të punësohen në gjithë bashkitë **me raportin 1:3000 dhe të veprojnë si menaxherë kryesorë të rasteve**, duke qenë pjesë e ekipit të **NJVNR-ësë** në nivel bashkie.
- ▶ **Në legjislacion duhen përcaktuar qartë masat për mbrojtjen e fëmijës, si dhe një mekanizëm i qartë i vendimmarrjes** për zbatimin e këtyre masave për mbrojtjen, në mënyrë të veçantë, të vendimit për largimin e fëmijës nga familja. Ky vendim duhet t'i lihet një autoriteti të angazhuar për mbrojtjen e fëmijës në nivel bashkie, që merr vendim për rastet që menaxhohen nga punonjësi i angazhuar për mbrojtjen e fëmijës pranë **NJVNR-së**.
- ▶ **Standardet e detyrueshme për menaxhimin e rasteve dhe përgjigjen** ndaj fëmijëve në nevojë për punonjësit e angazhuar për mbrojtjen e fëmijës, duhet të rregullohen **me Aktin e rishikuar për Mbrojtjen e Fëmijës**. Për punonjësit e angazhuar për mbrojtjen e fëmijës në bashkitë vendore duhen hartuar dhe vënë në dispozicion udhëzues dhe manuale lidhur me menaxhimin e rasteve për mbrojtjen e fëmijës. Punonjësve të angazhuar për mbrojtjen e fëmijës u duhet ofruar këshillim, mbështetje dhe trajnim.
- ▶ Punonjësve të angazhuar për mbrojtjen e fëmijës dhe profesionistëve të tjerë duhet t'u vihen në dispozicion mjete vlerësimi me bazë provat; duhet ofruar trajnimi përkatës.
- ▶ Gjatë kryerjes së detyrave të tyre për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve, punonjësit e angazhuar për mbrojtjen e fëmijës duhet të ndjekin **parimin e interesit më të lartë të fëmijës**, duke vënë **në fillim masat për parandalim dhe mbështetje**, në mënyrë që ndarja e fëmijës nga familja të jetë një masë e fundit dhe në interesin më të lartë të fëmijës. Ky duhet të jetë një parim ligjor i ligjit të ri për mbrojtjen e fëmijës.
- ▶ Vendimi për ndarjen e fëmijës nga familja duhet të miratohet nga gjykata me qëllim që të bëhen përpjekje të mjaftueshme përpara se të merret ky vendim. Opinioni të prindërve dhe të fëmijës, sipas moshës dhe pjekurisë, duhet t'u kushtohet vëmendja e duhur dhe në procesin vendimmarrës duhet shmangur çdo konflikt i mundshëm interesi.
- ▶ Në rastet **kur është në rrezik jeta ose shëndeti i fëmijës, bashkia vendore (NJVNR ose punonjësi i angazhuar për mbrojtjen e fëmijës) mund ta ndajë fëmijën nga familja** për një periudhë të kufizuar kohe përpara se gjykata të marrë vendim për rastin. Në këto raste, bashkia duhet të paraqesë një kërkesë në gjykatë për kufizim të të drejtave prindërore përsa i takon fëmijës.
- ▶ Për fëmijët viktimë të dhunës, përfshirë viktimat e shfrytëzimit seksual, abuzimit seksual, praktikave të dëmshme tradicionale dhe të gjitha formave të dhunës në shtëpi dhe familje,

në bashkitë vendore duhet të ngrihen dhe të vihen në dispozicion **shërbimet për përgjigje në raste emergjente** (p.sh.: strehët, shtëpitë kujdestare në situata krize). Hollësitë për kontaktimin e shërbimeve duhet t'u bëhen të ditura fëmijëve, familjeve dhe të tjerëve që janë në kontakt me fëmijët.⁷⁷

- ▶ Role, përgjegjësi dhe procedura të qarta duhen përcaktuar lidhur me fëmijët, të cilët përballen me situata ndërkuftare dhe janë në nevojë për mbrojtje, për shkëmbimin e informacionit mbi gjendjen e fëmijës, vlerësimin e interesit më të lartë ose rivendosjen e lidhjeve familjare përtej kufijve.
- ▶ Në rastet kur në shfrytëzimin seksual ose abuzimin seksual të fëmijës janë të përfshirë prindërit ose kujdestarët e tij/e saj, ndër procedurat e ndërhyrjes duhet përfshirë mundësia e largimit të autorit të prezumuar të veprës, mundësia e largimit të fëmijës viktimë nga mjedisi i tij/i saj familjar. Kushtet dhe kohëzgjatja e këtij largimi përcaktohen në përputhje me interesin më të lartë të fëmijës.⁷⁸
- ▶ **Për t'i ndihmuar mëkëmbjen dhe rehabilitimin fizik dhe psiko-social të fëmijëve viktimë** duhen përcaktuar **masat dhe standardet e nevojshme legislative**. Shërbimet duhet të ndjekin një qasje shumëdisiplinore dhe me përfshirjen e shumë agjencive, dhe duhet gjetur ekuilibri i duhur ndërmjet shërbimeve të zakonshme dhe të specializuara, si dhe ndërmjet programeve që trajtojnë faktorë të veçantë dhe të marrëdhënieve, dhe atyre që kanë në qendër aspektet e komunitetit dhe të shoqërisë.⁷⁹
- ▶ **Shërbimet mbështetëse për fëmijët viktimë të abuzimit duhen bashkërenduar dhe financuar nga shteti** me qëllim sigurimin e qëndrueshmërisë, leverdishmërisë ekonomike dhe cilësisë së këtyre shërbimeve. Bashkëpunimi me profesionistë të trajnuar dhe organizata jofitimprurëse për krijimin dhe ofrimin e shërbimeve duhet bashkërenduar nga autoriteti shtetëror përgjegjës (p.sh.: Shërbimi Social Shtetëror). Asistenca terapeutike për viktimat duhet të jetë tërësore dhe të përfshijë prindërit, ndërsa terapia për traumat që ka në qendër njohuritë për ndryshimin e sjelljes (TF-CBT) sugjerohet si metodë pune duke qenë se është një nga qasjet më efikase.
- ▶ **Shërbimet e integruara dhe shumë të specializuara për fëmijët viktimë të abuzimit seksual dhe formave të tjera të abuzimit duhet të sigurohen dhe të ofrohen nga autoritetet shtetërore**, duke patur parasysh nevojën për një nivel më të lartë kompetencash, që bashkitë nuk i kanë.⁸⁰
- ▶ Duhet përcaktuar **procedura të sigurtë të marrjes në punë, përzgjedhjes dhe verifikimit** të profesionistëve dhe vullnetarëve, të cilët kanë kontakt të drejtpërdrejtë ose jo (p.sh.: shërbimi i asistencës me telefon, posta elektronike) me fëmijët.
- ▶ Profesionistët dhe institucionet, në mënyrë të veçantë, policia, prokuroria, gjykatat dhe punonjësit e angazhuar për mbrojtjen e fëmijës, të përfshirë në raste të mbrojtjes së fëmijës, nuk duhet të japin për mediat informacione të një natyre konfidenciale, që mund të bëjnë të mundur identifikimin e fëmijës viktimë e abuzimit, apo të autorit të veprës. **Mediat duhet t'i trajtojnë çështjet e abuzimit të fëmijës dhe mbrojtjes së fëmijës me përgjegjësinë më të lartë** dhe duke marrë në konsideratë interesin më të lartë të fëmijës.

77. Konventa e Këshillit të Evropës për Mbrojtjen e Fëmijëve nga Shfrytëzimi dhe Abuzimi Seksual (Konventa e Lanzarotës).

78. Po aty.

79. Rekomandim i Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës (2009) 10 mbi strategjitë e integruara kombëtare për mbrojtjen e fëmijëve ndaj dhunës.

80. Siç është modeli shumë i specializuar nordik i Shtëpive të Fëmijëve, që janë të specializuara për të ofruar shërbime të integruara për fëmijët viktimë të abuzimit seksual dhe llojeve të tjera të abuzimit.

7.5. SISTEMIMI I FËMIJËVE DHE SIGURIMI I PËRKUJDESJES CILËSORE ALTERNATIVE

Kur merret vendimi për sistemimin e një fëmije, preferencë duhet treguar për alternativat e ngjashme me familjen dhe me bazë komuniteti. Kujdesi i institucionalizuar duhet përdorur vetëm në interesin më të lartë të fëmijës, si mjete i fundit, për periudhën më të shkurtër të mundshme, dhe të ketë si objektiv parësor integrimin me sukses të fëmijës dhe/ose ri-integrimin në shoqëri.⁸¹ Ashtu si në shtëpi dhe në mjedis të tjera, fëmijët në përkujdesjen alternative duhen trajtuar me dinjitet dhe duhet të përfitojnë nga mbrojtja e efektshme nga abuzimi, moskujdesja dhe gjithë format e shfrytëzimit, qoftë nga ana e ofruesve të kujdesit, shokëve, ashtu dhe nga ana e palëve të tjera.⁸²

Rekomandimi i Këshillit të Evropës (2005) 5 mbi të Drejtat e Fëmijëve që Jetojnë në Institucione Rezidenciale ofron një grup parimesh për të garantuar të drejtat e fëmijëve të ndarë nga familja dhe të vendosur në institucione të përkujdesjes alternative. Këtu përfshihen rekomandime, si ai për sistemimin për një periudhë jo më të gjatë sesa është e nevojshme dhe sipas rishikimit periodik; që sistemimi të jetë sa më afër mjedisit të fëmijës që të jetë e mundur dhe marrëdhëniet prindër-fëmijë duhen mbajtur; që për zhvillimin e fëmijës duhet hartuar një plan individual për kujdesin; që një fëmijë, i cili largohet nga strukturat e përkujdesjes, ka të drejtë që nevojave të tij/të saj t'i bëhet një analizë dhe për mbështetjen e duhur për kohën pas përfundimit të periudhës së përkujdesjes. Në rastet e kujdesit rezidencial, në vend të institucioneve të mëdha duhen ofruar njësi të vogla banimi të ngjashme me familjen. Mbi bazën e këtyre standardeve, duhet të sigurohet një sistem efikas i monitorimit dhe kontrollit të jashtëm të institucioneve rezidenciale.

Sistemi shqiptar i shërbimeve sociale ka disa sfida përsa i takon planifikimit dhe monitorimit të shërbimeve, kapaciteteve në nivel vendor që organizojnë kujdestarinë dhe sigurimin e përkujdesjes pas largimit nga strukturat e përkujdesjes. Një nga boshllëqet e sistemit është se ligji nuk e përcakton se cili organ ka autoritetin vendimmarrës për sistemimin e fëmijëve në institucione rezidenciale të përkujdesjes. Ligji nuk përcakton se çfarë ndodh me fëmijën derisa gjykata të marrë vendim përfundimtar lidhur me kujdestarinë e tij/të saj. Gjithashtu, nuk është e qartë se çfarë ndodh me fëmijët, që nuk janë jetimë, që ende mund ta kenë njërin prej prindërve dhe që janë sistemuar në strukturat e përkujdesjes alternative për arsye të tjera, si në rastin e abuzimit ose moskujdest. Është e nevojshme që ligji të bëjë përcaktime që i tejkalojnë kategoritë e fëmijëve, të cilët "janë pa kujdes prindëror" dhe të mos kufizohet vetëm në jetimet biologjike.⁸³ Një model i tillë duhet ndryshuar, meqenëse sistemi aktual i përkujdesjes alternative nuk është projektuar që të trajtojë çështje lidhur me abuzimin dhe moskujdesjen ndaj fëmijës, por që, në fakt, është një produkt i komunizmit, kur ai ishte projektuar vetëm për jetimet, apo për familjet tejet të varfra, të cilat i dërgonin me dëshirë fëmijët në këto institucione.

Sistemi mbështetet para së gjithash tek institucionet që ofrojnë përkujdesje alternative për fëmijë.⁸⁴ Sipas studimit të UNICEF-it të vitit 2014, në vend janë 24 institucione publike dhe private rezidenciale të përkujdesjes për fëmijë dhe 8 Qendra Zhvillimi. Në periudhën janar-maj 2014, 989 fëmijëve iu ofrua akomodim rezidencial, përfshirë 835 fëmijë pa aftësi të kufizuara në institucione rezidenciale dhe 154 fëmijë me aftësi të kufizuara në Qendrat e Zhvillimit. 18% e fëmijëve në institucionet rezidenciale të përkujdesjes janë fëmijë romë, ndërsa rreth 37% e tyre janë fëmijë 3-vjeçarë. Arsyeja që është dhënë

81. KKBDf, Udhëzues të Kombeve të Bashkuara mbi Përkujdesjen Alternative, Rekomandim i Këshillit të Evropës (2005) 5 mbi të drejtat e fëmijëve që jetojnë në institucione rezidenciale.

82. Udhëzues të Kombeve të Bashkuara mbi Përkujdesjen Alternative.

83. Projekt raport mbi pikat e forta, dobësitë, mundësitë dhe risqet e shërbimeve shqiptare të kujdesit social dhe kuadrit ligjor (2015). "Optima Legal & Finacial SHPK".

84. Stevens, I., Connelly, G., Milligan, I. (2013). Ecuria lidhur me përkujdesjen alternative. Vlerësim i Projektit Pilot për Kujdestarinë në Shqipëri. Raport vlerësimi.

më shpesh përse i takon sistemimit ka qenë varfëria e familjes, pasuar nga braktisja e fëmijëve. Në kohën e pranimit, vetëm 32 fëmijë ishin të regjistruar si jetimë.⁸⁵ Njëkohësisht, numri i fëmijëve në strukturat rezidenciale të përkujdesjes, krahasuar me vendet e tjera në zonën e Evropës Qendrore dhe Lindore/Komënuelthi i Shteteve të Pavarura (CEE/CIS), është tejte i ulët, që ndoshta ndodh për shkak të forcës tradicionale të familjes së zgjeruar, që të kujdesen për fëmijët. Duke patur parasysh se përkujdesja nga ana e familjarëve mund të jetë shumë e dobishme për fëmijët, ky kuadër duhet përmirësuar me qëllim që të sigurohet mbështetje për familjet dhe mbikëqyrja e tyre.⁸⁶

Për këtë arsye, Shqipëria duhet të vazhdojë të bëjë kalimin nga përkujdesja institucionale te përkujdesja me bazë familjen dhe e ngjashme me familjen, sidomos, për fëmijë të moshës 0-3 vjeç dhe fëmijë me nevoja të veçanta. Gjithashtu, është e njohur se përkujdesja institucionale është më e kushtueshme sesa përkujdesja në familjet kujdestare. Analiza e vitit 2011 tregoi se, në Shqipëri, kostoja e mbajtjes së një fëmije në një familje kujdestare (9,000 lekë në muaj) është 60% më pak e kushtueshme sesa në përkujdesjen institucionale (73,230 lekë në muaj). Ndërsa për punësimin e punonjësve socialë, që të angazhohen për kujdestarinë dhe për zbatimin e sistemeve të përshtatshme të monitorimit, do të nevojiteshin para shtesë, në sistemin ekzistues ende ka para të mjaftueshme, që mund të rishpërndahen për tek alternativat me bazë komuniteti në përkujdesjen institucionale.⁸⁷

Kujdestaria, si një koncept i llojit të shërbimit, ku një familje tjetër merr përsipër përkujdesjen e një fëmije pa marrë të drejtat prindërore, është një koncept relativisht i ri në Shqipëri. Në vitin 2008, Këshilli i Ministrave hartoi një Strategji për Kujdestarinë, që përcakton synimin për vendosjen e kujdestarisë në Shqipëri. Në vitin 2010, hyri në fuqi Kuadri i Standardeve për Zbatimin e Kujdestarisë. Ai hodhi bazën ligjore dhe politike të kujdestarisë në Shqipëri.⁸⁸ Projekti për kujdestarinë (PPK) u pilotua dhe u vlerësua në vitin 2013, ku UNICEF kontribuoi për financimin dhe funksionimin e dy OJF-ve, Shërbimet Sociale "Bethany" (SHSB) dhe "Every Child" Shqipëri (KE). Për 80 familje u ofruan trajnim, procedura dhe sisteme mbështetëse. Projekti rezultoi i suksesshëm në mbështetjen e marrjes në kujdestari nga familje me lidhje fafëfisnore, por më pak i suksesshëm në nxjerrjen e fëmijëve nga institucionet dhe marrjen e tyre në kujdestari nga familje pa lidhje fafëfisnore. Ndonëse PPSF ishte një fillim pozitiv për ngritjen e shërbimeve të kujdestarisë në Shqipëri, ecuria nuk është ndjekur në mënyrë të qëndrueshme, as për familjet nuk është dhënë asnjë mbështetje e mëtijshme. Sfida që mbetet për sistemin është se, në Shqipëri, kujdestaria është ende një proces gjyqësor, ndërsa në shumicën e vendeve evropiane, ai është një proces administrativ. Për familjet kujdestare procesi gjyqësor është i ngadaltë, i kushtueshëm dhe i vështirë.⁸⁹

Një nga çështjet mbetet ndjekja e ecurisë së fëmijës pas largimit nga institucioni. Përgjegjësia kryesore është e njësisë së pushtetit vendor, që ka detyrimin të zbatojë kërkesat normative të Ligjit "Për statusin e jetimit".⁹⁰

Monitorimi sistematik është një element i rëndësishëm për të siguruar të drejtat e fëmijëve të sistemuar në përkujdesje alternative dhe për t'u siguruar fëmijëve një jetë pa dhunë dhe dëme të tjera. Gjithë vendet duhet të krijojnë sisteme të efektshme monitorimi me qëllim që shërbimet e përkujdesjes

85. Evans, P. Anketim i fëmijëve rezidentë në institucionet publike dhe jopublike në Shqipëri, UNICEF, 2014.

86. Byrne, K. (2014). Analiza e politikave dhe reformave që ndikojnë në situatën e fëmijëve në Shqipëri. UNICEF.

87. Po aty.

88. Vendim nr. 752 i Këshillit të Ministrave "Kuadri i standardeve për zbatimin cilësor të kujdestarisë" (8 shtator 2010) dhe Vendim nr. 89 i Këshillit të Ministrave "Vendosja e kriterëve, dokumentacionit dhe procedurës së shërbimit të kujdestarisë" (26 janar 2012).

89. Stevens, I., Connelly, G., Milligan, I. (2013). Ecuria lidhur me përkujdesjen alternative. Vlerësimi i Projektit Pilot për Kujdestarinë në Shqipëri. Raport vlerësimi.

90. "Optima Legal & Financial SHPK (2015)". Projekt raport mbi pikat e forta, dobësitë, mundësitë dhe risqet e shërbimeve shqiptare të kujdesit social dhe kuadrit ligjor (2015). "Optima Legal & Financial SHPK".

alternative të administrohen në përputhje me legjislacionin vendas, dhe me qëllim që si format e përkujdesjes institucionale, ashtu dhe ato me bazë familjen të ofrojnë një shërbim të cilësisë së lartë. Në Shqipëri funksionon një shërbim shtetëror i inspektimit (Inspektoriati Shtetëror), të cilit i mungojnë kapacitetet dhe personeli për të mbuluar gjithë vendin, dhe i cili bën vetëm inspektimin e institucioneve (nuk bën asnjë inspektim të aspekteve të tjera të shërbimit social)⁹¹. Monitorimi sistematik duhet të përfshijë ngritjen si të jashtëm të monitorimit, ashtu dhe atij të brendshëm. Kontrolli i brendshëm është i rëndësishëm për institucionet rezidenciale të përkujdesjes me qëllim që ato t'i kryejnë detyrat e tyre në përputhje me kërkesat ligjore ekzistuese. Kjo do të thotë se duhet të ekzistojnë masat e brendshme sistematike për të bërë vlerësimin, dhe me qëllim që veprimtaritë e institucionit të planifikohen, organizohen, kryhen dhe të ruhen në përputhje me kërkesat që përcakton legjislacioni për përkujdesjen ndaj fëmijës.

VIZIONI STRATEGJIK PËR OFRIMIN E PËRKUJDESJES ALTERNATIVE PËR FËMIJËT

- ▶ **Largimi i një fëmije dhe sistemimi në përkujdesjen alternative duhet të jetë një masë e mjetit të fundit** të rregulluara qartë me ligj me masat përkatëse mbrojtëse. Bashkia vendore merr vendimin lidhur me sistemimin e fëmijës së ndarë nga familja me vendim gjyqësor.
- ▶ **Ligji “Për mbrojtjen e të drejtave të fëmijës” duhet të përmbajë përkufizimin e fëmijëve pa kujdes prindëror, që mund të sistemohen në përkujdesje alternative**, që të mos kufizohet vetëm në jetimet biologjike, por të trajtojë edhe çështje të abuzimit dhe moskujdesjes ndaj fëmijës.
- ▶ Duhet hartuar dhe zbatuar një strategji gjithëpërfshirëse kombëtare për deinstitutionalizimin për të siguruar tranzicionin e vazhdueshëm dhe progresiv nga përkujdesja institucionale tek përkujdesja me bazë familjen dhe të ngjashme me familjen.
- ▶ Bashkitë vendore me mbështetjen e Shërbimeve Sociale Shtetërore dhe organizatave të shoqërisë civile duhet të ofrojnë shërbime dhe lloj tjetër mbështetjeje për prindërit e fëmijëve të sistemuar në përkujdesjen alternative për të mundësuar **bashkimin familjar** që sistemimi të jetë i përkohshëm dhe në një periudhë afatshkurtër.
- ▶ **Kujdestari ligjor**, ose organi kompetent publik duhet të emërohet nga bashkia vendore ose autoriteti tjetër përkatës, **që të marrë masa mbrojtëse për një fëmijë të sistemuar në përkujdesjen alternative**, duke ofruar mbështetjen dhe mbrojtjen e nevojshme. Për të shmangur konfliktin e interesit, rolin e mbrojtësit nuk duhet ta luajë ofruesi i shërbimit të përkujdesjes alternative, si: familja kujdestare ose institucioni i përkujdesjes, siç e përcakton ligji aktual shqiptar për familjen.
- ▶ Për gjithë institucionet, shërbimet dhe objektet përgjegjëse për përkujdesjen alternative **duhen përcaktuar standarde dhe rregullore minimale**, që synojnë interesat më të larta dhe zhvillimin e plotë të fëmijës. Për të siguruar cilësinë e shërbimeve të përkujdesjes alternative duhet përcaktuar procedura e licencimit. Ofruesve të shërbimeve duhet të pajisen me licencë që të funksionojnë vetëm nëse shërbimet përmbushin standardet ligjore minimale. Licencat duhet të lëshohen për një periudhë të kufizuar kohe dhe duhet të kontrollohen rregullisht.
- ▶ Duhet të krijohen **mekanizma për monitorimin e gjithë llojeve të shërbimeve të përkujdesjes alternative** me qëllim që të përmbushen kërkesat e rregulloreve për përkujdesjen për fëmijën. Këtë duhet ta bëjë një autoritet i përgjegjshëm shtetëror, që përcakton legjislacioni përkatës, dhe që plotësohet me personel të trajnuar në mënyrë të posaçme. Në legjislacionin

91. Stevens, I., Connelly, G., Milligan, I. (2013). Ecuria lidhur me përkujdesjen alternative. Vlerësim i Projektit Pilot për Kujdestarinë në Shqipëri. Raport vlerësimi.

përkatës duhet përfshirë detyrimi lidhur me kontrollin e brendshëm për institucionet rezidenciale të përkujdesjes. Për personelin monitorues duhen ofruar udhëzues dhe trajnime, dhe për institucionet e përkujdesjes duhen ofruar udhëzime për kontrollin e brendshëm.

- ▶ Krijimi dhe përhapja e përvojave të mira të PPSF-ësë duhet të jenë pjesë përbërëse e reformës në kujdesin social, që drejtohet nga Shërbimi Social Shtetëror (SHSSH). SHSSH, me zyrat rajonale, duhet rritë kapacitetet e punonjësve socialë të bashkive vendore për të siguruar mbështetje të vazhdueshme për familjet me lidhje farefisnore dhe familjet kujdestare. Përvojat e përfuara në kuadër të PPSF-ësë duhet të formojnë bazën e fushatave për ndërgjegjësimin dhe punësimin (që duhen financuar nga Qeveria dhe duhen zbatuar nga SHSSH).
- ▶ Sistemimi në familjen kujdestare duhet të jetë një proces administrativ në nivel vendor, në vend që të jetë një proces aktual gjyqësor, proces ky që është i ngadalshëm dhe i kushtueshëm. Kërkohen ndryshimet përkatëse në Kodin e Familjes (sidomos, Nenet 266 dhe 267); gjithashtu, Kodi i Familjes duhet ndryshuar me qëllim që ndihma ekonomike të mund të vihet sa më shpejt që të jetë e mundur në dispozicion të familjes kujdestare. Ajo duhet të jepet me urdhër të bashkisë dhe jo të jetë e varur nga një urdhër i gjykatës.⁹²
- ▶ Në çdo bashki duhet të formohen **komitete të vogla, kompetente në pikëpamje teknike, lidhur me kujdestarinë**, që të funksionojnë veçmas nga ekipi më i madh i përgjithshëm shumëdisiplinor. Shërbimi Social Shtetëror duhet të monitorojë identifikimin e anëtarëve të komiteteve, që ata e përmbushin specifikimin e saktë teknik parashikuar për anëtarët e komiteteve, dhe që ata, për qëllime pune, i përmbahen një pakete procedurash dhe protokolleve funksionale për t'u mbledhur dhe për të marrë vendime.⁹³
- ▶ Një prioritet kryesor për krijimin e sistemit të kujdestarisë duhet të jetë identifikimi i familjeve kujdestare pa lidhje farefisnore dhe ofrimi i trajnimit për to që të marrin foshnje të porsalindura dhe fëmijë të moshës 0-3 vjeç, kështu që sigurohet parandalimi i menjëhershëm i vajtjes së fëmijëve të vegjël në çdo lloj strukture institucionale të përkujdesjes. Duhet krijuar shërbimet për fëmijë në përkujdesjen alternative, si: familjet kujdestare në situata krize, përkujdesja terapeutike për fëmijë në moshë më të rritur me nevoja komplekse, shërbimet për fëmijë me aftësi të kufizuara.
- ▶ **Duhet hartuar programe për përgatitjen e të rinjve për jetë të pavarur, dhe shërbime për kohën pas përfundimit të periudhës së përkujdesjes.**
- ▶ Duhet bërë ligje dhe duhen përcaktuar procedura dhe praktika për të ofruar mbrojtje lidhur me **të drejtën e fëmijëve për t'u dëgjuar dhe për të marrë pjesë në sistemin e përkujdesjes** në një mënyrë të përshtatshme për fëmijët dhe të rëndësishme, qoftë individualisht, qoftë kolektivisht, në gjithë nivelet e vendimmarrjes dhe për gjithë çështjet që kanë të bëjnë me ta, përfshirë të drejtën për t'u ankimuar dhe për të kërkuar korrigjime.⁹⁴
- ▶ Financimet e shpërndara tek institucionet rezidenciale duhet të riorientohen për tek politikat dhe shërbimet për mbështetjen e familjeve dhe për kujdestarinë, kur të institucionet të mbyllen në kuadër të procesit të tranzicionit.⁹⁵

92. Stevens, I., Connelly, G., Milligan, I. (2013). Ecuria lidhur me përkujdesjen alternative. Vlerësim i Projektit Pilot për Kujdestarinë në Shqipëri. Raport vlerësimi.

93. Stevens, I., Connelly, G., Milligan, I. (2013). Ecuria lidhur me përkujdesjen alternative. Vlerësim i Projektit Pilot për Kujdestarinë në Shqipëri. Raport vlerësimi.

94. Rekomandimet e Talinit dhe Plani i Punës për Përkujdesjen Alternative dhe Mbështetjen për Familjet në Zonën e Detit Balltik 2015-2020.

95. Po aty.

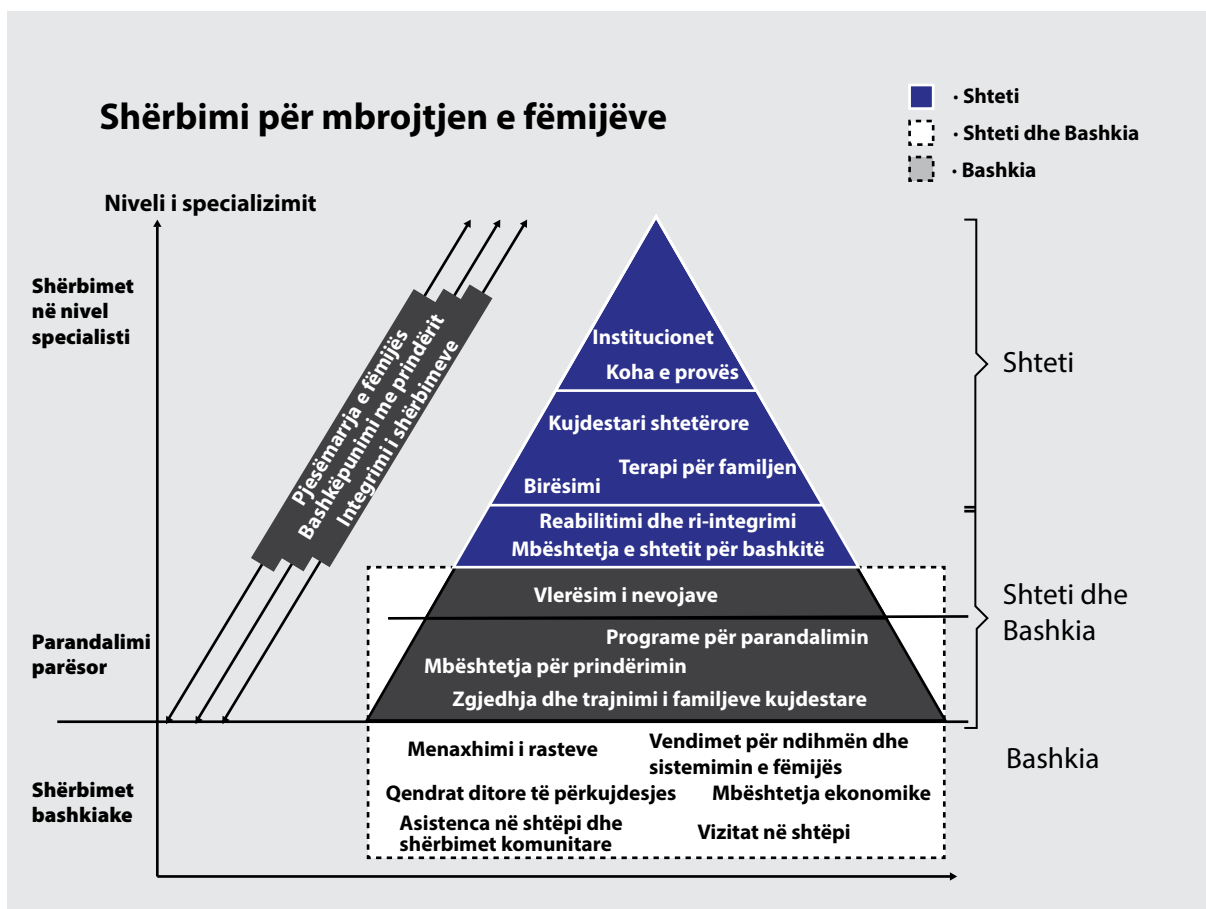

Figura 3. Shembull i ndarjes së përgjegjësiwe mes shtetit dhe nivelit bashkiak dhe nivelit të specializimit të shërbimeve për mbrojtjen e fëmijës.

8. SIGURIMI QË SISTEMI I DREJTËSISË TË JETË I PËRSHTATUR PËR FËMIJË DHE T'Ë PËRSHTATET NEVOJAVE TË VEÇANTA TË FËMIJËVE

Sistemi gjyqësor duhet të jetë gjithnjë i përshtatur për fëmijët, pavarësisht cilët janë apo çfarë kanë bërë. Ky parim nënvizohet në Udhëzuesit e Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës për drejtësinë e përshtatur për fëmijë, që është një mjet praktik i Shteteve Anëtare të Këshillit të Evropës në përshtatjen e sistemeve gjyqësore dhe jogjyqësore ndaj të drejtave, interesave dhe nevojave të veçanta të fëmijëve. Udhëzuesit duhen zbatuar për të gjitha mënyrat në të cilat fëmijët kanë gjasa të ballafaqohen me gjithë organet dhe shërbimet e përfshira në zbatimin e të drejtës penale, civile ose administrative.⁹⁶

Shqipëria ka bërë hapa të konsiderueshëm në vite për krijimin e një sistemi gjyqësor të përshtatur për fëmijë. Ndër shembujt e mirë përfshihet "Procedura standarde pune për trajtimin e të miturve gjatë hetimit paraprak" dhe ngritja e seksioneve të posaçme për të rinj e të mitur në gjyqësorin e Gjykatës së Rrethit Gjyqësor. Amendamentet e Kodit Penal janë miratuar me Ligjin nr. 144/2013, dt. 20.5.2013, për të ofruar një garanci për mbrojtjen e përshtatshme të fëmijëve nga krimet seksuale dhe shfrytëzimi ekonomik. Këto ndryshime ndihmojnë për harmonizimin e legjisllacionit penal shqiptar me legjisllacionin ndërkombëtar, sidomos, me Konventën e Lanzarotës "Për Mbrojtjen e Fëmijëve nga Shfrytëzimi dhe Abuzimi Seksual".⁹⁷ Sidoqoftë, sfidat janë ende të shumta dhe kërkohet mbështetje për veprime të mëtejshme.

Krimi i kryer nga të mitur ka qenë një çështje e shqetësimit publik në Shqipëri qysh nga fillimi i viteve nëntëdhjetë. Një nga boshllëqet është bashkëndimi i dobët brenda sistemit më të gjerë të drejtësisë dhe sistemit për mbrojtjen e fëmijës. Konkluzioni i një studimi të kryer qysh nga viti 2007 është se pjesa më e madhe e autorëve të krimeve në moshë të mitur në Shqipëri janë fëmijë, që janë kryesisht në nevojë për mbrojtje dhe mbështetje për familjet, dhe që janë dëmtuar nga dhuna, varfëria, emigracioni,

96. Udhëzues të Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës për drejtësinë e përshtatur për fëmijë (2010).

97. Raport Kombëtar për Situatën e të Drejtave të Fëmijëve në Shqipëri 2013-2014.

ecuria e dobët në shkollë etj.⁹⁸ Për këtë arsye, mes sistemit të drejtësisë në përgjithësi dhe sistemit për mbrojtjen e fëmijës duhen vendosur lidhje më të forta, ndërsa duhet forcuar roli i shërbimeve për mbrojtjen e fëmijës dhe i shërbimeve sociale për parandalimin e krimeve të kryera nga të rinj e të mitur.

Janë bërë përpjekje për uljen e nivelit të krimeve të kryera nga të rinj e të mitur dhe për harmonizimin e legjislacionit dhe praktikës shqiptare me standardet ndërkombëtare. Në gjashtë gjykata janë emëruar gjyqtarë dhe prokurorë të specializuar, por ende duhet shumë punë për të arritur tek një sistem gjithëpërfshirës i drejtësisë i përshtatur për fëmijë.⁹⁹ Boshllëqet dhe pengesat në sistemin aktual të drejtësisë për të mitur janë trajtuar në Raportin Vjetor të BE-së për Ecurinë në Shqipëri (2014). Sipas raportit të BE-së, në komisaritet e policisë mungojnë dhomat e posaçme për intervista me fëmijë; pjesa më e madhe e shërbimeve ligjore për grupet e cenueshme (përfshirë fëmijët) ofrohet nga OJF-ëtë; gjatë intervistave të të rinjve e të miturve mungojnë psikologët; dhe mungon ri-integrimi i fëmijëve që nuk janë më subjekt i sistemit të drejtësisë. Gjithashtu, nuk ekzistojnë programe për mbështetjen dhe rehabilitimin e fëmijëve në shkelje të ligjit dhe për parandalimin e kryerjes së krimeve.

Në Raportin e tij të vitit 2010 për Shqipërinë Komiteti Evropian për Parandalimin e Torturës dhe Trajtimin ose Dënimit Çnjerëzor ose Degradues (KPT)¹⁰⁰ shfaq shqetësim të veçantë lidhur me keqtrajtimin fizik dhe psikologjik të të rinjve e të miturve nga policia në kohën e arrestimit dhe/ose gjatë marrjes në pyetje. Gjithashtu, Komiteti sheh një boshllëk mes ligjit dhe praktikës; jepen si shembuj fakti që fëmijët mbahen bashkë me të paraburgosur në moshë të rritur në të njëjtën qeli paraburgimi, policia e merr në pyetje një të ri a të mitur pa praninë e një avokati apo të një prindi, shqetësim ky që është ngritur edhe nga Komisioneri për të Drejtat e Njeriut i Këshillit të Evropës, z. Muižnieks, pas vizitës së tij në vitin 2014. Shqetësim të veçantë për Komisionerin përbën fakti se masa e mbajtjes në paraburgim përdoret me tepri për të rinjtë a të miturit, ndërsa ai nënvizon se arrestimi, paraburgimi ose burgosja e një fëmije duhet të përdoret vetëm si një masë e mjetit të fundit. Gjithashtu, Komisioneri iu bën thirrje autoriteteve të zbatojnë gjithë rekomandimet përkatëse që ka dhënë KPT, dhe i nxit ata të sigurojnë që psikologët të jenë gjithnjë të pranishëm gjatë procedurave të ndjekjes penale ku përfshihen të rinj a të mitur.

Përsa i takon masave që duhen parashikuar në sistemin e drejtësisë, që sigurojnë të drejtat e fëmijëve viktimë të abuzimit, siç është rasti i shmangies së ballafaqimit të fëmijës viktimë me të pandehurin, legjislacioni shqiptar është shumë i kufizuar. Një rregullim i veçantë zbatohet vetëm për fëmijët viktimë dhe dëshmitarë të dhunës në familje. Pavarësisht nga ekzistenca e një ligji për mbrojtjen e dëshmitarit, përfshirë fëmijët dëshmitarë të një krimi, në praktikë, nuk shihet shumë progres lidhur me zbatimin e tij.¹⁰¹ Për më tepër, në Rekomandimet e UNICEF-it 2015 shprehet shqetësimi lidhur me mungesën e një infrastrukture të përshtatur për fëmijë, ndërsa selitë aktuale të gjykatave janë larg të qenurit mjedise “të përshtatura për fëmijë”.

Duhen bërë më shumë përpjekje që mbështetja për fëmijët e traumatizuar të jepet në një mënyrë të përshtatur për fëmijë, ku të synohet që reagimet e sistemit kundrejt abuzimit ndaj fëmijëve të shmangin ri-traumatizimin e fëmijëve (p.sh.: shmangia e intervistave të përsëritura nga profesionistë të ndryshëm në vende të ndryshme, kohëzgjatja e procesit gjyqësor etj.).¹⁰² Studimet kanë treguar se, ndonëse rasti është përcjellë tek shërbimet sociale, sistemi për mbrojtjen e fëmijës nuk ofron ndërhyrjet

98. Byrne, K. (2014). Analizë e politikave dhe reformave që ndikojnë në situatën e fëmijëve në Shqipëri. UNICEF.

99. Po aty.

100. Komiteti Evropian për Parandalimin e Torturës dhe Trajtimin ose Dënimit Çnjerëzor ose Degradues (KPT). Raport për Qeverinë Shqiptare lidhur me vizitën që u bë në Shqipëri në periudhën 10- 21 maj 2010.

101. Mandro, A. (2015). Reforma në Sistemin e Drejtësisë me një qasje ndaj drejtësisë së përshtatur për fëmijë: disa mendime mbi parimet kryesore.

102. Flander, G.B. (2015). “Lufta kundër dhunës ndaj fëmijëve në Shqipëri”. Raport për vlerësimin e nevojave, bazuar në Tryezën e Rrumbullaktë, 26 mars 2015.

e duhura për fëmijët dhe familjet e tyre. Për të marrë një shembull, fëmijët vazhdojnë të jetojnë në të njëjtin mjedis familjar edhe kur është bërë kallëzim për ushtrim të formave ekstreme të abuzimit nga një pjesëtar i familjes. Gjithashtu, të dhënat tregojnë se, në 43 për qind të rasteve të abuzimit seksual, fëmija është lënë me familjen pa ofruar asnjë përkujdesje të mëtejshme.¹⁰³

Për eliminimin e boshllëqeve dhe përgatitjen e reformës në sistemin e drejtësisë janë marrë hapa konkrete, përfshirë hartimin e një kuadri strategjik dhe legjislativ që do të trajtojë edhe drejtësinë e përshtatur për fëmijë. Ekziston një vullnet i fortë politik që reformat e nevojshme të kalojnë në Kuvendin e Shqipërisë, ndërsa Komiteti i Posaçëm për Reformën në Sistemin e Drejtësisë ka marrë drejtimin për përgatitjen e kësaj reforme. Rekomandimet për reformën janë hartuar nga zyra e UNICEF-it në Shqipëri me qëllim përfshirjen e prespektivës së të drejtave të fëmijës në dokumentet udhëzuese për reformën,¹⁰⁴ dhe janë përdorur edhe në këtë dokument mbi politikën për të formuluar rekomandimet strategjike më poshtë. Rekomandimet e UNICEF-it mbështeten në konceptin e “drejtësisë së përshtatur për fëmijë” dhe Udhëzuesit e Këshillit të Evropës¹⁰⁵.

OBJEKTIVAT KREYSORE PËR NGRITJEN E SISTEMEVE TË DREJTËSISË TË PËRSHTATUR PËR FËMIJË

1. Harmonizimi i legjislacionit vendas me Udhëzuesit e Këshillit të Evropës për drejtësinë e përshtatur për fëmijë, Konventa e Lanzarotës dhe Direktivat e BE-së për Viktimat 2012/29 për përcaktimin e standardeve minimale për drejtësinë e përshtatur për fëmijë dhe mbrojtjen e viktimave.
2. Përfshirja e parimeve të drejtësisë së përshtatur për fëmijë dhe e objektivave të posaçme lidhur me fëmijët në Strategjinë për Reformën në Sistemin e Drejtësisë dhe krijimi i mekanizmave të drejtësisë së përshtatur për fëmijë.
3. Hartimi i udhëzuesve për “interesin më të lartë të fëmijës” dhe vënia e tyre në dispozicion të të gjithë institucioneve publike, të institucioneve ligjzbatuese dhe gjykatave.
4. Rritja e kapaciteteve dhe zgjerimi i njohurive të të gjithë profesionistëve të përfshirë në procesin gjyqësor, sidomos, policisë, prokurorisë dhe anëtarëve të gjyqësorit, për drejtësinë e përshtatur për fëmijë.

VIZIONI STRATEGJIK PËR SIGURIMIN E DREJTËSISË SË PËRSHTATUR PËR FËMIJË

- ▶ Legjislacioni vendas i Shqipërisë duhet rishikuar dhe ndryshuar me qëllim që në sistemin ligjor shqiptar të përfshihen parimet dhe mekanizmat e drejtësisë së përshtatur për fëmijë. Legjislacioni kombëtar duhet të harmonizohet plotësisht me Udhëzuesit e Këshillit të Evropës për drejtësinë e përshtatur për fëmijë, Konventa e Këshillit të Evropës për Mbrojtjen e Fëmijëve nga Shfrytëzimi dhe Abuzimi Seksual (Konventa e Lanzarotës), dhe Direktivën e BE-së për Viktimat 2012/29 me qëllim përcaktimin e standardeve minimale për të drejtat, mbështetjen dhe mbrojtjen e viktimave të krimit. Ligjet duhen shoqëruar me hapat përkatëse proceduriale, mekanizmat e përshtatshëm zbatues dhe infrastrukturën.

103. Hazizaj, A., Coku, B., Cenko, E., Haxhiymeri, E. (2013). Studim me bazë mbikëqyrjen lidhur me dhunën ndaj fëmijëve në Shqipëri. Tiranë: QMDF, Shqipëri.

104. Mandro, A., Panda I., Semini, M., Muharremaj, E. (2015). Rekomandime për Projekt Strategjinë për Reformën në Sistemin e Drejtësisë lidhur me drejtësinë e përshtatur për fëmijë. UNICEF.

105. Udhëzues të Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës për drejtësinë e përshtatur për fëmijë (2010).

- ▶ **Në Strategjinë për Reformën në Sistemin e Drejtësisë duhen përfshirë parimet e drejtësisë së përshtatur për fëmijë dhe objektivat e posaçme lidhur me fëmijët**, me qëllim krijimin e mekanizmave të drejtësisë së përshtatur për fëmijë në gjithë fushat që kanë të bëjnë me fëmijët. Rekomandimet e UNICEF-it për projekt strategjinë, përgatitur nga grupi i përfaqësuesve të nivelit të lartë të sferave akademike, duhen marrë në konsideratë gjatë finalizimit të strategjisë dhe gjatë reformës në drejtësi. Strategjia duhet të trajtojë boshllëqet dhe pengesat në sistemin aktual të drejtësisë për të rinj a të mitur, që janë trajtuar në Raportin Vjetor të Komisionit Evropian për Progresin në Shqipëri (2014).
- ▶ Gjatë hartimit dhe zbatimit të mekanizmave të drejtësisë së përshtatur për fëmijë duhet përforcuar roli kryesor dhe ekspertiza e **Ministrit të Drejtësisë**. Duhet ngritur grupi i rregullt drejtues me pjesëmarrjen e shumë agjencive dhe ndërsektorial për drejtësinë e përshtatur për fëmijë, nën drejtimin e Ministrit të Drejtësisë, me qëllim monitorimin e zbatimit të Strategjisë për Reformën në Drejtësi në fushën e mbrojtjes së të drejtave të fëmijëve.
- ▶ **Duhen hartuar udhëzues për “interesin më të lartë të fëmijës”, që duhet të vihen në dispozicion të të gjithë institucioneve publike**, institucioneve ligjzbatuese dhe gjykatave. Udhëzuesit duhet të përqendrohen tek zbatimi i parimit të “interesit më të lartë të fëmijës” në procesin civil, administrativ, penal dhe gjyqësor, me qëllim mundësimin e dhënies së gjykimeve brenda një periudhe të shkurtër kohore, sigurimin që pikëvështrimeve dhe opinioneve të fëmijëve t’u jepet rëndësia e duhur etj.
- ▶ **Legjislacioni duhet ndryshuar** për të bërë të mundur që policia dhe prokuroria të nisin procedurat për shkak të detyrës në rastet e abuzimit seksual të fëmijëve në rrethin e njerëzve të besuar para regjistrimit zyrtar të kallëzimit apo ankesës.
- ▶ Gjithë profesionistët e përfshirë në procesin gjyqësor, sidomos, policia, prokurorët dhe anëtarët e gjyqësorit, **duhen trajnuar si duhet lidhur me drejtësinë e përshtatur për fëmijë**, intervistimin e ekspertit mjeko-ligjor, të folurit me fëmijët, zbulimin e abuzimit ndaj fëmijës etj. Trajnimet duhet të jenë sistematike, përfshirë trajnimet fillestare dhe të vazhdueshme, dhe në angazhojnë trajnues të aftë (duke përdorur ekspertizë ndërkombëtare). Trajnimet shumëdisiplinore (policia, gjyqtarët, punonjësit socialë, psikologët etj.) duhet të ofrohen rregullisht. Trajnimet duhen bashkërenduar nga një autoritet përgjegjës (p.sh.: Shkolla e Magjistraturës).
- ▶ **Në legjislacionin përkatës duhet rregulluar përkufizimi i roleve të psikologëve dhe punonjësve socialë**, si dhe i standardeve të shërbimit të tyre në rastet ku janë të përfshirë fëmijë, përgjegjësisë së tyre disiplinore, mekanizmit të kontrollit të këtij shërbimi, të mundësisë së ofrimit të këtyre shërbimeve falas etj. Për të siguruar cilësinë dhe transparencën e shërbimit të tyre duhet përcaktuar lista e psikologëve të akredituar të përfshirë në rastet e gjyqeve të fëmijëve. Këto veprimtari duhen trajtuar në Strategjinë dhe Planin e Punës së Reformës në Drejtësi.
- ▶ **Ndërhyrjet e posaçme individuale dhe në bazë familjeje, që trajtojnë problemet e fëmijëve dhe krimet e kryera nga fëmijë, dhe programet për rehabilitimin që kanë rezultuar të efektshme, duhen paraqitur**, pilotuar dhe zbatuar në Shqipëri nga autoriteti përgjegjës (p.sh.: Shërbimi Social Shtetëror ose Agjencia Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës) në bashkëpunim me organizata të shoqërisë civile dhe sferat akademike. Mund të merren në konsideratë programe, si: Trajnimi për Zëvendësimin e Sjelljes Agresive (TZA),¹⁰⁶

106. Më shumë informacion për programin gjendet tek: <https://www.crimesolutions.gov/ProgramDetails.aspx?ID=254>

Terapia Funktionale për Familjen,¹⁰⁷ Terapia Shumëdimensionale për Familjen¹⁰⁸ dhe të tjerë.¹⁰⁹

- ▶ **Fëmijët në shkelje të ligjit duhen konsideruar si fëmijë në nevojë për mbrojtje, ku vëmendje të veçantë u kushtohet atyre nën 14 vjeç**, pra, autorëve të krimeve në moshë të mitur; trajtimi i çështjeve lidhur me fëmijët në paraburgim ose në shërbimet e provës gjithnjë duhet bërë nga punonjësit e angazhuar për mbrojtjen e fëmijës me qëllim që atyre t'u sigurohen shërbimet e përshtatshme për mbështetje, rehabilitimin dhe ri-integrimin dhe që të parandalohet kryerja e krimeve të tjera.
- ▶ Legjislacioni përkatës duhet rishikuar me qëllim që **të drejtës së fëmijës t'i vihet veshi** në gjithë proceset gjyqësore penale ose civile, dhe në proceset administrative që prekin fëmijën. Gjithashtu, rregulloret duhet të sigurojnë që proceset të jenë brenda mundësisë dhe të përshtatshme për fëmijën në aspektin e moshës dhe zhvillimit. Intervistat me fëmijët duhet të zhvillohen në objekte të përshtatur për fëmijë dhe në një mënyrë të përshtatur për fëmijë, ndërsa numri i intervistave duhet të kufizohet sa më shumë që të jetë e mundur.
- ▶ Për të siguruar procese të përshtatura për fëmijë dhe mbështetje për fëmijët viktimë të dhunës, në Shqipëri mund të merret në konsideratë **përdorimi i "Barnahus" – Shtëpi e Fëmijëve, ose ndonjë metodologji e ngjashme**. "Barnahus" është një model bashkëpunimi i shumë agjencive, ku autoritetet përgjegjëse për një fëmijë, viktimë e abuzimit seksual ose ndonjë lloj tjetër abuzimi, ndërveprojnë dhe bashkërendojnë punën e tyre nën një çati në një mjedis të përshtatur për fëmijë. Koncepti i këtij modeli bën të mundur që aktorë të ndryshëm (profesionistët në fushën e shëndetit, policia, mbrojtja e fëmijës, sistemi gjyqësor etj.) të marrin informacion për raste të abuzimit ndaj fëmijës pa qenë e nevojshme që fëmijët t'u nënshtrohen shumë intervistave dhe duke siguruar një mjedis të sigurt. Duhet përfshirë dhe institucionalizuar intervistat paraprake në rastet e dyshimit për abuzim seksual ndaj fëmijës, që kryhen nga profesionistë të kualifikuar.
- ▶ Duhet rritur **ndërgjegjësimi tek fëmijët dhe prindërit e tyre** lidhur me ekzistencën e mekanizmave të drejtësisë të përshtatura për fëmijë, me qëllim që ata të dinë si t'i përdorin në mënyrë të efektshme. Duhet përpiluar informacione të përshtatura për fëmijë lidhur me të drejtat e fëmijës në proceset gjyqësore, që duhet shpërndarë, përfshirë në shkollë. Informacione lidhur me të drejtat e fëmijëve dhe drejtësinë e përshtatur për fëmijën duhen përfshirë në programin mësimor të arsimit fillor, të mesëm dhe të lartë. Në këtë aspekt, përgjegjësinë kryesore duhet ta ketë Qeveria Shqiptare, me bashkëpunimin e ngushtë të sferave akademike dhe shoqërisë civile.¹¹⁰
- ▶ Duhet organizuar vizita studimore në vendet evropiane (Islandë, Kroaci etj.) për të mësuar nga përvojat e tyre në kontekstin e drejtësisë së përshtatur për fëmijë dhe trajtimit të autorëve të krimeve në moshë të mitur dhe fëmijëve viktimë të dhunës.

107. Më shumë informacion për programin gjendet tek: <http://www.fftllc.com>

108. Më shumë informacion për programin gjendet tek: <http://mstservices.com>

109. Rekomandohen fuqimisht programet që gjenden tek www.blueprintsprograms.com/programCriteria.php ose të ashtuquajturit programe model, duke qenë se këto janë rishikuar nga një grup i pavarur ekspertësh të vlerësimit dhe konsiderohet se përmbushin një numër të qartë standardesh shkencore.

110. Liefaard, T. (2015). Drejtësia e përshtatur për fëmijë në Shqipëri në kontekstin e luftës kundër dhunës ndaj fëmijëve. Raport për Këshillin e Evropës.

9. REALIZIMI: 10 HAPAT E PARA

1. Të rishikohet Ligji “Për mbrojtjen e të drejtave të fëmijës” me qëllim që të qartësohen rolet dhe përgjegjësitë brenda sistemit për mbrojtjen e fëmijës në nivel qendror dhe vendor, të sigurohet bashkërendimi mes sektorëve dhe niveleve, të përcaktohen masa të qarta për denoncimin e detyrueshëm dhe për mbrojtjen, të krijohen mekanizma të efektshëm përgjigjeje lidhur me abuzimin dhe moskujdesjen ndaj fëmijës. Të sigurohet që aktet e nevojshme nënligjore të hartohen në afatin e përshtatshëm kohor dhe gjithë ligjet dhe rregulloret e tjera përkatëse të harmonizohen sipas rastit.
2. Të hartohet dhe të zbatohet Plani i integruar Kombëtar i Punës për Fëmijët 2016-2020 me objektiva të qarta përsa i takon politikave dhe veprime ndërsektoriale në fushën e mbrojtjes së fëmijës, ku theks i veçantë vihet mbi parandalimin, dhe me buxhet të veçantë dhe mekanizma të efektshëm monitorimi. Të sigurohet që ky financim i veçantë, i caktuar për mbrojtjen e fëmijës, të përfshihet në buxhetin e shtetit për vitin 2017 dhe më pas. Të krijohet Fondi Social për bashkitë vendore me një buxhet të caktuar qartë për shërbimet për mbrojtjen e fëmijës.
3. Të ngrihen strukturat në nivel vendor në kuadër të Kujdesit Social dhe reformës territoriale, të ngarkuara me menaxhimin e rasteve të mbrojtjes së fëmijës dhe ofrimin e shërbimeve, dhe të krijohen mekanizma të qartë vendimmarrës në nivel bashkie për të siguruar përgjigje të efektshme lidhur me rastet e abuzimit dhe moskujdesjes ndaj fëmijës.
4. Të krijohet Komiteti Ndërministror për Mbrojtjen e Fëmijës (KNMF) për politikëbërjen në nivel teknik dhe bashkëpunimin ndërmjet Ministrisë së Mirëqenies Sociale dhe Rinisë, Ministrisë së Drejtësisë, Ministrisë së Punëve të Brendshme, Ministrisë së Arsimit dhe Sportit, Ministrisë së Shëndetësisë dhe Ministrisë së Financave. Puna e KNMF-ësë do të sigurojë zbatimin e efektshëm të kuadrit të ri ligjor në gjithë sektorët, si dhe të Planit të ri Kombëtar të Veprimit për Fëmijë 2016-2020.
5. Të krijohet një sistem për trajnimin e vazhdueshëm edukativ për punonjës të angazhuar për mbrojtjen e fëmijës, të cilët punojnë në nivel bashkie, dhe të sigurohet që, brenda vitit 2018, gjithë punonjësit e angazhuar për mbrojtjen e fëmijës të kenë përfunduar kursin bazë të trajnimit për standardet ligjore dhe procedurale bazë. Duhet përcaktuar dhe vënë në dispozicion modulet e trajnimit për identifikimin, vlerësimin dhe denoncimin dhe trajtimin e çështjeve lidhur me këtë kategori fëmijësh, si dhe trajnimet shumëdisiplinore.
6. Të hartohen protokolle për identifikimin dhe denoncimin dhe trajtimin e çështjeve lidhur me këtë kategori fëmijësh dhe ato të përfshihen në protokollin profesional (policia, shëndetësia, arsimit, puna sociale). Duhet hartuar dhe vënë në dispozicion mjete dhe udhëzues të posaçëm për vlerësimin, menaxhimin e rasteve dhe masat lidhur me përgjigjen.

7. Të zbatohet, të paktën, një program me bazë provat në fushën e qasjes për modifikimin e sjelljes në një periudhë të hershme dhe parandalimit, përcaktimit të prioriteteve lidhur me nxitjen e prindërimit pozitiv dhe përmirësimit të aftësive të prindërimit.
8. Të krijohet dhe zhvillohet shërbimi i specializuar për trajtimin dhe rehabilitimin e fëmijëve viktime të abuzimit, bazuar në qasjen e integruar dhe shumëdisiplinore, duke marrë në konsideratë përvojat më të mira të vendeve të tjera evropiane.
9. Të hartohet dhe të miratohet Kodi i ri i Drejtësisë për të Mitur me qëllim që të sigurohet drejtësia e përshtatur për fëmijë dhe e bazuar në standardet dhe përvojën më të mirë ndërkombëtare.
10. Të zhvillohet një fushatë kombëtare ndërgjegjësimi për të parandaluar abuzimin dhe moskujdesjen ndaj fëmijës, për të nxitur tolerancën zero lidhur me dhunën ndaj fëmijëve, dhe për të informuar profesionistët dhe publikun lidhur me detyrimin dhe mekanizmat e denoncimit.

Sugjerime të fëmijëve për Qeverinë lidhur me atë që duhet bërë në Shqipëri për të siguruar një mbrojtje më të mirë të të drejtave të fëmijëve.¹¹¹

- ▶ Të shtohet numri i punonjësve, të cilët janë të angazhuar për mbrojtjen e fëmijës për të eliminuar dhunën ndaj fëmijëve dhe dhunën në familje, dhe që mund të kontrollojnë si sillen prindërit me fëmijët e tyre.
- ▶ Të rritet denoncimi i rasteve të dhunës ndaj fëmijëve dhe të bëhen të disponueshëm dhe të mundshëm mekanizmat për denoncimin, me mundësi për të denoncuar përmes internetit, me telefon etj.
- ▶ Të organizohen objekte dhe të ofrohen shërbime për fëmijë, të cilët janë dhunuar, të shtohet numri i psikologëve të shkollave.
- ▶ Të rritet ndërgjegjësimi i prindërve si duhet t'i rrisin fëmijët pa dhunë.
- ▶ Të përfshihen më shumë tema sociale dhe të mësuarit e komponentëve të sjelljes dhe ndërveprimit shoqëror në programet mësimore të shkollave, të parandalohet dhuna dhe të përgatiten fëmijët për të luajtur rolin e prindit, të sigurohet që mësuesit t'i marrin këto mësimë më seriozisht.

111. Bazuar në konsultimet me fëmijë në kuadër të hartimit të Dokumentit mbi Politikën.

REFERIME

- Byrne, K. (2014). *Analiza e politikave dhe reformave që ndikojnë në situatën e fëmijëve në Shqipëri*. UNICEF.
- Cabran. M., Finelli, M., Bradford. B. (2015) "Hartëzimi dhe analiza e sistemit të Shqipërisë për mbrojtjen e fëmijës". Raport për funksionimin e reagimit ndaj risqeve për mbrojtjen e fëmijës. "Maestral International".
- Sistemi për Mbrojtjen e Fëmijës "Në procesin e krijimit". Katër histori të fëmijëve në nevojë për mbrojtje në Shqipëri. "Terre des Homme" (2015)
- Vëzhgime përmblyëse të Komitetit për të Drejtat e Fëmijës nga raportet e bashkuara periodike për Shqipërinë nga i dyti deri te i katërti, miratuar nga Komiteti në sesionin e gjashtëdhjetë e një (17 shtator–5 tetor 2012).
- Konventa e Këshillit të Evropës për Mbrojtjen e Fëmijëve nga Shfrytëzimi dhe Abuzimi Seksual (Koventa e Lanzarotës).
- Udhëzues të Këshillit të Evropës mbi Politikën mbi strategjitë e integruara kombëtare për mbrojtjen e fëmijëve nga dhuna. Rekomandim i Komitetit të Ministrave 2009 (10).
- Rekomandim i Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës (2006) 19 për Shtetet Anëtare lidhur me politikën për mbështetjen e prindërimit pozitiv.
- Udhëzues të Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës për drejtësinë e përshtatur për fëmijë (2010).
- DSRU (2013). "Investimi tek fëmijët: vështrim i përgjithshëm". Njësia për Studime Shoqërore e Dartingtonit. Gjendet tek: [http://investinginchildren.eu/sites/default/files/Investing in Children - An Overview \(Versioni 1.0 shtator 2013\)_1.pdf](http://investinginchildren.eu/sites/default/files/Investing_in_Children_-_An_Overview_(Versioni_1.0_shtator_2013)_1.pdf)
- Projekt raport mbi pikat e forta, dobësitë, mundësitë dhe risqet e shërbimeve shqiptare të kujdesit social dhe kuadrit ligjor (2015). "Optima Legal & Finacial SHPK".
- "Eurochild" (2012). Qasja për modifikimin e sjelljes në një periudhë të hershme dhe ndaj parandalimit në familje dhe mbështetjes për prindërimin. Përmbledhje e përvojave frymëzuese.
- "Eurochild" (2015). Pozicioni i politikës "Eurochild" ndaj provave dhe metodologjive të vlerësimit për politikën dhe përvojën lidhur me mbështetjen e familjes dhe prindërimin. Gjendet tek: http://www.eurochild.org/fileadmin/public/05_Library/Thematic_priorities/03_Family_Parenting_Support/Eurochild_policy_position_on_evidence_base_FINAL.pdf
- Komisioni Evropian (2015). Forumi i 9-të Evropian për të Drejtat e Fëmijës. Bashkëndimi dhe bashkëpunimi në sistemet e integruara për mbrojtjen e fëmijës: Dokument me konkluzione. Gjendet tek: http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/2015_forum_roc_background_en.pdf
- Komiteti Evropian për Parandalimin e Torturës dhe Trajtimin ose Dënimin Çnjerëzor ose Degradues (KPT). Raport për Qeverinë Shqiptare mbi vizitën e bërë në Shqipëri në periudhën 10-21 maj 2010.
- Komiteti Evropian i Konkluzioneve për të Drejtat Sociale 2011 (SHQIPËRI). Nenet 7, 8 dhe 19 të Kartës së Rishikuar Sociale Evropiane.
- Evans, P. Anketim i fëmijëve rezidentë në institucionet publike dhe jopublike në Shqipëri në Shqipëri, UNICEF, 2014.

- Flander, G.B. (2015). "Lufta kundër dhunës ndaj fëmijëve në Shqipëri". Raport për vlerësimin e nevojave, bazuar në Tryezën e Rrumbullakët, 26 mars 2015.
- Forbes, B. e të tjerë (2011). Qasja e sistemeve ndaj mbrojtjes së fëmijës: një vizion botëror. Dokument për diskutim.
- Graham, A. (2011). Qasja për modifikimin e sjelljes në një periudhë të hershme: hapat e mëtejshëm.
- Hazizaj, A., Coku, B., Cenko, E., Haxhiymeri, E. (2013). Studim me bazë mbikëqyrjen lidhur me dhunën ndaj fëmijëve në Shqipëri. Tiranë: QMDF, Shqipëri.
- Jorgoni, E., Ymeri, S. (2015). Mbështetje për planifikimin e shërbimeve të kujdesit social: SHËNIM MBI ROLET DHE FUNKSIONET. ISB dhe "ESA Consulting".
- Krug, E.G., e të tjerë, red. (2002). Raporti botëror për dhunën dhe shëndetin. Gjenevë, Organizata Botërore e Shëndetësisë.
- Ligji i Republikës së Shqipërisë "Për mbrojtjen e të drejtave të fëmijës", nr. 10 347, dt. 4 nëntor 2010.
- Liefaard, T. (2015). Drejtësia e përshtatur për fëmijë në Shqipëri në kontekstin e luftës kundër dhunës ndaj fëmijëve. Raport për Këshillin e Evropës.
- Mandro, A. (2015). Reforma në sistemin e drejtësisë me një qasje ndaj drejtësisë së përshtatur për fëmijë: disa mendime mbi parimet kryesore.
- Mandro, A., Panda I., Semini, M., Dr. Muharremaj, E. (2015). Rekomandime për Projekt Strategjinë për Reformën në Sistemin e Drejtësisë lidhur me drejtësinë e përshtatur për fëmijë. UNICEF.
- Hartëzimi i sistemeve për mbrojtjen e fëmijës në BE (2014). Studim i Agjencisë së Bashkimit Evropian për të Drejtat Themelore (ADTH).
- Matkovic, G. (2015). Mbështetja e planifikimit të shërbimeve të kujdesit social: projekt dokument për krijimin e një pakete shërbimesh në Shqipëri dhe të mekanizmave financues. ISB dhe "ESA Consulting".
- Morlachetti (2013). "Sistemet gjithëpërfshirëse kombëtare për mbrojtjen e fëmijës: baza ligjore dhe praktika aktuale në Amerikën Latine dhe Karaibe". ECLAC-UNICEF.
- Raport Kombëtar mbi Situatën e të Drejtave të Fëmijëve në Shqipëri 2013-2014.
- Nils Muižnieks, Komisioner për të Drejtat e Njeriut i Këshillit të Evropës (2014). Raport në vijim të vizitës së tij në Shqipëri në periudhën 23-27 shtator 2013.
- "Optima Legal & Financial SHPK" (2015). Projekt raport mbi pikat e forta, dobësitë, mundësitë dhe risqet e shërbimeve shqiptare të kujdesit social dhe kuadrit ligjor (2015).
- Rekomandim i Komitetit të Ministrave (2010) 7 për Shtetet Anëtare lidhur me Kartën e Këshillit të Evropës mbi Edukimin për Qytetari Demokratike dhe Edukimin për të Drejtat e Njeriut.
- Roberts, M. e të tjerë (2008). "Realizimi siç duhet i reformës në shëndetësi. Udhëzues për përmirësimin e performancës dhe barazisë". Shtypshkronja e Universitetit të Oksfordit.
- Sanders, M., Morawska, A. (2014). "A mund të sjellë përmirësim të rezultateve të fëmijëve ndryshimi i njohurive të prindërve, pritshmërive dhe përcaktimeve të vështira dhe i rregullimit të emocioneve?"
- Shribman, S., Billingham, K. (2009). Programi për Fëmijë të Shëndetshëm – shtatzënia dhe pesë vitet e para.
- Shërbimet e kujdesit social në Shqipëri: hartë e përditësuar, karakteristikat dhe tendencat. Raport me anketime. Qendra Kombëtare për Studime Sociale. 2013.
- Agjencia Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës (2014). Sfida dhe rekomandime për

- përmirësimin e shërbimeve për mbrojtjen e fëmijës në nivel vendor. Raport monitorimi.*
- Stevens, I., Connelly, G., Milligan, I. (2013). *Ecuria lidhur me përkujdesjen alternative. Vlerësim i Projektit Pilot për Kujdestarinë në Shqipëri. Raport vlerësimi.*
- "Mbështetja e planifikimit të shërbimeve të kujdesit social: SHËNIM MBI ROLET DHE FUNKSIONET (2015)". Raport për projektin e UNICEF-SDC- MMSR-ësë "Qeverisja e shërbimeve të kujdesit social", përgatitur nga ISB dhe "ESA Consulting".*
- "Elimini i dhunës në shkollë". Raport. Takim i ekspertëve të nivelit të lartë bashkëorganizuar nga Qeveria Norvegjeze, Këshilli i Evropës dhe Përfaqësuesi i Posaçëm i Sekretarit të Përgjithshëm të Kombeve të Bashkuara për Dhunën ndaj Fëmijëve, Oslo 2011.*
- Tamo, A., Karaj, T. (2007). *"Praktika të rritjes së fëmijëve në zonat e thella veriore dhe nënurbane në Shqipëri". Raport studimor përgatitur nga Qendra për Zhvillimin Njerëzor, Tiranë.*
- Perezniето. P. e të tjerë (2014). *Kostot dhe ndikimi ekonomik i dhunës ndaj fëmijëve. Raport. Fondi i Aleancës për Fëmijën. Gjendet tek: <http://www.barnfonden.se/wp-content/uploads/2014/10/ODI-Report.-The-cost-and-economic-impact-of-violence-against-children.pdf>*
- Koment i Përgjithshëm nr. 13 për Konventën mbi të Drejtat e Fëmijës së Kombeve të Bashkuara Udhëzues të Kombeve të Bashkuara për përkujdesjen alternative*
- UNICEF (2014). *"Fshehur ndërsa duket qartë: analizë statistikore lidhur me dhunën ndaj fëmijëve". Nju Jork: UNICEF.*
- OBSH (2013). *Raporti evropian për parandalimin e keqtrajtimit të fëmijës. Organizata Botërore e Shëndetësisë 2013.*
- OBSH (2012). *Anketim në komunitet për përhapjen e përvojave negative të fëmijërisë në Shqipëri. Organizata Botërore e Shëndetësisë 2013.*
- OBSH (2007). *Parandalimi i keqtrajtimit të fëmijës në Evropë: qasja ndaj shëndetit publik. Përmbledhje e politikave. Gjendet tek: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0012/98778/E90618.pdf*
- OBSH. *Aleanca për Parandalimin e Dhunës. Kuadri ekologjik. Gjendet tek: <http://www.who.int/violenceprevention/approach/ecology/en/>*

SHTOJCA

SHTOJCA 1. LISTA E TAKIMEVE DHE INTERVISTAVE

- Agjencia Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës
- Drejtoria e Përfshirjes Sociale, Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë
- Drejtoria e Shërbimeve të Integruara dhe Ndihmës në të Holla, Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë
- Z. Blendi Klosi, Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë
- Znj. Bardhylka Kospiri, Zëvendësministër i Mirëqenies Sociale dhe Rinisë
- Ministria e Shëndetësisë, Drejtoria e Shëndetit Publik
- Ministria e Arsimit dhe Sportit, Drejtoria e Arsimit Parauniversitar
- Qendra e Tiranës për Fëmijë në Situata Rruge, ARSIS
- Ministria e Drejtësisë, Drejtoria e Kodifikimit
- Fshatrat SOS për Fëmijë, Shqipëri
- Bashkia e Elbasanit, Kryetari i Shërbimeve Sociale, Njësia për Mbrojtjen e Fëmijës
- Qendra e kujdesit rezidencial për fëmijë "Tjetër Vizion", Elbasan
- Qarku i Elbasanit, Njësia për të Drejtat e Fëmijës
- Ministria e Punëve të Brendshme, Sektori për Dhunën në Familje dhe Dhunën ndaj Fëmijëve
- UNICEF, Shqipëri
- "Save the Children", Shqipëri
- "Terre des Hommes", Shqipëri
- Kela Lopari
- Emira Shkurti (UNICEF), Prof. Arta Mandro.

Konsultimet e mëposhtme u organizuan me qëllim marrjen e mendimeve dhe sugjerimeve lidhur me dokumentin mbi politikën:

8 dhjetor 2015 – Grup fëmijësh nga Qarku i Elbasanit

9 dhjetor 2015 – Bashkia e Elbasanit, përfaqësues të agjencive të ndryshme, institucioneve shtetërore (përfaqësues të ministrive, agjencive shtetërore, ofruesve shtetërorë të shërbimeve)

10 dhjetor 2015 – Organizata të shoqërisë civile në Shqipëri.

Shtojca 2. Përmbledhje seminarit me diskutime e veprimtari praktike "Krijimi i një sistemi të integruar për mbrojtjen e fëmijëve në shqipëri, sfidat dhe mundësitë", 15 tetor 2015, Tiranë

Agjencia Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës (ASHMDF)

Këshilli i Evropës

Seminari me diskutime e veprimtari praktike

"KRIJIMI I NJË SISTEMI TË INTEGRUAR PËR MBROJTJEN E FËMIJËVE NË SHQIPËRI, SFIDAT DHE MUNDËSITË"

15 tetor 2015, Tiranë

Përmbledhje e takimit

Qëllimi kryesor i takimit ishte që të diskutoheshin dhe të shkëmbeheshin ide me aktorët më të rëndësishëm në fushën e mbrojtjes së fëmijës. Seminari me diskutime e veprimtari praktike u ndoq nga 45 pjesëmarrës nga ministrinë e linjës, institucionet kombëtare dhe organizata të ndryshme, misioni i të cilave lidhej drejtpërsëdrejti ose jo me mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve. Takimi u hap me fjalimin e Ministrit të Mirëqenies Sociale dhe Rinisë, z. Blendi Klosi, i cili nënvizoi veprimtarinë e kohëve të fundit në Shqipëri, që synojnë nxitjen e mekanizmave të nevojshëm për parandalimin e abuzimit ndaj fëmijëve. Ai përmendi përpjekjet e vazhdueshme të institucioneve në fushën e mbrojtjes së të drejtave të fëmijëve, por theksoi nevojën për të përmirësuar veprimtarinë tona dhe për t'u përqendruar më shumë tek deinstitutionalizimi.

Fjalimi i ministrit kishte në fokus hartimin e një strategjie gjithëpërfshirëse për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve, që të mund të ndryshojnë problemet ekzistuese dhe situata konkrete. Shoqëria shqiptare duhet të reagojë ndaj situatës aktuale, ndërsa institucionet kanë nevojë për ndryshim. Gjithashtu, ai theksoi rolin e rëndësishëm të fushatave reklamuese lidhur me mbrojtjen e fëmijës. Fjalimi i ministrit përfundoi me kërkesën për të punuar bashkërisht në krijimin e një sistemi të plotë dhe gjithëpërfshirës për të mbrojtur fëmijët.

Në fjalimin e tij, z. Olsi Dekovi, Zëvendëstitullar i Zyrës së Këshillit të Evropës në Tiranë, përmendi se ekzistojnë gjithë institucionet dhe ligjet e nevojshme, por mungon bashkërendimi i gjithë pjesëve të sistemit. Është e domosdoshme që të ngrihet dhe të funksionojë një sistem për mbrojtjen e fëmijëve, pavarësisht nga sfidat dhe problemet sot. Sipas mendimit të tij, Libri i Bardhë po hedh bazën si do të jetë ky sistem dhe si do të funksionojë në të ardhmen.

Znj. Ina Verzivolli, Kryetare e Agjencisë Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijëve, parashtrroi sfidat e sistemit dhe përcolli vizionin e takimit. Ajo theksoi se aktorët pjesëmarrës në takim janë gjithashtu përgjegjës për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve. Në raportet dhe analizën e gjendjes janë identifikuar disa nga problemet kryesore të sistemit ekzistues:

- Mungesa e një sistemi të mirëfilltë për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve
- Mungesa e qartësisë së roleve
- Mungesa e zbatimit me korrektësi të politikës
- Niveli i pamjaftueshëm i performancës në nivel vendor
- Legjislacioni i paplotë për mbrojtjen e fëmijëve; ligji është, por ai është një ligj i përgjithshëm kuadër
- Mungesa e bashkërendimit të donatorëve

Vështirësitë, që identifikohen në raporte, duhet të drejtojnë veprimtaritë për përmirësimin e gjendjes. Gjithashtu, ajo vuri në dukje dy nga shtyllat kryesore për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve.

1. Fushata për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve, që hapet me takimin dhe përfundon në qershor.
2. Plani i ri i veprimit për fëmijët, pasi ai aktual mbaron në dhjetor 2015.
3. Hartimi i legjislacionit të duhur për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve.

Znj. Anniki Lai, eksperte e Këshillit të Evropës, theksoi qëllimin e takimit, që ishte mbledhja e ideve të të gjithë pjesëmarrësve, me qëllim krijimin e një tabloje të plotë të situatës. Ajo e vuri theksin mbi faktin se sfidat, boshllëqet dhe pikat e forta i njohin më mirë të pranishmit në takim sesa ekspertët e huaj, dhe pavarësisht nga gjithçka, ishte koha për të ecur përpara. Shpjegoi se misioni i saj ishte që të sqaronte vizionin për të ardhmen me anë të një dokumenti mbi politikat lidhur me mbrojtjen e fëmijëve. Ajo vazhdoi duke dhënë një përkufizim të sistemit për mbrojtjen e fëmijëve, ndërsa nënvizoi faktin se mbrojtja e fëmijës është ndërsektoriale dhe përfshin shumë aktorë, dhe se duhet të ekzistojë një bashkërendim i ngushtë ndërmjet niveleve horizontale dhe vertikale të qeverisjes. Ajo nënvizoi sfidat që shoqërojnë bashkërendimin ndërmjet sektorëve të ndryshëm. Gjithashtu, përmendi këto komponentë kryesorë:

1. Politikat dhe strategjitë kombëtare
2. Legjislacioni
3. Agjencitë për bashkërendimin dhe zbatimin e politikave
4. Sistemi i Sigurimit të Cilësisë
5. Shërbimet për menaxhimin e rasteve në nivel vendor
6. Sistemi i mbledhjes së të dhënave
7. Përfshirja e fëmijëve në proces
8. Udhëheqja e vendosur dhe njerëz të përkushtuar

Në pjesën e dytë të takimit, pjesëmarrësit u ndanë në pesë grupe pune. Disa nga grupet diskutuan lidhur me hapat që duhen ndërmarrë në nivel vendor dhe disa në nivel qendror. Grupeve të punës iu shpërndanë çështje kryesore lidhur me:

1. Aktorët
2. Strukturat
3. Rolet dhe përgjegjësitë
4. Drejtuesit
5. Bashkërendimin

Ata morën në konsideratë gjithë institucionet dhe strukturat ekzistuese dhe si mund të përforcohen ato. Pjesëmarrësve iu kërkua që të ndërtonin skema të sistemit për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve.

Prezantime

Grupi i parë (nivel vendor)

Në qendër të skemës është fëmija dhe rreth tij janë të renditura të gjitha palët e angazhuara, të cilat janë:

Bashkia

- Njësia për Mbrojtjen e Fëmijës, Shërbimi Social/Administratori Social, Zyra e Punës, Strukturat e Arsimit, Shëndetësisë

Arsimi

- Drejtoritë Rajonale të Arsimit (shërbimi psikosocial), Shkolla (mësuesi, psikologu)

Shëndetësia

- Drejtoria e Shëndetit Publik, Qendrat Shëndetësore, Qendrat Shëndetësore të Komunitetit

Policia vendore

- Drejtoria (sektori i krimeve/specialisti për dhunën ndaj të miturve dhe dhunën në familje), Komisioneri (specialist i përgjithshëm)

Drejtësia

- Prokuroria, Gjykata, Shërbimi i provës

Organizatat jofitimprurëse

- Qendrat e shërbimit; Policia, OJF për nxitjen e mbështetjes lidhur me mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve

Përsa i takon rolit të të gjithë aktorëve të sipërpërmendur, grupi e vuri theksin mbi disa nga rolet më të rëndësishme që janë:

- Identifikimi dhe trajtimi i çështjeve lidhur me këtë kategori fëmijësh
- Parandalimi
- Nxitja e mbështetjes (policia, NJMF, Shërbimet Sociale Rajonale)
- NJMF – bashkërendimi dhe ndjekja e menaxhimit të rasteve
- Ofrimi i shërbimit të drejtpërdrejtë
- Nxitja e të drejtave të fëmijëve (individ, familje, komunitet)
- Shkolla duhet të mbështesë integrimin

Grupi përmendi se roli kryesor i OJF-ëve lidhet me ofrimin e shërbimeve të drejtpërdrejta, mbështetjen dhe nxitjen e mbështetjes me anë të strukturave publike. Grupi i parë paraqiti tre prioritetet kryesore:

- Forcimi i rolit të NJMF
- Përmirësimi i bashkërendimit sektorial
- Ligji për Mbrojtjen e Fëmijëve

Grupi (nivel qendror)

Grupi i dytë paraqiti 3 fusha të prioriteteve, të cilat ishin:

1. Parandalimi (identifikimi dhe trajtimi i çështjeve lidhur me këtë kategori fëmijësh)
2. Buxhetimi (horizontal dhe vertikal)
3. Monitorimi /Vlerësimi

Grupi më pas vazhdoi me identifikimin e institucioneve përgjegjës për planifikimin e politikave, të cilët janë:

- Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë
- Agjencia Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës
- Ministria e Punëve të Brendshme (Njësia Anti-trafik)
- Ministria e Arsimit dhe Sportit
- Ministria e Shëndetësisë
- Ministria e Financës
- Ministria e Drejtësisë
- OJF

Mbrojtja me ligj e menaxherëve të rasteve/punonjësve socialë ishte një tjetër çështje.

Roli i OJF-ve:

- Politik
- Qendër e të dhënave
- Ekspertizë
- Financim / ligji për financimin e organizatave të shoqërisë civile

Grupi i tretë (nivel vendor)

Grupi nisi prezantimin duke pohuar faktin se rolet janë të mirëpërcaktuar me anë udhëzimesh dhe dispozitash ligjore, por mungon udhëheqja. Sipas mendimit të tyre, udhëheqja duhet t'i lihet kryetarit/zëvendëskryetarit të bashkisë. Njësia për Mbrojtjen e Fëmijës do të shërbejë si organ bashkërendues. Grupi dha idenë se vendimi duhet t'i lihet mbikëqyrësve të çdo profesioni në nivel vendor, për shkak se ka një linjë vertikale që monitoron dhe vlerëson brenda strukturës. Zbatimi i përket Njesisë për Mbrojtjen e Fëmijës pranë njësisë administrative.

Monitorimi: a) Shërbimi Social Shtetëror b) Agjencia Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës (institucion sektorial). Përsa i përket rolit të OJF-ve, ato duhet të japin kontributin e tyre në fushën e ekspertizës, ato duhet të jenë të akredituara.

Grupi i katërt (nivel qendror)

Grupi i katërt, ashtu si dhe grupi paraardhës, fillimisht identifikoi palët e angazhuara:

- Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë – harton politikën për mbrojtjen e fëmijës
- Agjencia Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës
- Drejtoria e Përfshirjes Sociale
- Shërbimi Social Shtetëror

- Inspektoriati i Punës dhe Shërbimeve Shoqërore
- Ministria e Arsimit dhe Sportit
- Ministria e Shëndetësisë
- Njësia Anti-Trafik
- Ministria e Drejtësisë (Drejtoria e Burgjeve)
- Ministria e Inovacionit dhe Teknologjisë (duhet të jetë një strukturë për mbrojtjen e fëmijëve nga abuzimi në internet)
- Prokuroria e Përgjithshme

Lidhur me strukturën drejtuese ekzistojnë dy vija mendimi:

a) Bashkia

b) Njësia për Mbrojtjen e Fëmijës.

Grupi gjithashtu shtoi nevojën për përfshirjen e strukturave vendore në mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve. U theksua edhe ofrimi i shërbimeve mbështetëse, të cilat grupi i identifikoi si problematike.

Grupi i pestë (nivel qendror)

Grupi e nisi prezantimin me dhënien e dy sugjerimeve kryesore lidhur me sistemin për mbrojtjen e të drejtave të fëmijës.

1. Sistemi për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës duhet të jetë në përputhje me nevojat reale të fëmijëve
2. Pjesëmarrja e fëmijëve në vetë sistemin, kështu duke i mundësuar që të identifikojnë rastet e abuzimit ndaj tyre

Këto janë strukturat që identifikoi grupi:

1. Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë
 - Agjencia Shtetërore për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës
 - Drejtoria e Përfshirjes Sociale
 - Inspektoriati i Punës
 - Këshilli Kombëtar për të Drejtat e Fëmijëve
2. Ministria e Arsimit dhe Sportit
3. Ministria e Shëndetësisë
 - Instituti i Shëndetit Publik – Promovimi i shëndetit
5. Ministri i Drejtësisë
 - Drejtoria e Burgjeve
 - Shërbimi i Provës

6. Ministria e Inovacionit dhe Teknologjisë (shtimi i një linje të politikës për mbrojtjen nga abuzimi në internet)

Sipas grupit, aktori drejtues mund të jetë Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë. Këto janë veprimet që duhet të ndërmerren në të ardhmen:

1. Bashkërendimi i punës së institucioneve
2. Qartësimi i roleve dhe përgjegjësive
3. Hartimi i planeve kombëtare për të rritur aftësitë e specialistëve
4. Rishikimi i legjislacionit për mbrojtjen e fëmijëve

Pas prezantimeve znj. Anniki Lai bëri një përmbledhje të diskutimeve. Ajo falënderoi grupet për idetë që shkëmbyen dhe theksoi faktin se, pavarësisht nevojës së ngutshme të situatës, ngritja e sistemeve është një proces që kërkon kohë. Ajo tha se sistemet kërkojnë kohë me qëllim që të bëhet një diagnozë e ligjeve, roleve, autoritetit dhe përgjegjësive të të gjithë aktorëve të përfshirë. Gjithashtu, në të njëjtën linjë me prezantimet nga grupet, ajo tha se është e nevojshme ekzistenca e udhëheqjes në nivel vendor, por theksoi se bërja e protokolleve apo politikave nuk është e mjaftueshme, por këto duhet të shoqërohet me udhëzime të veçanta si duhen zbatuar këto politika. Ajo tha se funksionimi i mirë i sistemit është i ngjashëm me një orkestër; ai ka nevojë për një dirigjent për të bashkërenduar të gjitha palët e angazhuara me qëllim parandalimin e mbivendosjes së roleve që mund të prishë funksionimin e gjithë sistemit.

www.coe.int

Këshilli i Evropës është organizata lider për të drejtat e njeriut në kontinent. Ai përbëhet nga 47 shtete anëtare, 28 prej të cilave janë anëtare të Bashkimit Evropian. Të gjitha shtetet anëtare të Këshillit të Evropës kanë nënshkruar Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut, një traktat i projektuar për të mbrojtur të drejtat e njeriut, demokracinë dhe sundimin e ligjit. Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut mbikqyr zbatimin e Konventës në shtetet anëtare.